Dini
Tehdit Eden
İki Sapma

(Tarihselcilik)

ve

(Evrenselcilik)

Kocaeli
Kur'an Akademisi Derneği

Karabaş Mah. Karabaş Sk. No: 18

İzmit/KOCAELİ

Ergin ABANOZ

05304196002

05057378285

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ***Ahmet BAYDAR*** ile Kocaeli'nde yaptığımız *"Vahiy Üzerine Düşünme"* derslerinden aldığımız notların bir kısmından oluşmaktadır.

Bu derslerde:

- *"**ayet"***ler *üzerine "**düşünme**" nasıl yapılır?*
- *Bir ayette merkezi/ana kavram nasıl tespit edilir?*
- *Kavramın ayet bütünlüğü, (ayetin öncesiyle sonrasıyla ilişkisi), sure bütünlüğü içerisinde ve nihayet Kur'an'ın ruhuna uygun manası nasıl tayin edilir?*
- *Disiplinli düşünme nasıl yapılır? (hikmet)*
- *Bir konuda paradigma nasıl oluşturulur?*
- *Oluşturulan paradigmanın içinden bilgi nasıl üretilir?*
- *Dağınık olan bilgiler bir çerçeve, bir paradigma içine nasıl yerleştirilir? Çerçevenin dışına taşan hususlar nasıl fark edilir?*

gibi daha çok "*usul*" diyebileceğimiz ancak zaman zaman örnek çözümlemeler de yaparak "*esasın*" da konuşulduğu bir formatta ders yapmaktayız.

Çalışma, ders notlarından derleme; sözel ifadelerin yazıya aktarılması şeklinde oluşmuştur. Onun için dili, yazı dilinden daha çok konuşma dilidir. Düşünmeyi ve düşündürmeyi hedeflediğinden soru formatı ve devrik cümle yapısı ön plana çıkarılmıştır. Amaç, okuyucu adına her şeyi düşünmek değil, okuyucuyu bir metot çerçevesinde düşünmeye sevk etmektir.

Bu unutulmamalıdır.

Zira başlıklar arasında ve kitabın tamamında alışılagelmiş giriş gelişme ve sonuç ilişkisi ilk etapta kurulamayabilir. Geçişler, alakasız gibi gelebilir. Bu bilinçli olarak böyle tasarlanmıştır. Zira çalışmanın amacı bir konuda paradigma oluşturmaktır. Oluşturulmak istenen paradigmanın sadece koordinatları verilmeye çalışılmış, boşlukta bırakılmış hissi uyandıran ya da anlam akışının uyumlaştırılması sorunu yaşanılan yerlerde geçişlerin doldurulması okuyucunun düşünme dünyasına bırakılmıştır.

Yine bu çalışma, derste alınan notların derlemesinden ibaret olduğu için sevabıyla, günahıyla bize aittir. Derslerde anladıklarımızın yazıya aktarılmasıdır. Doğru anlamış olabileceğimiz gibi yanlış ya da eksik anlamış da olabiliriz. Bu manada tüm sorumluluk bize aittir.

Son olarak, yaklaşık ***7*** yıldır; yağmur, çamur, kar, kış soğuk, sıcak demeden, hasta olduğu durumlarda bile; İstanbul'dan gelerek bize düşünmeyi, hikmeti öğreten sayın ***Ahmet BAYDAR***'a çok teşekkür ediyoruz.

Dini tehdit eden iki sapma
(evrenselcilik-tarihselcilik)
1

Akıl ve Vahiy

Tarihsellik ve evrensellik konusu niye önemli?

Kur'an'ı Kerim, müminler için ilahi vahiy: Allah'tan peygambere, peygamberden topluma. Bu tüm dünyanın bildiği bir şey. Biz de alıp okuyoruz…

Ama nasıl okuyoruz?

Nasıl okuyoruz derken, okumalar farklı mı?

- Elbette farklı!..

Bir ilaç prospektüsünü sen okuduğunda bir şeyler anlarsın şüphesiz. Ama uzmanı okuduğunda çok farklı şeyler anlayabilir.

"Kur'an okumaları" dediğimiz şey de aslında çok doğru değil.

Aslı ***"vahye bakış"***tır.

Asıl sorun bu bakış farklılıklarındadır.

Vahye bakış'ın ne olduğu konusunu, lafı uzatmadan, ikiye ayırarak özetlemek mümkün:

1 - Tarihsel düşünenler,

2 – Evrensel düşünenler.

Kur'an'a tarihsel gözüyle bakanlar ve Kur'an'a evrensel gözüyle bakanlar.

Bir mümin olarak, birinci derdimiz, hemen Kur'an'a bakmak mı? Bu ayrı bir soru…

Elbette her mümin Kur'an'a bakmalı. A'dan Z'ye. Ne kadar istifade edebiliyorsa. Çünkü o, onun için Allahtan gelen bir mesaj. Onun farklı bir boyutu var. Ne kadar anlıyorsa o kadar güzel.

Ama ondan sonra problemler başlıyor!

"Nasıl bakmalı" problemi.

“***Çok bile*** ile ***hiç bilmeyen***” için bu iki problem şunu ifade eder:

- ***Tarihselci*** şahıslar diyorlar ki, “Kur'an-ı Kerîm ile bizim hiçbir işimiz yok. Kur'an o günkü insanlara o günün diliyle, o günün problemleri için, o günün örfüyle adediyle gelmiş. Biz bugün çok farklı bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyada o ilahi mesaja/cevaba ihtiyacımız yok” diyor. Tam olarak böyle mi söylüyor? Aşağı yukarı evet. Hatta biraz daha konuşsa “Biz Allah'ın kullarıyız, seçkin bir varlığız, aklımız bize yeter, hiçbir kitaba ihtiyacımız yok” der. Bunu mümin olarak, Kur'an'a inanan bir insan olarak söyler.

- ***Evrenselciler*** de bunların tam aksi, tam tersi. Derler ki “Kur'an-ı Kerîm’de her şey var, bütün problemleri çözer.” Hastalıkların şifasını onda arar, kendi cemaatinin hakta olduğunu bile ondan çıkarır. Hurufilikle bulur, ebcedle bulur. Bulur da bulur. “Allah, Muhammedi kainattan önce yarattı, planladı, özel bir yaratış” diye düşünür. (Yani Muhammed’i Allah ile birlikte düşünüyor, kainatın dışına çıkarıyor onu. Tabi Allah gibi olan peygamberin konuştuğu da öyle sıradan olmaz! Ne getirmişse/demişse evrenseldir!..)

Bu ikisini asla bir arada konuşturamazsınız, arkadaşlık yapamazlar.

İşte bu iki uç problemi nasıl çözeceğiz? Kur'an'a nasıl bakmalıyız?

Bu ciddi bir problemdir. Ama herkes için değildir.

Biz Kur'an'ın tarihsel olduğuna inananlardanız. Aynı zamanda evrensel olduğuna da.

Nasıl?

Ebu Hanife tarihsel düşünen bir insandı. Ve onun mezhebi onun düşünce sistemi, Bağdat’tan Çin’e kadar uzanan büyük coğrafyaya uzanmıştır ki, o coğrafyada peygamber yaşamadı. ***“Peygamber buralarda olsaydı nasıl yaşardı”***yı bulmuş Ebu Hanife. “Peygamber Arabistan’da idi, o tarihlerde idi, Allah o gün çözümleri öyle verdi, peygamber bugün burada olsaydı nasıl yaşardı” üzerinde düşündü. ***İmamı Malik*** de böyle düşündü, Endülüs’e kadar uzanan coğrafyanın imamı.

Bu iki insan; Kur'an'ın, daha çok, tarihsel olduğunu düşündükleri için, ***“rey ekolü”***nün imamları oldular.

Ama diğer meşhur iki mezhebin sistemi böyle değildir. ***İmam Şafi*** ve ***İmam Ahmed***’in düşünce sisteminde; farklı coğrafyalarda, farklı kültürlerde “bu kitap nasıl uygulanır” sorusunun cevabı yok. “Zaten peygamber bu bölgede yaşamıştır, (ki onlar Şam ile Yemen arasının imamıdırlar), aşağı yukarı örf ve adet aynıdır, bizim imamımız Muhammed aleyhisselamdır, o ne dediyse o ne yaptıysa biz aynısını yaşarız!!!” (Selefiler)

Bu inanç insanı tarihe zorluyor, geriye gitmeye zorluyor. Onun için adam peygamberin yaptığı hareketleri de yapmaya başlıyor, onun kılık kıyafetini de tekrarlamaya gayret ediyor, vs.

İşte onun için bugün çeşitli din anlayışları çıkıyor.

Bu izahlardan/girizgahtan sonra konuya başlayabiliriz.

Akıl ve Vahiy

Meseleyi anlayabilmek için iki kavramın, ***"akıl ve vahiy"*** kavramlarının ilişkisini bilmek gerekir. Çünkü konu din, *evrensel – tarihsel*'de. Evrensel – tarihselin bir ucunda vahiy var, (tanımlanamaz Allah; hay, kayyum, el kain, eddain, devamlı duran/devamlı var olan) diğer ucunda akleden bir insan, yani peygamber. Tarihsel mi evrensel mi? Vahiy ucuna bakarsanız, evrensel, zamanı mekanı aşıyor; diğer ucuna bakarsanız tarihsel. Niye? Bir anadan ve babadan doğan bir toplumun örf ve adediyle yaşayan, hastalanan, savaşan, bir demet kültür bırakan ve zamanı gelince hakkın rahmetine kavuşmuş bir insandan söz ediyoruz.

Evrensel mi, tarihsel mi bu söylediklerimiz?

Akıl:

- Beş duyu vasıtasıyla oluşan bilgi!
- Beş duyusu olan deliler!

Vahiy:

- Peygamberlere gelen ilham!
- Ya diğer insanlara ve hatta arıya vahyedilmesi!

Aklı özveri üzerinden düşünelim biraz.

Akıl ve Özveri

Öz, kendisi demek.

Özverili:

- Fedâ-kâr. (feda, Arapça; kâr, Farsça: İkisinden oluşmuş)
- Çıkarcı, cimri, bencil: Özverilinin zıddı.

Akıl bunun neresinde?

Kur'an-ı Kerîm insanın yaratılışındaki tabiatın fedakâr olduğunu mu söylüyor, cimri olduğunu mu?

İnsanın tabiatında cimrilik var. Bencillik var.

Ama Kur'an ne istiyor?

Cömertlik istiyor! Bu bir fedakarlıktır.

Özveri, *"**bir amaç** uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme"* TDK

"Bir amaç"ı İlahi bir amaç düşünün bir an. O zaman özverinin nelere mal olacağını da anlarsınız. Ana babayı düşünün. (anne baba ile çocuk arasında ilişkiler, Allah ile insan arasındaki ilişkilere benzer.)

Analar özverilidir, babalar daha…

Özveri: Bireyin kendi bireysel uyum değerlerini, üreme ve yaşama şanslarını tehlikeye sokarken diğer bireylerin uyum değerini, üreme ve yaşama şansını artıran davranıştır.

Evrende özverili olma potansiyeli en yüksek varlık ***insan***dır. **İnsan ne kadar özverili ise o kadar insandır,** dinin tanımlamasına göre. (özveri – tekamül ilişkisi)

Canlılar içinde özveriye en açık olan insandır. Çünkü varlıkların en gelişmişi, insandır; mütekâmil olanıdır. O zaman özveriyle tekâmülün bir ilişkisi var demektir. Fakat hayvanlarda da özveri izlenebilmektedir. (Özveri, fedakarlık demektir. Ama "özveri" kelimesi güzel bir Türkçe kelimedir.)

Örnekler:

Özverili Hayvan: 1

Özveri dediğimiz şey akılla ilgiliyse, vahiyle ilişkili ise hayvanlarda da var özveri/fedakârlık! Bu neyi ifade eder?

Bunu anlarsak konunun felsefi boyutunu daha rahat anlarız.

Modern Müslüman gençler hayvanlarla insanların bu manadaki akrabalığını kabule yanaşmıyorlar, bunu problem ediniyorlar.

Bunu anlarlarsa problem çözülür.

Köpek bunu niye yapıyor? Menfaati mi var? Eğitilmişliği mi var, inancı mı var? Kültürü, dini hayatı bunu mu gerektiriyor?

Fedâkâr Ana 2

Ya aslanın yaptığı fedakârlık?

Bunu bile göremeyip, insandaki özverinin tamamen iki yüzlülükten kaynaklandığını düşünen materyalistler var. Bunlar sadece dini değerleri değil, tabiatı bile inkar edebilen insanlardır.

Sadakat 3

(İnternetten izleyiniz…)

Bu köpek eğitilmiş olabilir. Ama her hayvanı böyle eğitebilir misiniz?

Demek ki köpekte diğer hayvanlardan bu yönüyle farklı bir şey var.

Ne var?

Akıl mı var, beyin mi var, vahiy mi var?

Niye köpekte var diğerinde yok?

Bunlar önemli…

Bunlar ***evrensellik*** ***tarihsellik*** konusunu anlamamızda bize bir bakış açısı kazandırabilecek meseleler.

Fedâkârlık Timsali Arılar 4

Arılar neden fedakârdırlar?

İşçi **arılar**, ana arının etrafında adeta pervane olurlar. Onu, büyük bir **özveriyle** korur ve beslerler.

Arılar sadece kolonilerine bir tehdit olduğunda ve korktukları zaman saldırır ve **sokarlar**; çünkü sokan her arı öleceğini bilir.

Ve arılar bal yaparlar. Mühendis ve kimyagerdir her biri. Çok ölçülü malzemelerin içinde çok değerli bir mal üretirler.

Eğer mühendislik ve kimya akıl işiyse, arılarda akıl var mıdır o zaman?

Hayvanlardaki;

özverinin
fedâkârlığın
sadâkatin
merhametin
adâletin
hendese bilmenin
kimya bilmenin

kaynağı ne?

Yeni Kaledonya kargası: Problem çözüyor, âlet kullanıyor. (Oxford Üniversitesi, Oxford, İngiltere)

Kur'an'da, ademoğlunun kargadan öğrendiklerine bakınız!

Ademin iki oğlu vardır. Birisi kötüdür diğeri iyi. Kötü iyiyi öldürür. Cesedi ne yapacağını bilemez. Sonra bakar ki bir karga, ölmüş bir kargayı toprağa gömüyor. Diyor ki ben bu kargadan daha aciz miyim? Ben de öyle yapayım.

Burada bize ilginç bir ders var!

Hadi ademoğlu kargadan öğrendi, karga kimden öğrendi?

Burada bir ders yok mu?

Sıradan bir hikaye mi bu?

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ

لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَةَ أَخِيهِ

قَالَ يَاوَيْلَتَا أَعَجَزْتُ

أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ

(Maide 5/31)

Bu bir zevk işi.

Peki bu zevki ona kim öğretti?

Herhalde; yakınları, arkadaşları, toplum öğretti.

Kargaya kim öğretti?

(Karga kavanoz kapağı ile kayak yapıyor. YouTube'den izleyiniz)

Kim, kimden öğrendi?

Aslında;

Köpekte, aslanda, arıda, kargada ve insanda gördüğümüz bu fedakarlı, bu özveri ve diğergamlık bütün canlılarda var.

Atın yavrusunu emzirirken bir ayağını kaldırmasının Allah'ın rahmetinden olduğuna dair hadisler var.

Üreme, beslenme, rekabet, barınma, savunma ve korunma gibi sebeplerden dolayı, topluluk hâlinde yaşayan ***bütün canlılar*** bazı sosyal davranışlar sergiler.

Bazı bitkilerin özverili davranarak kardeşlerini tanıdığı, onlara ayrıcalık yaptığı ve yardım ettiği belirlenmiştir.

Onlarda da mı akıl var?

Mesela nergisler:

Kardeşlerinin alanını daraltmamak için köklerini geniş bir alana salmıyorlar. Yani özverili davranıyorlar.

Ama kardeş olmayan nergislerin arasına ekilenler köklerini daha geniş alana yayıyorlar ve daha çok torağı emmek için çaba sarf ediyorlar.

Bütün bitkilerde benzeri durumlar gözlenebilir.

Bunların hepsi birer örnek. Bunlara takılıp kalmayın. Uzmanlarını dinlerseniz çok daha ilginç durumlara tanık olabilirsiniz.

Biz sadece bir düşünme yapmaya çalışıyoruz.

Şimdi ***insana*** dönelim, tekrar:

Cenin:

- Beşinci haftadan itibaren beyin korteksi gelişmeye başlar.
- Dokuzuncu haftada, gürültüye tepki verir.
- On ikinci haftada, ağrıya duyarlıdır. Yeri geldiğinde ağlar.
- Beş ve altıncı aylarda, anne sesi ile huzur bulmaya ve sakinleşmeye başlar. Kapı sesi veya araba kornası gibi yüksek seslerde irkilir.
- Otuz ikinci haftadan sonra gülümser, rüya görür.

Duygular, düşünceler ve davranışlar cenin hâlinde iken başlar.

(Cann'dan cenin oldu! Sonra başka bir şey olacak)

Musa

ve

annesi

olarak kabul edin.

İnsan **bencil** doğar,
özverili olmayı
öğrenir:

Bu özverinin içerisinde iman da var.
evrensel düşnüme de var.

Özverili insanlar, inançları uğrunda,
fedakâr ve kahraman kimselerdir:

En özverili insanlar tarihin her döneminde en kahraman olurlar/olmuşlardır. Çünkü inandıkları şeyi buraya/dünyaya tercih ederler.

Hayvan bu kadarını yapabilir mi? Belki yapar.

Ama insan her zaman dahasını yapar.

Bu ısınma turundan sonra dersimize başlıyoruz:

Bu konuştuklarımızın hemen tamamı hem islam hem de batılı filozoflarda şöyle adlandırılıyor:

A - Eğer özveri arzî fonksiyon ise,

1. Nebatî akıl,
2. Hayvanî akıl,
3. İnsanî akıl

İnsanda akıl var. Ve akıl deyince hep insandaki bu aklı anlarız ama diğerlerine de akıl tabir ediyorlar.

Tabi derece derece.

Eğer özveri ***arzî fonksiyon*** ise buna ***akıl*** diyebilirsiniz. Eğer özveri, fedakarlık, inanma, yerel bir şey ise/topraktan gelen bir şey ise, hücrelerden gelen bir şey ise ona akıl diyebilirsiniz. Ve onun adı; nebati akıl, hayvani akıl, insani akıl olabilir. Dereceleri de farklı olur: Kimisinde az, kimisinde çok olur.

Filozoflar;

1) **Nergisin** aklı için; münfail, etkilenen, pasif, durağan adlarını verirler.

2) **Karganın** aklı için; arayan, fiil veren, etkin, akl-ı meaş/yaşama aklı tabir ederler.

3) **Hz**. **Musa'nın** aklı:

a) ***Doğuşta var olan akıl***: matbuʿ, bilgi biriktiren, aramayı aşan, faal, akl-ı meʿâd, inanan, ***(1. Nur)***

b) ***Mükteseb akıl***; mesmûʿ, müstefad, tecrübî, akl-ı kül; inanmaya dirayet eden, (bazıları buna Cebrail diyor) (akl-kül: ilahi akıl) ***(2. Nur)***

Yukarıda Musa ve annesi demiştik ya. Annesini bir kenara koyun. Musa'da iki akıl var. Hem peygamber aklı hem normal insan aklı. (Yani annesi için konuşacağımız şey Musa'nın kendisinde de var) Hatta Musa'da, hayvani akıl da var nebati akıl da var. (Çıkar ayakkabılarını: akl-ı meaşetini bırak)

Bunlar (doğuşta var olan akıl ve mükteseb akıl) felsefecilerin adlandırmaları.

Din dilinde bunun adı ne?

Birinci risaletle oluşan şey doğuşta var olan, akılla oluşan şey, iman.

İkinci risaletle oluşan şey, dirayetle iman. (Örneğin Hz. İbrahim: *"göster bana, ölüleri nasıl diriltiyorsun" "inamıyor musun" "yooo (inanıyorum tabiki) kalbim mutmain olsun")* budur işte) (İnanıyorsun peygamber gelmeden önce (gaybda iman) ve peygamberin söyledikleri de sana bir itminan veriyorsa bu dirai bir inanmadır)

Bir soru:

- Hz. Muhammed peygamberlikten önce inanıyor muydu, inanmıyor muydu?
    - İnanıyordu!
- Ne ile inanıyordu?
    - Birinci ile (a-Doğuşta var olan akıl ile) (Birinci risalet/nur ile)
- Şura 42/52 *"...sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun"(!)* ayeti ne demek, o zaman?
    - ("Sen mümin değildin", "sen inanmıyordun", demiyor) "İman nedir" ***dirayet***in yoktu senin ona diyor. ("kitap nedir bilmezsin" demiyor. Kitabın ne olduğunu elbette ki biliyordu) Ama ***"kitaba dirayeti"*** yoktu.

Bu, işte bu, peygamberlerin kazandığı. Bu da akıl, filozofların dilinde.

Buraya kadar aklı biraz tanıdık. Yerel/topraktan/doğuştan olanlara akıl diyebiliriz. Yani filozoflar haklı olabilir.

Ama;

B- Eğer özveri semavî vergi ise,

Ama eğer özveri semavi bir vergi ise, yukarıdan geliyorsa ***adlandırmaları*** şöyle yapabiliriz:

1. Nebati vahiy,
2. Hayvani vahiy,
3. İnsani vahiy.

"Akıl" yerine "vahyi" koyduk. Niye?

Çünkü burada bir şeyler oluşuyor ama oluşma kendiliğinden değil. Bir başka fail var, onun müdahalesiyle oluyor bu. Oradan konuşacağınız zaman kelimeyi değiştirmemiz gerekiyor.

Söylediklerimize örnek teşkil edecek birkaç ayete bakalım:

وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ

"Rabbin vahyetti arıya (bunu yapması için)

- Arı *akletti* demiyor!
- İşte din dili bu!
- Ama vahyi neyin yerine de kullandığını anlamış olduk.

İşte oradan baktığınızda başka bir şey görürsünüz, buradan baktığınızda başka bir şey. Ama nerede birleşecek bu iki sözcük? Ve biz onun neresindeyiz, nasıl düşüneceğiz?

Musa ve annesine tekrar dönelim:

وَأَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

(Kasas 28/7)

"Annesine vahyettik; 'onu emzir, onun hakkında kaygılandığında onu akıntıya bırak…"

- "Aklına getirdik" demiyor, "aklettirdik" demiyor. "akletti" demiyor.
- Aslında kadın aklettiğini zannediyor. Hatta birisi sorsa Musa'yı ne yaptın diye, "düşündüm aklıma böyle bir şey geldi" demiştir.
- Ama ne diyor Kur'an-ı Kerîm? "evhayna" (Yani sen bir şey değilsin, sen bizimle varsın, bizim müdahalemiz var, "evhayna") Din dili bu!

Ama bizim din dilinden öte yapmak istediğimiz, anlamaya çalıştığımız şu:

Meseleye yukarıdan baktığınızda başka, aşağıdan baktığınızda başka bir şey görünüyor. Evrenselciler ile tarihselcilerin kavgası kendi yerlerinden bakmalarından kaynaklanan bir kavga.

O zaman ve özetle:

Özverinin bir ucu akıl, diğer ucu vahiydir;

1. ***Nebati akıl-vahiy***
2. ***Hayvani akıl-vahiy***
3. ***İnsani Akıl-vahiy***
    - ***a) Matbuʿ akıl-vahiy***
    - ***b) Tecrübî akıl-vahiy***

Akıl arzî yani yerel, yaratılmış ve değişkendir, (Akıl, akılsızlığına şaşırır)

Vahiy ise semâvî, yaratılmamış ve değişmezdir. (Kur'an, "Mushaf" değil. Mahiyet itibariyle kendisi için söyledik, vahyi)

Akıl tarihsel, ama **vahiy** evrenseldir.

- Akıl, vahyin kalıbıdır:
    - Vahiy evrensel, ama akıl tarihsel
    - Örf evrensel, ama kalıbı tarihsel
    - Merhamet evrensel, ama kalıbı tarihsel
    - Adalet evrensel, ama kalıbı tarihsel

Evrensel olan ***muhkemdir***, tarihsel olan ***müteşabihtir***.

Nasıl?

Dini tehdit eden iki sapma

(evrenselcilik-tarihselcilik)

2

Muhkem Müteşâbih

Bir önceki derste akıl vahiy ayrımına dikkate çekmiştik. Konunun daha iyi anlaşılması için bu çok önemli.

Felsefecilerin, yerel diye, toprağa bağlı diye düşündükleri; değer üreten, yargı üreten, insani olan şeye ***akıl*** dediklerine, Kur'an dili/din dili (Tevrat, İncil, Kur'an) ***vahiy*** tabir ediyor.

Felsefede (hem İslam düşünürlerinde, hem Yunan Filozoflarında) akıl sadece insanda değil - belki keyfiyet olarak çok değerli çok farklı çok büyük, insandaki - ama hayvanda da akıl olduğunu, hayvandaki o becerilere de akıl tabir ettiklerini hatta bitkilerdeki bir takım özverili davranış diyebileceğimiz şeylere de akıl dediklerini gördük. Nebati akıl, hayvani akıl, insani akıl ayrımını yaptıklarını gördük.

Din dilinde, onların ***akıl*** dediği şeye ***vahiy*** dendiğini gördük ve bunun bir şeye işaret etmesi gerektiğine dikkat çektik.

Sonra şunu düşünebilirsiniz: Nebati akıl vücûdîdir yani varlıksaldır, hayvani olan akıl hissîdir, insani akıl ise ***hayâlî***dir. Ve bu hayali akıldan küfür ve iman çıkar, bir de yalanlama ya da doğrulama çıkar.

Birinci iman azalır ve çoğalır, ikinci iman itminan halindedir başka bir ifadeyle dirayet halindedir, azalıp çoğalmaz. Hz. İbrahim örneğini vermiştik: Gözleriyle görmek istiyor; o azalıp çoğalacak bir şey değil.

İnsanın (a) şıkkında işaret edilen, azalıp çoğalan inancı ile ve (b) şıkkında işaret edilen itminan halindeki inancını birleştiren şey neticede bir dindir.

Yani dindar bir insanın, inancının temelinde aslında var olması gereken, ***"İki Risalet"*** konusunda işaret ettiğimiz, bireysel oluşturduğu iman ve bir de peygamberlerden öğrendiği/duyduğu bir itminan imanı. Bu ***iki imanla*** oluşan şey ***din***dir.

Fakat;

Din piramidine dikkat edin! Renk düz bir renk değil: Çünkü bu piramidin içinde (dinde) olup biten şeyler ancak bizim cehdimizle, mücahedemizle, içtihadımızla ve cihadımızla gerçekleşecek olan şeylerdir.

Yani ben inandım demekle iş bitmiyor. Ya da herkesin inancı aynı değil.

Netice itibariyle insanların inançları çok farklı. Bunu gözümüzle görüyoruz.

Niye?

Çünkü herkesin bireysel olarak yaptığı; cehd, mücahede, içtihat ve cihad farklı farklı seyredince din de farklı olarak tecelli ediyor.

tasdik edilen şey
(din)

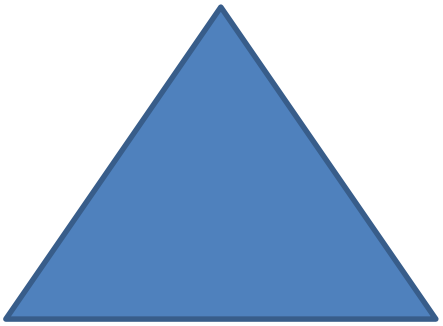

Cehd, genel olarak gayrettir, sa'y etmektir.

Mücahede, kişinin kendisini kontrolüdür, kendisini sorguya çekmesidir.

İçtihat, fıkhetme gayretidir. Yapacağı işi düşünme gayretidir.

Cihad dediğimiz şey sadece savaş değil, kendisine engel olan her türlü engeli aşma çabasıdır.

Neticede dinini yaşayan herkeste şu iki soru hemen herkeste karşısına çıkar:

1 – Niçin yapmalıyım?

2 – Nasıl yapmalıyım?

Muhkem ve müteşabih:

Cehdimizde, gayretimizde; "***nasıl***" sorusunun cevabını veren kısma, dini gelenekte; "***şeriat***" denmiş, "***niçin***" sorusunun cevabını veren kısma/esaslara da "***din***" tabir edilmiş.

Ve denmiş ki, hemen herkes tarafından, şer'i olan yani şeriatla ilgili olan yani "nasıl" sorusunun cevabını veren naslar dinamiktir/değişkendir. ***Nasih*** ve ***mensuhlar*** da bunların içindedir.

Dînî olan ise sabittir.

Aslında ***muhkem*** ve ***müteşabih*** budur.

O zaman soru şu: Hangisi/neler dindir, hangisi/neler şeriattır? Bunu nasıl çözeceğiz? Hiçbir zaman net olarak çözemeyeceğiz!

Çünkü bu piramit, parçalı değil, bütündür.

Şurası dindir, burası şeriattır şeklinde ne Tevrat'ın ne İncil'in ne de Kur'an'ın öğretisinde bir ayrım vardır. O zaman şeriat dinamiktir, din sabittir sözü sizin cehdinize, mücahedenize, içtihadınıza ve cihadınıza bağlıdır. Bunlarda zaaf gösterirseniz, o söz (sabit din, dinamik şeriat) de zaafa uğrar. Bunlarda göstereceğiniz isabetler ile de o söz bir anlam kazanır, bir şey ifade eder.

Sözün hemen burasında şu ayete bir bakalım:

(Bu ayette, çok konuşulan ama sadra şifa açıklama pek bulunmayan iki kelimenin anlamını öğreneceğiz ve bu kelimelerin nelere sebep olduğunu kısaca göreceğiz)

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ

Âlu İmrân 3/7

Allah kitabı indirdi.(Allah kitabı ikram etti peygamberine)

Kast edilen peygamber Hz. Muhammed, kast edilen kitap da Kur'an-ı Kerîm!

Onda (bu kitapta) ***muhkem*** *ayetler var. Bunlar (bu muhkem ayetler) kitabın anasıdır.*

"Ana" sözcüğü Türkçe'de ne anlam ifade ediyorsa burada da o.

Diğerleri de ***müteşabih****lerdir.*

Muhkemin anlamı dilimizde kullanıldığı gibi; kesin, sağlam demek.

Müteşabih sözcüğü çok kullanılmaz Türkçe'de ama edebiyatımızda kullanılır; teşbih, benzetme gibi. Müteşabih, benzeşenler/benzeyenler demektir.

Bu ayette ne anlam ifade ediyor? Bizim tarihselcilik ve evrenselcilik ana başlığında omurgasını oluşturmasını istediğimiz şey bu aslında.

Bu anlaşılırsa mesele kavranmış olur.

Kalplerinde sapma/zeyğ olanlar bu müteşabihlere takılırlar.

Şimdilik bu ayeti geçiyoruz, tekrar döneceğiz.

Ayetin mesajı şu: Bu kitabın içinde iki türlü ayet var. Bir türü muhkem, bir türü müteşabih. Ne demek olduklarını biraz sonra daha iyi anlayacağız.

Ama bu kitap; ayetlerinin hangilerinin muhkem, hangilerinin müteşabih olduklarını açıklamıyor, göstermiyor, işaret etmiyor. Yani din piramidinde değişmesi gereken diye düşündüklerimizle sabit kalması gereken diye düşündüklerimiz belirsiz.

İş kolay değil!

Hangisi dindir hangisi şeriattır? Bunu hiçbir zaman tam olarak çözemeyeceğiz. Kur'an bu konuda net bir şey demez. Bu sorun nasıl çözülecek?

Cehd, mücahede, içtihat ve cihad bunlara bağlı dediğimiz şeyde yukarısı ile aşağısı (öz-form) arasında bir gidiş geliş söz konusu olacak. Çocuklar (müteşabihler) analarına (muhkem) benzeyecekler, bu ilişkiyi kurmak zorundayız. Ana çocuğunu kabul edecek, evet bu benim çocuğum diyecek. Bu gidiş geliş olacak.

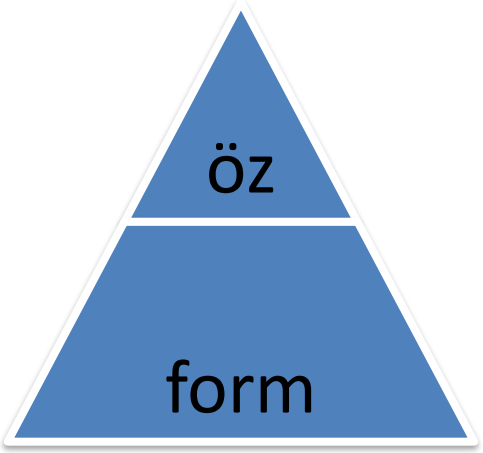

Kalplerinde sapma/zeyğ olanlar bu müteşabihlere takılırlar.

(Onun için ***tarihselcilik evrenselcilik*** iki sapma diyoruz ama ***tarihsellik*** ve ***evrensellik*** için aynı şeyi söylemiyoruz. Aralarındaki farkları ileride göreceğiz.)

Kimisi kasıtlı kimisi kasıtsız takılabilir.

Problem nerde?

Tehlike nasıl doğuyor?

Bunları göreceğiz.

Dikkat edilmesi gereken bir kelime: ***Te'vil.***

Te'vilini amaç edinerek, sapma gerçekleşir.

Te'vil ne?

Genel görüş şu, ki doğrudur:

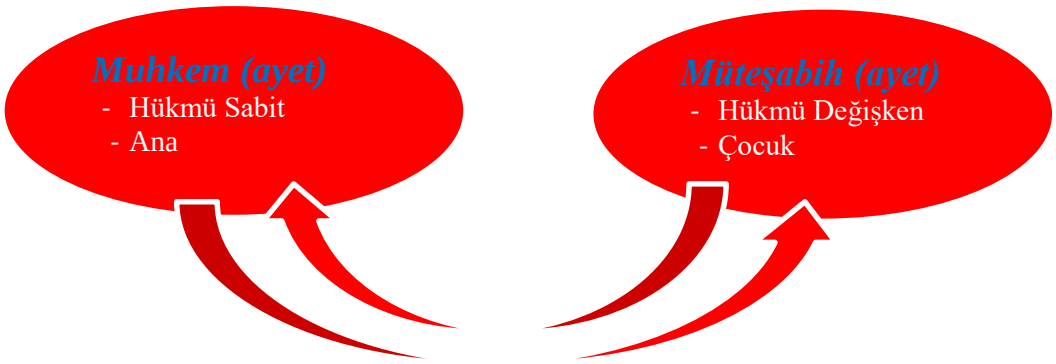

İşte lafzını atıp özünü alırken yaptığımız işin adı te'vildir.

Te'vil "***müteşabih***"in nihai maksadını anlamaktır.

Örneğin, Kur'an diyor ki, *"sarhoşken namaza yaklaşmayın, ne dediğinizi bilinceye kadar"*

Sarhoşken namaz kılma, ne dediğini bilmiyorsun, çünkü! O zaman sarhoş olmayacak kadar içebilir miyim yani?

Bir başka ayette diyor ki, *"içki şeytan işi pisliktir"*

"içki şeytan işi pisliktir" ayetini muhkem kabul edelim (çünkü söz açıktır, kesin, net, sağlam bir bilgi veriyor).

Ama *"sarhoşken namaza yaklaşmayın, ne dediğinizi bilinceye kadar"* ayette nihai maksadı vermiyor. (Yani arada sırada içebilir miyim yoksa hiç içmemeli miyim, bu ayette çok açık değil, bir nihai maksat bildirmiyor) Ancak bir mümin olarak diyorsun ki, bu ayetin nihai maksadı "***içmeyin"*** demektir. Böyle te'vil ediyorum diyorsun. Çünkü bunun anası *"içki şeytan işi pisliktir"* ayetidir, buna benzemesi gerekir diyorsun.

İşte bu yapılan iş te'vildir.

Tefsir; sözü anlamaktır.

Te'vil, sözün amacına ulaşma çabasıdır. Amacına ulaşma ve onu yaşama çabasıdır.

Bazen çocuğunuza bir şey söylersiniz. Ve çocuk o sözü anlamıştır. Ama o sözden çıkaracağı neticeyi anlamamıştır. Size sorar tekrar. Cevap verirsiniz. Tekrar sorar. O nihai maksadını anlamaya çalışır. Sizin çocuğu ikna etmek için arada kullandığınız cümlelerin hepsi müteşabihtir. Muhkem olan ne? Anlatmak istediğiniz şeydir.

Bakın ***Taberi*** ne diyor bu konuda:

Muhkemat*: Allah'ın helal ve haram olduğunu beyan ettiği ayetlerdir.*

Müteşabih*: Lafızları farklı olsa bile manada birbirine benzeyen ayetlerdir.*

"**المحكمات**" من آي الكتاب: ما أحكم الله فيه بيانَ حلاله وحرامه
"**والمتشابه**" منها: ما أشبه بعضُه بعضًا في المعاني وَإِنِ اخْتَلَفَتْ أَلْفَاظُهُ
Et-Taberî

(Vefat 323) – (MS:923)

Muhkem müteşabih konusunda karşınıza 20'ye yakın görüş çıkar. Bu 20 ayrı görüş insanların birbirlerine laf yetiştirmek için ortaya çıkardıkları şeyler aslında.

En net ve güzel tanımı Taberi yaptığı için onu yukarıya aldık. Farklı görüşlerin hepsinin anasıdır bu.

Müteşabih, formdur, kalıptır. "Tarihseldir" dediğimiz budur. Te'vil edilmesi gereken budur ama te'vil seni nereye götürebilir? Eğer muhkemin olmazsa, özgürsün; dinin sınırlarını aşabilirsin!

Muhkem ise özdür. Evrenseldir. İsa'da da, Musa'da da, Muhammed'de de aynıdır.

Söylenmiş her söz müteşabihtir. Ama söylenmiş her sözde muhkemlik vardır.

Çünkü söylenmiş her söz tarihseldir. Ama vahiy kalıbıyla söylenmişse her söz bir muhkemlik taşır.

Şimdi bu söylediklerimizin izdüşümünü görelim:

يس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

Yâsin 36/1-2

Hakim *Kur'an tanıktır ki sen elçilerdensin.*
Ne demek bu?
Muhkem Kur'an mı, müteşabih Kur'an mı?
Kur'an muhkem.
Neyi muhkem Kur'an'ın?
Kitabın tamamı muhkem.
Peki bu ayet?

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ

Zümer 39/23

Allah kitabı ***müteşabih*** *olarak indirdi sana.*
Neyi?
Kitabı!
Kitabın tamamı müteşabih!

Kitabın tamamı muhkem, kitabın tamamı müteşabih. Te'vili yapılırsa.

Te'vilini yaparsan, isabet edersen, ararsan, çaban varsa…

10 yaşındaki çocuğun eline verirseniz Kitabı, kitabın tamamı onun için hiçbir şey ifade etmeyebilir. Yani sizin kitap hakkında söyleyeceğiniz bir söz kitaptan daha muhkemdir size, ona. Ama büyüdükçe, okudukça, anladıkça kitabın söyledikleri muhkemleşir ona.

Ne oluyor peki?

Olan şu: Din piramidinin içinde öz dediğimiz şey ile form dediğimiz şey iç içe. Orada bir hareketlilik var. Ve bu hareket senin gayretinle sürekli bir alan oluşturuyor.

Elif, Lam, Ra: (Düşünün!)

Bu kitabın ayetleri muhkemleştirilmiştir.

Bu kitap? Hangi kitap?
Ana Kitap mı?
Levhi Mahfuz mu?
*Sonra **tafsıl** edilmiştir.*
Ne demek?
Açıklama mı? Açık etmek mi?
Her şeyden haberdar olan hikmetli biri tarafından tafsıl edilmiştir.
Muhkemin karşıtı olan müteşabih. Onunla düşünün!

Bu kitap muhkemdir ama Allah tarafından tafsıl edilmiştir. Yani İncil, Tevrat, Kur'an vb. ilahi mesajların hepsi aynı kaynaktandır ama hepsi müteşabihtir birbirine.

Bu da müteşabihtir. Hikmetli olan Rabbin tarafından tafsıl edilmiştir.

ان المحكم ما كان قائما بنفسه لا يحتاج الى **استدلال** والمتشابه ما لم يقم بنفسه واحتاج الى **استدلال**
en-Nahhâs (338)
فيصح أن يقال: **المحكم والمنسوخ** كما يقال **المحكم والمتشابه**
İbn Teymiyye

الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ
Hûd 11/1

ثُمَّ فُصِّلَتْ يعني بينت

Bir müfessirin "fussılet" kelimesini açıklaması: "Sümme fussılet yani buyyinet." Yani açıklanmıştır.

Müfessir en ***Nahhas***: "***Muhkem**, kendi başına var olan şeydir. Akıl yürütmeye gerek olmayan şeydir. (Apaçık olandır). **Müteşabih** ise kendi başına ayakta duramayan akıl yürütmeye ihtiyaç duyulan şeydir."*

Akıl yürütme yapmadan sözün hedefine ulaştığı şeydir muhkem.

***İbn Teymiyye**: "Şunu demek doğrudur: Müteşabihe mensuh diyebilirsiniz"*

Müteşabih ne? Tafsıl olunmuş demek. Nihai maksadınızı anlamayan çocuğa, bir meseleyi anlayana kadar ona yaptığınız açıklamaların tamamı tafsıl idi işte. Açıklama yani birbirine benzeyen sözler. Çelişkili değil, birbirini nesh eden sözler değil. Nasıl sözler peki? "Onu bulamazsan şunu al, oradan gidemezsen buradan git" demek gibi. Maksadınız aynı.

Tafsıl bu.

Müfessir ***en-Nahhas***: "***Muhkem****, kendi başına var olan şeydir. Akıl yürütmeye gerek olmayan şeydir. (Apaçık olandır)****.*** ***Müteşabih*** *ise kendi başına ayakta duramayan akıl yürütmeye ihtiyaç duyulan şeydir."*

Akıl yürütme yapmadan sözün hedefine ulaştığı şeydir muhkem.

Bu konuda paradigmayı insanımızın çoğu kuramıyor/bilmiyor.

Muhkeme "açık", müteşabihe "kapalı/bilinemez" anlamının verilmesi işte bu paradigmanın kurulamamasından kaynaklanıyor.

"Allah'ın sözü" dinleyen herkes için açık, kapalı değil ama nihai maksat istidlal ile anlaşılıyor. Ne demek istediğini ilk bakışta tam anlayamıyorsun, istidlalle anlayabiliyorsun.

Bir selefi olan İbn Teymiyye'nin: *"Şunu demek doğrudur: Müteşabihe mensuh diyebilirsiniz"* demesi çok önemli. Buradan alacağımız çok şey var.

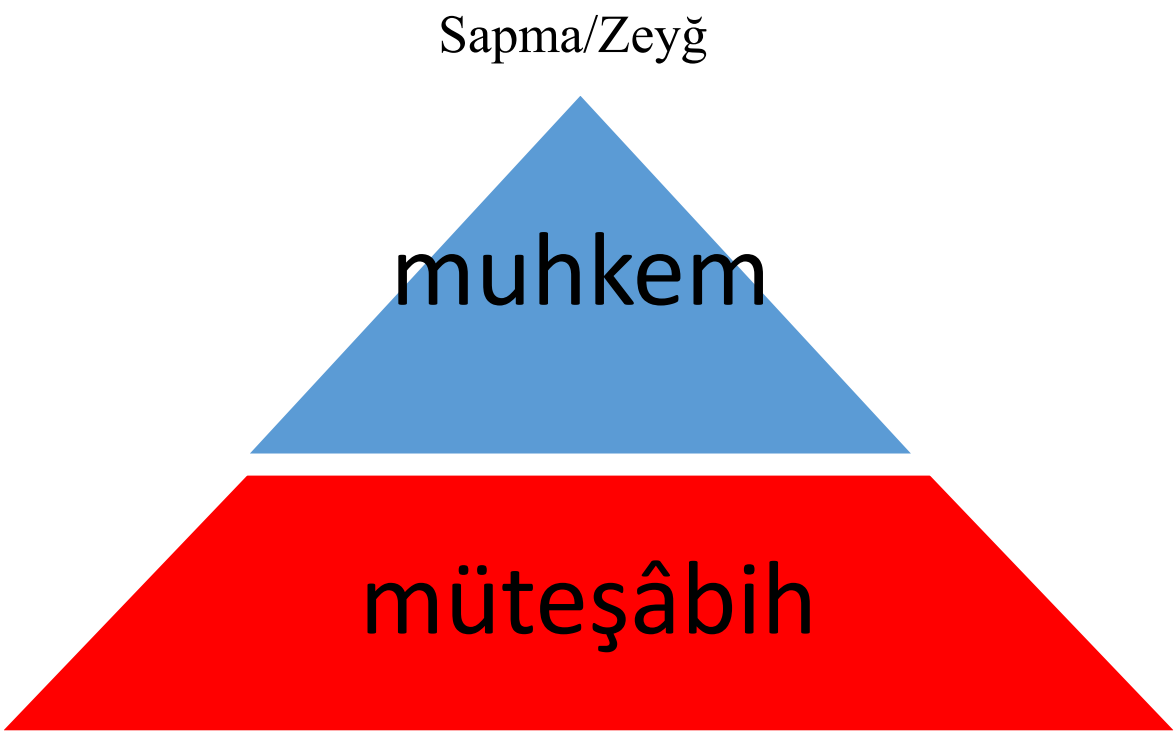

Muhkem evrenseldir, müteşabih tarihseldir diyebiliriz. Ama bir anda ve hep birlikte "şunlar şunlar tarihseldir, şunlar da evrenseldir" diyemeyiz.

Kim diyebilir peki?

İnsanlar bu bilim çağında bireyselleşti. Alim falan tanımam diyor. Ben bilirim diyor.

Sınırlarımızı bilmemiz gerekiyor. En azından dinine ve dini hayatına değer veren insanlar için.

Muhkem olan, müteşabih olanların kılcal damarlarına nüfuz etmezse dinde sapma başlar.

Muhkem, kendi çocuklarını tanımazsa ya ***dünya***cı ya da ***ahıret***çi bir din anlayışı gelişir. Ya bu hayattan kopar ya da öteki hayatı terk eden bir din gelişir. Bunun ikisi de büyük bir sapmadır.

evet

«din sâbit, şeriat dinamiktir»

ama

«muhkemsiz şeriat»ın dini sabit kalamaz
«müteşâbihsiz din»in de şeriatı dinamik olamaz

Bu söz (sabit din, dinamik şeriat) doğru. Ama bu iş o kadar kolay değil. Kaldı ki bu sözü söyleyen de "ben yapamam" diyor, bu toplumun işidir.

Sapma/Zeyğ

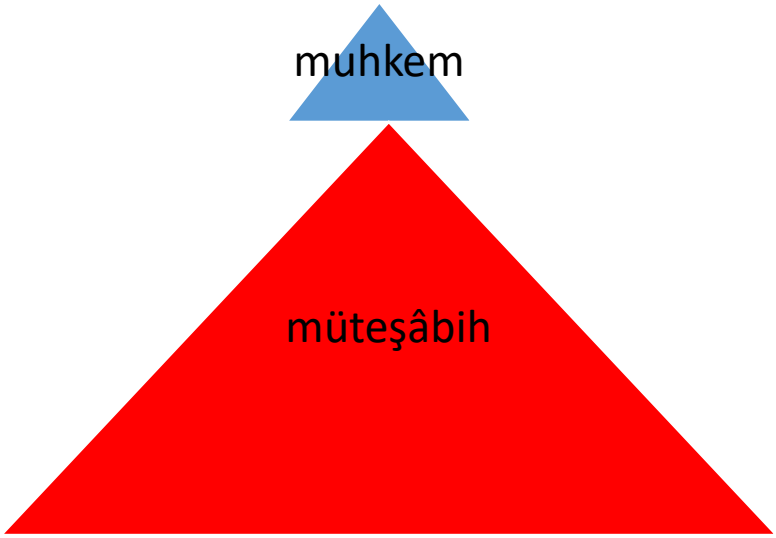

Müteşabihler takıntısı olursa toplumda din göstermelik olur. Şeriat din olur. Ahlaksız bir dünya görüşü gelişir. Yahudilik böyle oldu.

Toplum işgale uygun hale gelir.

Eğer "öz" korunamazsa din küçüldükçe küçülür, yok olur. Cehd, mücahede, içtihat, cihat yok sayılırsa öz yok olur.

Sapma/Zeyğ

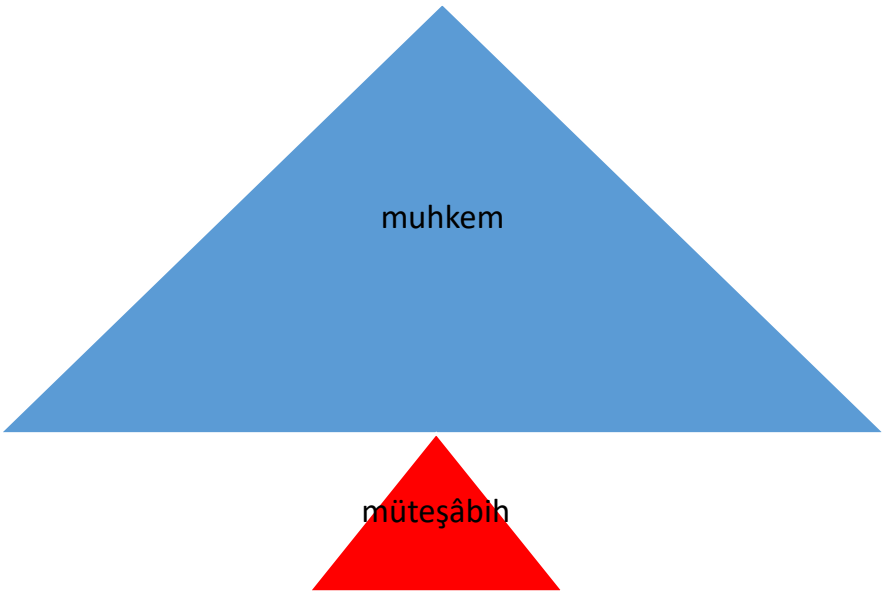

Bu durumda din ahlaktan ibaret olur. Çok çok büyük zannedilir. Evrensel olur, bütün dünyayı kuşatabilir. Çünkü basit ve kolaydır. “Benim içim temiz”den ibarettir artık din. Ahıretçi bir din gelişir. Hz. İsa’dan sonrası dönem: Göstermelik bir “öz” ve ahlak çağı.

Bugün;

Bugün

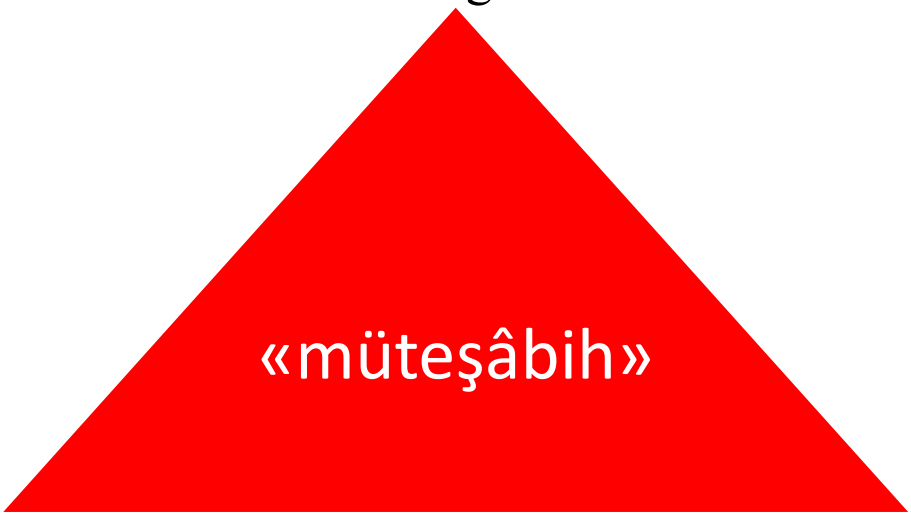

Bugün; Yahudisi, Hristiyanı, Müslümanı; hepimiz, müteşabihlerin din edinildiği bir çağda yaşıyoruz.

Modern çağda; Yahudiler de, Hristiyanlar da, Müslümanlar da, diğerleri de muhkemsiz bir müteşabihler çağındadır.

Çünkü; hayatımıza ilkeler değil; reklamlar, demokratik ilkesizlikler yön veriyor.

Hiç birimizin, bireysel küçük çabaları dışında, toplumsal olarak değer koruma çabamız tanınmıyor. Eğer inancınızdan kaynaklanan talebiniz varsa özellikle bu reddediliyor.

Tefsîr ve Te'vîl

Elimize aldığımız mealler ya da tefsirler sözü bize açıklayan kitaplardır. Boş değildir, değerlidir ama sözü bize açıklayan konumundadır.

Sahabenin, ilk neslin tefsir diye bir derdi yoktu. Çünkü Kur'an-ı Kerîm onlar için açıktı, mübin idi. Ama ***dil ve kültür değiştikçe, zaman geçtikçe tefsire ihtiyaç duyuldu.***

İlk neslin te'vile de ihtiyacı yoktu. Müteşabih ayetler zaten değişen olaylar üzerine nazil oluyordu. Büyük ölçüde te'vile ihtiyaç yoktu. Küçük çaplı te'villeri Peygamber ve yakın arkadaşları yapıyorlardı.

Ama coğrafya değişince, olaylar değişince; hem tefsire ihtiyaç duyuldu hem de tahmin edemeyeceğiniz kadar te'vile ihtiyaç duyuldu.

Neye göre yapacaklardı te'vili?

Muhkem ayetler ile müteşabih ayetler arasındaki seyre göre yapacaklardı ki, bu seyrin adı ***"hikmet arama"*** çabasıdır.

Hikmeti nasıl kim arayacaktı?

Fukaha arayacaktı!

Hanefiler ve Malikiler: Uç coğrafyalara kadar sirayet ettiler. Biri Taşkent'e, Semerkant'a kadar; diğeri Endülüs'e kadar. Onlar muhkem ile müteşabihler arasında sürekli seyir yaparak, te'vil yaptılar, ıslah ile. Yani amacını aradılar vahyin.

Hikmet üzerinden yapılmayan, başı boş; evrensel ve tarihsel yaklaşımlar; Tefsirde yapılırsa ***batıl*** olur; Te'vilde yapılırsa ***sapma*** olur.

Nasıl olur bu? Bir sonraki derste göreceğiz.

Te'vilin bir ucu *matbu akılda* yani insana verilmiş akılda, tabiatına verilmiş akılda olduğu gibi diğer bir ucu *mesmû akılda* yani vahye bağlı olmalı. Aksi takdirde serazad olursunuz, istediğiniz şeyi yapabilirsiniz.

Çözüm;

Kur'an'ı, küçük evrenindeki uygulamasıyla yani tarihsel bağlamında yani sünnetle anlayarak oradan evrensel ilke çıkarıp, sonra da bu ilkenin çağdaş evrensel olaylara rehberlik etmesi için onu te'vil etmek. Çözüm budur.

Bazıları geleneği, geçmiş dini yaşantıları kutsar.

Bazıları da modern hayatı kutsar.

Bir kısmı modern hayattan taviz vermez, geleneği çiğner. Diğerleri de onun aksini yapar, geleneğe döner. Hayatı da ilkeldir. Evde kalorifer yoktur, soba kullanır. Evde gaz lambası var. Niye böyle? Çünkü onlar geleneksel. Onlar kutsi onun için, değer ifade ediyor.

Diğerleri de onların tam aksi; eskiye ait ne varsa hepsine düşman.

Şimdi ***kavganın özü*** şu:

Gelenekçiler modern hayatı, modern araçları; modernizim ürünü olarak görüyor. Yani bir mühendislik projesi olarak görüyor. Şeytan işidir diyor. Ve diyor ki modernite yani kullandığımız araçlar ve yaşadığımız hayat alimlerin inanç dünyasını etkiliyor yani paradigmasını bozuyor. Onun için biz bugünkü alimlerden hiçbir şey öğrenmeyiz, hep geleneğe bakmamız gerekir kardeşim, diyor.

Oysa modernizim dediğimiz şey, gerçekten bir mühendislik projesi değilse yani arkasında masa başında oturup bu işleri bir kotaran yoksa, ki yok… İnsanlığın getirdiği/ulaştığı tabii bir olgudur o.

Olan şey aslında hantal İslam dünyasının, dünyacı Batı ile karşılaşmasıdır.

Ve bu karşılaşmanın aynısını Kur'an-ı Kerîm'in ilk nesli yaşadı. Onların döneminde de; dünyacılar, ateistler, dehriler vardı.

Düşünmek Farzdır!

«Gelenek» denilen şey,
«modern» yamalıklardan oluşmuş bohçadır.

Evet alimler zamanlarının çocuklarıdır, modern hayatın çocuklarının modern düşünme olasılıkları vardır. Ama **modern hayat yarının geleneğinin bir yamasıdır. Çünkü gelenekler hep modernlerden oluşur.**

Günümüz ne kadar masum değilse, geleneğimiz de o kadar masum değil. Rivayetler bunun tanığıdır.

O zaman bize düşen; ***tarihsel olan*** ile ***dini olanı*** iyi bilmeliyiz ki evrensel ilkelerin peşine düşebilelim.

Dini tehdit eden iki zeyğ

(evrenselcilik-tarihselcilik)

3

Evrensellik Tarihsellik (Asabiyet-Demokrasi)

"***Asabiyet***" en eskiye ait bir kavram, "***demokrasi***" en yeniye ait bir kavram.

Asabiyet: Hz. Muhammed mesajını Araplara sunmadan önce, onların hayatını yöneten, tanzim eden ruh asabiyetti. Asabiyet, kavmî değerler demek. Kavmiyetçilik, bir manada. Kavmiyetçilik/Arapçılık ne ifade ediyorsa onun üzerindeki değerlerle yönetiliyordu toplum.

Hz. Peygamber böyle bir kavme/topluma ***İbrahim*** ismini getirdi. Ki, Hz. İbrahim Arap değildi. Aslında Hz. Muhammed'in kendisi de Arap değil, araplaşmış Arap'tı. Müste'rebe. İbrahim soyundan.

Şunun için asabiyet – demokrasi dedik: Konumuz tarihselcilik – evrenselcilik olunca tarihsel olana inmemiz gerekir.

Kur'an, mesajını; nasıl bir toplumda, nasıl bir inanç dünyasında, nasıl bir değerler dünyasında verdi? Bunu biraz hatırlamak için.

Tefsir ile te'vilin farkına geçen derslerde kısaca işaret etmiştik.

Bizim geleneğimizde, tefsir/anlama var. "Nüzül sebepleri" niye merak edilmiş? Vahyin hangi bağlamda indiğini anlamak için. Hangi tarihsel atmosferde indi? Hangi ihtiyaçtan indi?

Nüzül sebepleriyle okumak, anlamak içindi. Bu bizim geleneğimizde var.

Ayrıca fıkhetme yani te'vil etme, yorumsama geleneği de var bizde.

Fıkhetme, yeni bir problemi çözmek için taşıma, te'vil. Nihai maksadını bulma. Sözün nihai maksadını bulup bu güne getirme. Geleneğimizde bu da var.

Ne zamana kadar? 250 ye kadar.

Ve toplumun önünde yapıldı bu işler.

250 den sonra toplumun arkasında kaldı bu cehdü gayretler.

Terkedildi.

İslam coğrafyası peygamberin öğrettiğiyle 250 ye kadar hızla geldi. 250 den sonra tökezleme başladı; yavaş yavaş kendi coğrafyasını işgale açtı. Kendi kendini yönetemez oldu ondan sonra.

Niye?

Çünkü mesajı anlamak ve "***durum***"lara göre te'vil etme geleneği çok önceden terk edildi, zamanla tamamen bitti.

250 ye kadar kimler var, gözbebeği sayılabilecek?

Ebu Hanife ve ***İmam Malik***.

Diğerlerinin de yaşam tarihleri aynı aşağı yukarı ama mesajları daha geç bir tarihte toplumu sardı.

Onlar neyi öğütlediler:

- "Nüzül sebebine ne gerek var?"
- "Te'vile ne gerek var?"
- "İçtihada ne gerek var?"
- "Peygamberin nasıl yaptığı ve ne dediği bizim için yeterli"

Bunları anlamazsak Ebu Hanife'yi anlayamayız.

Ebu Hanife'nin Müsned'i var. Yani Ebu Hanife'nin kullandığı Peygamber sözleri, demek bu. İçinde 360 tane hadis var. Bazı muhakkik alimler diyorlar ki, "bu ona yakıştırma çünkü Ebu Hanife, 70 kadar hadisten başka hadis kullanmadı." Bazıları da diyorlar ki, "70 de değil, Ebu Hanife'nin kullandığı hadis sayısı, 17 kadardır."

Niye fazla hadis kullanmadı?

Çünkü hadis uydurmacılığı vardı, Kur'an'a rağmen hadis uyduruluyordu; o da geleni reddediyordu. O değil sadece pek çok insan böyle yapıyordu. (İki Risalet notlarına bakınız)

İmamı Ahmed'in Müsned'inde ise yaklaşık 30.000 hadis var.

Hadisler (uydurulmuş olsun, sahih olsun) "***durum***" taşıyan haberlerdir. Peygamberin gününden "durumu" aynen taşıyan haberlerdir. Onu tekrarlama amacıyla hadis nakledilir.

Ebu Hanife, "***durum***" taşıma olan hadis geleneğini reddetti, "***değer***" taşımayı seçti.

1500 yıldır, "durum" taşındı ve din terkedildi bu gün, bu taşıma mümkün olmadığı için.

Şayet Ebu Hanife'nin "değer" taşıma geleneği devam etseydi, işin rengi bugünkü gibi olmaz, coğrafya işgale hazır hale gelmezdi.

Bu ancak; ulemanın/fukahanın, toplumun önünde ve toplumdan önce içtihat etmesiyle mümkün olurdu. Ulemanın/fukahanın, toplumun gerisinde kalması yapılan içtihadı da anlamsızlaştırmıştır.

İstihsan ve istislah:

Hanefiliğin ve Malikiliğin iki önemli kavramı. Bu iki kavram üzerinden ***değer*** taşıma derdinde idiler.

Amaç (Hanefiler istihsan üzerinden, Malikiler istislah üzerinden) "***değer***" taşımak zamanlarına, peygamberin değerlerini. Amaç sünneti korumak ve uzak coğrafyalara taşımak.

Sünnet, dinin kendisi. Peygamberin uygulamaları.

Nasıl koruyacaklar onu?

İçtihatla koruyacaklar. Ama içtihadı mücahadeyle, kendisini sorgulayarak yapacak. İçtihadı cehdle yapacak ki, ona bağlı olarak cihad edebilsin. Cihadın da o zaman bir anlamı olur. birbirlerinden ayrı olursa sakat doğarlar; cihad kıtale dönüşür.

250 ye kadar olanlardan bir ***örnek***, Hanefiliğin yaptığı işlerden:

Akıle

Akıle: Birisi diğerini öldürürse onun cezası hukukta, Kur'an'da bellidir. Maktül tarafı kısas isteyebilir ya da diyet isteyebilir ya da affedebilir. Kasten öldürme ise böyle.

Ya kasten öldürme değilse ne olacak? Hata ile öldürme ya da hata ile yaralama ise ne olur?

Örf şu (Peygamberin hadisi de aynısını söylüyor): Akıle toplanır. (Akıle, öldüren şahsın babadan akrabaları, kabile, asabe) Birleşirler ve ihtiyaç olan diyeti öderler (Katil kendilerinden olduğu için)

Peki peygamber yok. Ömer zamanı. Müslümanlar İran'a girdi. Oralarda kaldı bazı savaşçı mücahitler. Tek kişi düşünün. (Bir hanımı bir kendisi). Yanlışlıkla birisini öldürdü. Diyetini kim öder? (Akılesi yok adamın. Amca, dayı, dede; kimse yok)

Soru bu.

Cevabı ayette var mı, yok. Hadiste var mı, yok.

Ebu Hanife, istihsan ile içtihad ediyor: "Bu durumlarda, insanın akılesi meslek erbabıdır, meslektaşlarıdır. Marangoz ise, marangozlar toplanır. Arkadaşlarının diyetini öderler."

Bu bir çözüm tarzıdır.

Ebu Hanife'nin değil ama mezhebinin çözüm ürettiği örneklerden birisi de şudur: Peygamber zamanında ehil olan birisi namazı kıldırırdı, bu hizmeti görürdü. Peygamberden sonra toplumlarda büyük ihtiyaç oldu. Kim yapacak bunları? Para verecek miyiz onlara, adamın işi gücü var? Para verilir mi verilmez mi? İstihsan ile Hanefiler diyor ki, "olur/verilir."

Eğer bu yapılmazsa din terk edilir.

"Okuma"da kırılmalar olursa te'vil anlamsız olur. "Okuma" dediğimiz şey, Kur'an'ın anlaşılması.

250 den sonra olan: Kırılma; hadislerin, Kur'an'ın yerine geçmesi ve içtihadın, te'vilin yavaş yavaş durması ve Kur'an'ın artık teberruken okunmaya başlanması.

Fukaha kendi kanaatlerini desteklemek için, ***kelamcılar*** kendi kanaatlerini desteklemek için, ***mutasavvıflar*** kendi inançlarını desteklemek için Kur'an'a bakıyorlar; okumanın mahiyeti değişiyor. Artık Ebu Hanife ve Maliki okuma biçimi terk ediliyor.

Sonra önemli bir metin okuması kırılmaları, Avrupa'da reform hareketlerinin bize de sirayet eden okuma sorunları. Din ile kavga başlıyor, nasla kavga başlıyor. Nasda sorgulama başlıyor.

Orada İncil sorgulanıyor, bizde Kur'an sorgulanıyor. Cami kilise gibi olmadığı için cami yerine imamlar ve müftüler sorgulanıyor. Alay ediliyor. Yazılar yazılıyor, vs.

Küçük düşürülen bu kesim onlara karşı ya cephe alıyor ya da taviz vermeye başlıyor. (Bilimciliğe varan tefsir yorumları vs)

Sonra tarihselcilik ve evrenselcilik diye iki kavram ortaya atılıyor: Okumada son kırılma.

Tarihselcilik ve ***evrenselcilik*** nedir?

Ne anlamalıyız?

Asıl konumuz bu.

İslam düşüncesinde okuma kırılmaları:

1. **Ehl-i eser (VIII-XI); rivayetlerle okuma**
2. **Reform hareketleri (XV-VII); bilimle okuma**
3. **Felsefe; tarihselci okuma**

- Hermenötik: Anlama ve yorumsama

- ***Historizm***: Tarihselcilik
- ***Historicizm***: Tarihsicilik

Tarihsellik, *insanın amaçladığı ve bu düşünce-amaçlar çerçevesinde gerçekleştirip yaşamını onlara göre düzenlediği her şeyin tarihsel olduğunu ve tarihsel kaldığını ifade eden bir terimdir. İnsan düşünce ve emeğinden çıkmış her şeyin sonlu, geçici olduğu düşüncesine dayanan tarihsellik, insanın tarih içinde gerçekleştirdiği ekonomilerin, tekniklerin, bilimlerin, felsefelerin ve bunlar doğrultusunda ortaya çıkan toplumsal yaşamın çeşitliliğini ve sürekli değişip dönüşmelerinden dolayı tekil kalmalarını ifade eder.*

Tarihselcilik *ise insan var oluşunun sabit, değişmez, ezeli ve ebedi niteliklerinin bulunmadığı, bu nedenle tarihüstü veya tarihdışı bir konumdan hareketle toplumsal olaylar hakkında konuşulamayacağı; bunların bir defalık gerçekleşen şeyler olması nedeniyle doğdukları tarihsel durum ve koşullardan hareketle kavranabileceğini ileri süren felsefe anlayışıdır.*

Tarihsellik ile ***Tarihsicilik***i bazıları aynı anlamda kullanıyor bazıları küçük bir fark görüyor. Ayrıntıyı önemseyen için fark önemli.

Tarihselcilik; hermenötik yaparak bir metni söylenmiş bir sözü tarihi bağlamında inceleyerek okuma. Türkçede, "tarihte anladığı şeyden geleceğe dair bir takım bilgiler çıkararak gelecek hakkında hüküm verme, haber verme, gelecekle ilgili ön deyilerde bulunma" anlamında kullanılıyor. ***Tarihsicilik*** de Türkçe'de aynı anlamda kullanılıyor. Benzeri bir başka tanımlama, "bir metni tarihteki atmosferinde, ilk evreninde, küçük dünyasında anlayarak tarih felsefesi ile oradan bir okuma yapıp evrensel yasayı anlamak ve geleceğe ait kehanetlerde bulunmak." şeklinde yapılabilir. Evrensellikle ilgisi de burada.

Bu şuna benzer: Aynı tür bir canlıdan, örneğin bir böcekten birkaç tane inceleyip, onlar hakkında dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın o tür canlının/böceğin aynı olduğu/olacağı yargısında bulunmak; örneğin bu tür böceklerin ölümü şundan olacak şeklinde bir kehanette, ön deyide bulunmak. Tarihselcilik ya da tarihsicilik bu.

Şimdi bu iki kelimenin dini yorumlama ile dini anlama ile anlamı yok. Kullananlar yanlış kullanıyorlar. Ben "tarihselciyim ya da tarihsiciyim" diyen dini kast ediyorsa, bir şey demiş olmuyor. Peki ne demesi anlamlı olur?

Aslında diğerlerinden önce ve sonra bilinmesi gereken bir kelime de şu: ***Hermenötik***.

Hermenötik: Anlama ve yorumsama. Bizim için gerekli olan, din dilinde gerekli olan bu. Kelime Grekçe ve tam da anlamayla alakalı. Anlama ve yorumlamayla alakalı. Almanya'da bir bilim dalı haline gelmiş. Çıkış gerekçesi, mukaddes kitabı iyi anlamak. Daha bir kök neden, Tevrat ile İncil arasındaki uyumsuzluğu gidermek için tarihi inceleyip, sözlerin söylendiği ortama kadar inip gerçek maksadı anlamak. ***Belki de*** asıl amaçları şu: Kilisenin, Kitab-ı Mukaddesi anlama ve yorumlama gücünü ellerinden almak. Bu işi din adamları bilmez biz liberaller daha iyi beceririz düşünesi. (!!!???)

Onların niyetleri ne olursa olsun, bizim için gerekli olan o şey bizim için gerekli mi değil mi? Önemli olan bu.

Bir örnek: Tevrat'ta Nuh tufanı diye bir olay var. Bu olayı Kilise bir şekilde anlatıyor. (Tevrat'a Hristiyanlar da inanıyor. Biz de aslında inanıyoruz ama sıkı takipçisi değiliz.) Nuh tufanını nasıl anlayalım?

- Ne demek nasıl anlayalım?
  - Mesela diyor ki Allah: *"Her hayvandan bir çift al"*

- *"Her hayvandan bir çift al"* deyince aslında ne denmiş oluyor? Dünyadaki bütün hayvanlardan bir çift hayvanı nasıl taşır gemiye, Nuh? (Şimdi Kilise adamı diyor ki; "Allah isterse yapar", hatta sayı veriyorlar, şu kadar hayvan aldı bu kadar hayvan aldı, diye.)

- ***Tarihsel düşünen*** ("tarihselci" ile karıştırılmasın), hermenötik yapan kişi diyor ki, (tarihselciliği ve evrenselciliği dışarda bıraktık) *"Bu sözü vahyeden Allah, uygulaması istenen Nuh. Gemiyi insan gücüyle yaptılar. Dolayısıyla şu kadar büyüklükte olabilir ancak. Buraya alacağı hayvanlar da şu kadar olabilir, bu kadar olabilir ancak. Zaten bir insana her hayvandan bir çift al demek 'sana lazım olanlardan' bir çift al demektir. Dolayısıyla aldıkları, kümes hayvanlarıdır, küçük baş hayvanlardır vs."* diyorlar. Tarihsel bağlamında sözü anlamaya çalışıyorlar.

(Bu örnekte amacımız bilgi vermek değil. Meseleyi örneklendirerek anlamaya çalışmak) Ve mitolojiyi çözümlüyorlar. (Mitolojik, üstûrevî anlatım var yani hayalle/edebiyatla bezenmiş bir kalıp var Tevrat'ta. Bu kalıbı, ***"anlatım sanatını"*** çözmeye, anlamaya çalışıyorlar. Ve diyorlar ki burada önemli olan söylenen lafızlar, kalıplar değil, sözün maksadı, bağlamı, niçin söylendiği önemlidir; biz bunları önemseriz diyorlar ve bu manayı ön plana çıkarıyorlar.)

Hermenötiğin yaptığı iş bu!

Aslında bu iş bizim geleneğimizde var: ***Nüzul sebepleriyle anlama*** dediğimiz şey tam da bu. (Bu ayet hangi olay için Peygambere geldi? Kimler vardı? Ne yaptılar? Sonra ne oldu? Gibi sorular tam bir hermenötik yapmadır) 250 ye kadar bunlar çok değerli şeylerdi. Ondan sonra o tür okumalar yerini ***"teberrüken okuma"***ya (sevap için okuma!) bıraktı.

Nuh Tûfânı

- ***Edebî tür olarak kıssa formu***
- ***Muhatapların kültür ve algı durumu***
- ***Kıssanın metindeki bağlamı***
- ***Anlatımın tarihsel bağlamı***
- ***Amaç***

Geleneğimiz (ilk 250 yıl)

1. ***Nüzûl sebepleriyle (tarihî) okuma (tefsir-anlama)***
2. ***Fıkhetmek (te'vil-yorumsamak)***

- Kur'an'ı, tarihsel bağlamıyla okumak, güncel sorunlara te'vil
- (Ebu Hanife, Mâik b. Enes)

İstishan, İstishab

(Hicri 250 ye kadar)

Şimdi!

Kur'an'ı, evrensel mi okuyalım tarihsel mi okuyalım?

Bu ne demek? İkisinin arasındaki fark ne?

Tarihsel okumanın ne olduğuna dair bir şeyler söyledik yukarıda. Sonra yine döneceğiz.

Ama; ya evrensel okuma?

Diyorlar ki, *"Kardeşim, Kur'an-ı Kerîm böyle (tarihselci) okunmaz. Açarım Kur'an'ı, okurum. Ne yazıyorsa anlarım. Uygularım, fetva veririm. Allah sözü bütün zamanlar içindir. Sadece Peygamberin devrini ilgilendirmez, sadece Mekke için inmemiştir, İstanbul için de inmiştir; sadece 600 lü yıllar için inmemiştir, 2000 li yıllar için de inmiştir; sadece Araplar için inmemiştir Japonlar için de inmiştir. Bu kitabı alırım okurum ve bütün dünya için hükümler çıkarırım."* Hatta hükümlerden öte, *"her türlü bilgiyi burada bulabiliriz, hatta ve hatta biraz daha ileri gidip her türlü bilimin de; teknolojinin de habercisi budur, her türlü tedavinin de habercisidir"* diyorlar. Vs.

Kur'an-ı Kerîm'i salt evrensel okuyanlar, tarihsel olduğunu hiç düşünmeden okuyanlar onu tam bir güneş gibi görürler.

(250) den sonra rivayetlerle/salt evrensel okuma

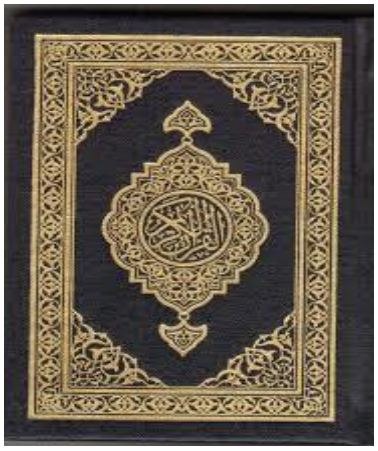

Güneş doğrudan ışık verir, dolaylı bir şeye gerek yoktur. Kur'an da onun gibi rehberlikte tamdır, araya din adamları girmesin (Fukaha giremesin, kelamcılar giremesin, vs). Kur'an-ı Kerîmi kim eline alırsa hidayete erişir. İster Kanada'da olun, ister Güney Afrika'da, fark etmez! Maziyi aydınlattığı gibi, atiyi de aydınlatır. Mamafih tüm zamanlarda ve tüm mekanlarda dini hayat onun örneklerinde açıklanmıştır! Tüm olaylar, her bir şey 600 sayfada anlatılmıştır. O öyle mucizevi, öyle bir kitaptır ki, küçük laflarla çoooook büyük şeyler anlatır, her bir şeyin cevabını tek tek orada buluruz, öyle te'vil etmeye falan da gerek yoktur. Açık açık bunları görürüz.

!!!

Hepsi mi böyle düşünüyor? Elbette hayır. Netice de karşınızdaki insan. Hepsinin böyle düşünmesi mümkün değil. Ama ortalaması bu.

Bunların yaptığı yanlış; tarihsel bağlam yerine, evrensel ihtiyaçlarla tefsir etmek Kur'an'ı.

Sözün anlamını neye göre veriyorsun?

- İhtiyacına göre mi veriyorsun?
- İhtiyaç doğdu, acaba Kur'an'da buna ilişkin ne var, bir bakayım mı diyorsun? (Aha da buldum; Kur'an'da bir kelime geçiyor, tam da benim hastalığımın ilacı mı diyorsun?)(eviriyor, çeviriyor, bir kalıba sokuyor. Ondan sonra da hastalığımın ilacını buldum diyor)

Bu tür bir okuma; kültürsüz, tarihsiz, dilsiz bir tefsir/anlama çalışmasıdır.

- Mezhepçilerin işi gücü budur. (Sünni 4 mezhep)
- Batıniliğin yolu budur.
- Şiiliğin büyük ölçüde yorumu budur.
- Hurufiliğin yolu budur.
- Bilimsel tefsirin yolu da budur.

Örneğin:

Hz. Hasan ile Hüseyin ne zaman yaşadı?

- Peygamberden sonra.

Ne zaman akil baliğ oldular? Ne zaman; evlendiler, çocukları oldu, hilafet kavgaları oldu?

- Peygamberden sonra. Hatta Ali'den sonra.

Tefsire bakıyorsunuz. Diyor ki bu ayet Hüseyin'in şehadetiyle alakalı.

Evrensel okuma bu işte!

Örneğin:

Bir ayete bakıyorsunuz, diyor ki müfessir, *"bu ayet Hanefi mezhebinin haklılığını gösterir."*

Öyle yorumlar yapılıyor ki… Aslında ayetin o manayla hiç de alakası yok.

Mesela:

"…ona temiz olanlardan başkası dokunamaz" (Vakıa 56/79) ayeti: Ayet, "Peygambere vahiy gelirken, temizlerden başkası ona dokunamaz yani melekidir o" demek istiyor. Temsili güzel bir anlatım bu. Melekidir, şeytani değildir demek bu. Peygamber onu değiştirmez, temiz olduğu için o seçildi, demek.

Bu ayeti tutuyor, tefsirinde; "abdestsiz Kur'an-ı Kerîm ele alınmaz, okunmaz" a delil olarak alıyor, adam. (Örneğin sadece şunu bile düşünemiyor: Peygamber ayetleri kağıda yazıp, değil abdestsiz, inanmayan insanlara/krallara gönderdi. Gerçi buna da cevap hazırlıyor kendince ama…)

İşte bunlar aşama aşama "***din***" haline gelince, problemler çoğalıyor.

A - Salt evrensel okuma

Evrensel okumada yanlış: **Her yeni duruma göre hadis isnadı ve evrensel ihtiyaçlarla tefsir.**

Salt evrensel okuma: **Aklı hapsedici, nassı putlaştırıcı.**

Öyle putlaştırılmıştır ki, nas; o nastan her türlü manayı çıkarabilirsiniz artık: Yorumla. Hatta yazıların şekline bakarak. Harflerin şekline bakarak. Çıkarmak zorundasınız. Çünkü akıl yok artık. Ebced, hurufilik vs. uyduracaksınız, mecbursunuz buna. Mana çoğaltmak zorundasınız.

Bakın adamın biri nasıl çoğaltmış: (Sayısız örneklerden küçük bir örnek)

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ
ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ

Fâtır 35/11

Allah sizi yarattı topraktan sonra da nutfeden.
Ve sizi çiftler yaptı.
Bir kişi hamile kalır ya da doğurursa Allah'ın ilmiyle/bilgisiyle olur her şey.
Kim yaşıyorsa (kime ömür vermişse,
Hiç kimse de hayat bulmaz (ömür vermemişse).
Bütün bunların bir kitabı vardır.

Bu ayette iki kelime var: **Yuammer** ve **muammer**.

Adam diyor ki:

معمر ebced değeri 42, Kaddafi Libya'ya 42 yıl hükmetti
يعمر+ معمر= Ebced değeri 69, Kaddafi 69 yaşında vefat etti. Bu ayet; 11. âyet, 22. cüz; Kaddafi'nin ölümü 11. âyın 22'sinde (Hicrî)

Oysa!

Aşiret

Kabile

Akraba

Mevlâ

Şuʿûb

Aʿrâb

Arabî

Bunlar köle.

Kur'an-ı Kerîm kölelikten bahsediyor mu? Ediyor.

Peki Kur'an-ı Kerîm köleliğini mi, insanlığını mı ön plana çıkarıyor?

Kur'an-ı Kerîm köle azad edin, sevap alın diyor mu demiyor mu, netice itibariyle demiyor mu? Diyor.

Şimdi tarihsel ve evrensel okumayı anlamamız için soru şu: Bir mümin köle azad edip sevap kazanmak için köleliği koruyalım diyebilir mi? Ya da demeli midir?

Fakir bulunduralım toplumda, ona zekat verip sevap kazanalım diyebilir miyiz?

Zekat vermede amaç, sevap kazanmak mıdır, fakirin ihtiyacını gidermek midir?

İşte İslam ümmetinin putperestliği bu soruların cevabında gizlidir.

Sevap kazanmak için fakir bulunduralım ya da köleliği koruyalım demek putperest bir aklın söylemi olabilir ancak.

Herhangi bir sözü bir metni tarihsel okumamak putperestliğe götürür insanı!

Şimdi:

Kur'an-ı Kerîm; ***Aşiret'ten, Kabile'den, Akraba'dan, Mevlâ'dan, Şu ʿûb'dan, A ʿrâb'dan, Arabî'den*** bahsediyor. (Örneğin o toplumda mevla; koruyucu, kayırıcı, avukat, savcı, hakim, gözeticidir ve bütün bu vasıflar bir kişiye veya gruba/kabileye atfedilir iken Allah diyor ki, "nimelmevla ve ni'melmesıyr" yani o dedidiğiniz Ben'im.)

Şu ʿûb: Bir tür kabile. ***A ʿrâb:*** Araplar. ***Arabî:*** Arapça,

Bu kelimeler, bu hayat tarzı anlaşılmadan Kur'an'ın söyledikleri tam anlaşılabilir mi? Kur'an'ın inkılabı anlaşılabilir mi?

Oysa bu kelimelerin hiç birisi bize ait değil. Bugüne de ait değil ve Türk dünyasına da ait değil.

Bütün bu söylediklerimizin izdüşümünü özet olarak şu ayette görelim:

(Bu Kitap) *Ulusların/alemlerin Rabbinin indirmesidir.* *Güvenilir ruh onu indirdi.* ***Senin kalbine. (Muhammed'in kalbine)*** *Uyarsın diye. Apaçık bir Arapçayla.* (O günün diliyle) (Bazıları, Kur'an Rab'ca'dır gibi komik şeyler söylüyor. Bunlar düşünme bozukluklarıdır, inanç bozukluklarına sebep olabilir) Ayetin devamına dikkat: *Bu öncekilerin kitaplarında da var.* (Önceki kitaplar Arapça değildi)	وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ Şuarâ 26/192-196

Önceki kitaplarda var da bi daha niye geldi, Arapça olarak hem de?

- Çünkü bu tarihsel bir şey. O zaman lazımdı geldi. Bu zaman lazımdı yine geldi. İbrahim'e geldi başka bir dille, Musa'ya geldi başka bir dille.

Salt evrensel düşünen adamın Kur'an'ı (bu ve benzeri ayetleri) yeniden okuması gerekir.

B - Salt tarihsel okuma

Salt tarihsel okuma yapan için de problem başka.

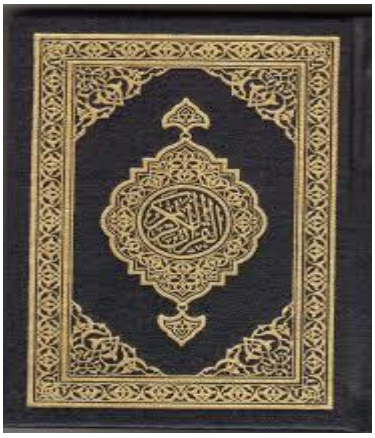

Diyor ki,

- Kur'an güneş gibi değildi.
- Peki nedir?
- Ay gibidir.

Yani tarihseldir: Zamanında aydınlattı. Şimdi sönmüştür ve işi bitmiştir. Tarihte kalmıştır, mazi olmuştur.

- İhtiyacımız yok mu ona?
- (***Bazıları***) Akıl güneştir, akılla onu konuşturabiliriz.
- (***Diğer bazıları***) Hiçbir şekilde anlayamayız, bizim için değildir, bizim için inmemiştir.
    - Sen inanmıyor musun?
    - İnanıyorum.
    - Ne yapalım bu Kur'an'ı o zaman?
    - Teberrüken okuyun. Ölülere okuyun.

Bu tip de tarihsel düşünenin yobaz olanı.

Salt tarihsel okumada tehlike:

- ***Modern ihtiyaçlarla te'vîl***

Muhkem ve müteşabihi hatırlayınız.

Bu adam muhkem olan yerine modern ihtiyaçlar ile te'vil ediyor. Müteşabihlerden işine geleni alır. Ama muhkem olanlarla, değişmez olanlarla problemi var.

Tefsir'de (!) isabet etmeye çalışıyor. Yani o güne iniyor. Ama bugüne gelirken, modern ihtiyaçlara göre te'vil ediyor. Muhkem olanla ile değil.

Problemi çözmek için değil.

İhtiyaç ne ise ve toplumsal yargılar neyi güzel gösteriyorsa ona meylediyor.

Salt tarihsel okuma neyi amaçlıyor?

- **Akraba ……. Tekil aile, huzur evi**
- **Mevlâ……. Hukuk, avukat**
- **Aşiret……. Meslektaşları**
- **Kabile……..…… İş yakınları**
- **Şuʿûb……..…… Ulus**
- **Aʿrâb……..Etrâk**
- **Arabî…… Türkî**

Ona desen ki;

- Tekil aileye razı mısın? Eş ayrı yaşasın dostlarıyla, yaşlılar da huzur evinde ölsün; sevgisiz merhametsiz,
- Hukuk ve avukat, mevlamız olsun; Tanrı değil,
- Meslektaşlarımız bizim her şeyimiz olsun,
- İş yakınlarımız kabilemiz olsun,
- Ulusumuz değer üretsin,
- Biz Türk'üz. Türkîce düşünür, konuşuruz…

bunları mı teklif ediyorsun?

Kur'an Arapça düşünün, Arapça konuşun demiyor! Devrim yaptı zaten. Arap, arap, arap, arap (!) diyen asabiyeti kaldırdı; İbrahim dedi.

"Arabidir bu kitap" dedi, siz anlayasınız diye. Siz arapça konuşuyorsunuz diye, Arapça indi. Başka bir dilde mi olmalıydı?

Ama sen Kur'an'ın yaptığı devrimi kaldırıp atarsan ve ben de devrim yapabilirim dersen!...

Salt tarihsel okuma:

- ***«Vahy»i tarihe hapseder, nefsi matbuʿ aklıyla özgür kılar.***

Çağdaş köle:

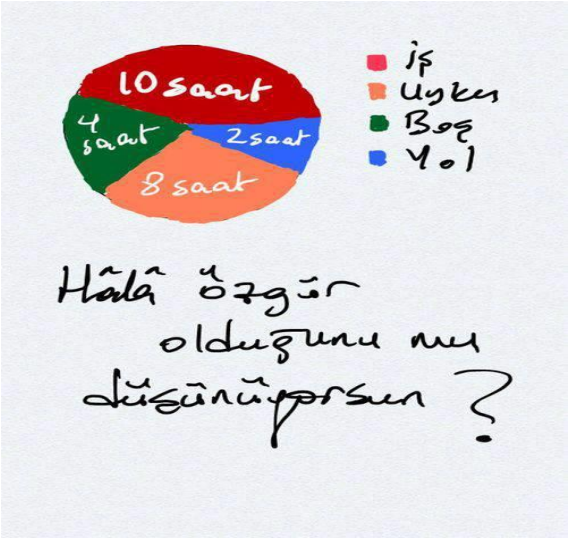

Okuduğumuz Kur'an'ın bu adama söyleyeceği bir şey yok mu?

….. ilk adım

(….ve kadınlar iş mülakatında)

Patron kim?

- Müteşebbis mi?
- Yatırımcı mı?
- ***Kazanç mı?!***

Kur'an'ın bunlara söyleyeceği bir şey yok mu?

Tarihselcilik ve evrenselcilik bu konuşmalarımızın dışında kalan iki kavram. Bazıları yanlış kullanıyor. Doğrusu ***"tarihsel düşünme"*** ve ***"evrensel düşünme"***dir.

Salt tarihsel düşünme de salt evrensel düşünme de sapmaya götürür. Tarihsellik ve evrensellik; okumalarımızın içinde olmalı. Tefsir ederken yani anlarken Kur'an'ı, elbette tarihsel düşünmek durumundayız. Ama günümüze taşırken de evrensel düşünmek durumundayız.

Konuştuklarımızın özü bu.

Dini tehdit eden iki zeyğ
(evrenselcilik-tarihselcilik)
4

Te'vil
(Du'â)

Doğru kullanımın ***"tarihsel düşünme"*** ve ***"evrensel düşünme"*** ifadelerinin olduğunu söylemiştik.

Yaptığımızın/söylediklerimizin özeti şu: Tarihsel düşünme yalnız başına yapılırsa (salt tarihsel düşünme) yanlış sonuçlara götürebileceği gibi evrensel düşünme de yalnız başına yapılırsa (salt evrensel düşünme) yanlış sonuçlara götürebilir. Amacımız ikisini bir arada yürütmek olmalı.

Fazlurrahman; evrensellik tarihsellik denilince bütün İslam dünyasında okunan tanınan bir isimdir. Diyor ki; "Okyanusta bir aysberg düşünün! Bu aysbergin görünen yüzüdür, bizim Kur'an'da okuduklarımız. Herhangi bir meseleyi ele aldığınızda, Kur'an bununla ilgili bir söz söylemişse, bu sözü doğru ve tam olarak anlayabilmeniz için yani tefsir yapabilmeniz için, aysbergin altını bilerek, altının üstüyle ilgisini kurmak en azından tahmin edebilmelisiniz ki sözü doğru anlayasınız. Yoksa anladığınızı zannedersiniz."

Nasıl bir olay vardı da ya da nasıl bir problem vardı da Kur'an o konuda şöyle söyledi? Bunu anlarsanız onun hikmetini kavrarsınız, sözün niçin söylendiğini ve hatta söylediğinden söylemek istediğine de geçebilirsiniz. Gününüze de getirip aynı işlemi yapmanız gerekir, diyor.

Bugünkü problemleriniz de bir başka aysberge benzer. Görünen problemin arkasında aysbergin görünmeyen kısmı kadar etken olabilir. Eğer oradakini çözebilirseniz, oradan aldığınız hikmetle buradaki aysbergin altını anlayabilir ve probleminize çözüm üretebilirsiniz, diyor. Aksi halde bulduğunuz çözüm doğru olmayabilir, diyor. Burada yapılan işe te'vil diyoruz.

Eğer tarihsel okuma yapmazsanız, buradaki olayın cevabını kelimesi kelimesine orada ararsınız, bu günün onlarca sorusunun cevabını o günün bir cevabında bulmaya çalışırsınız. Bu çaba ***tefsiri*** bozmaktan başka sonuç doğurmaz. Kelimeler üzerinde oynarsınız. Evrenselcilik yapmaya çalışırsınız. Tamamen evrensel okumaya çalışırsınız.

Doğru olan yol; tefsiri doğru yapmak, tarihi şartlarda iyi bir okuma yapmak, iyi anlamak ve bu güne hikmetle taşımaktır.

Peki bunu kim yapacak; bilenler/alimler yapacak, toplumsal akıl yapacak. Bu dinimizi onlara teslim etmek anlamına gelmez. Dini hayatını bildiğimizin bilgisinden de istifade ederiz. Nasıl meali eline alıp ondan istifade ediyorsun, kendin bir meal yazmıyorsan, te'vil de de ondan istifade etmemiz gerekir.

Yapılan bu eylemlerde işin sonunda/özünde ***dua*** (!) olmalıdır. Eğer dua terk edilirse, yapılan bu iş; salt bir dünyevi okuma, salt bir dünyevi gayeyi arama, salt bir akli düşünmeden ibaret kalır. Bu manada Allah ile irtibatını koparan insanın gideceği yer başka bir yanlışlıktır.

(Dua'nın ne olduğu ve ne olmadığı için ayrıca bakınız Ahmet BAYDAR/ ***Din ve Dua*** kitabı ve ***Velayet*** ders notları)

Onun için bugünkü dersin konusu dua olacaktır.

Bir örnek ***ayet***!

(Biz herhangi bir bilgi üzerinde ısrar etmiyoruz, bilgi edinmede tamamen herkes özgürdür. Sadece yöntemler üzerinde duruyoruz, bir bakış açısı kazanmaya çalışıyoruz. Bu ayeti anlamlandırırken de aynı yöntemleri uygulayacağız.)

(Anlatmak istediğimiz şeyi/meramımızı tam olarak anlatamasak da, çözüme varamasak da, neticede şunu bileceğiz ki; iş o kadar/göründüğü kadar kolay değildir. O zaman biraz daha temkinli olacağız, bunu kavramış olacağız.)

Her yerde konuşulan tartışılan bir ayet:

"Şu nüşûzünden korktuğunuz kadınlar var ya:

Onlara nasihat/vaaz edin.

Onlardan hicret edin (yataklarınızı ayırın).

Onlara darb edin."

Nüşûz: Yükselmek, kabarmak, öfkelenmek, isyan etmek, serkeşlik etmek, gözü dışarda olmak.

Vedrıbuhunnne: Onları(a) vurun. Yaklaşık 1990 lı yıllara kadar bu anlamın dışına kimse çıkmamış. Bu tarihlerden sonra anlam çeşitlenmeye başlıyor.

وَاللَّاتِي
تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ
فَعِظُوهُنَّ
وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ

Nisâ 4/34

İlk müfessirlerin tamamı "vurun" anlamında kullanıyor. Parantez açıp "acıtmadan, yüzüne vurmadan, yaralamadan (çünkü bu kısasa girer diyorlar) vurun" ilavelerini yapıyorlar. Hatta misvakla vurabilirsiniz diyen bile olmuş.

Buz dağının görünen kısmından çıkaracağınız anlam buz dağının tümünden kopuk olursa, yanlış olur.

15. yy da, Avrupalı bir seyyah anlatıyor: "Okulların önünden geçemezsiniz diyor, çocuklara atılan sopalardan dolayı çocuk bağırmalarından/iniltilerinden"

Yani dayak eğitimde gerekli görülen bir şeydi. Daha düne kadar bizde de vardı.

Bütün bunları doğal görüyor, haklı görüyor değiliz. Şunun için söylüyoruz: Hiçbir söz bağlamından koparıldığında doğru anlaşılamaz. Söylenmiş her söz bağlamında ancak doğru anlaşılır. Sözü doğuran tüm sebepler bir araya geldiğinde ancak olabilir bu.

Şimdi bu vedrıbuhunne kelimesine, "evden geçici olarak uzaklaştırın, ayırın" gibi manalar veriliyor 90 lı yıllardan sonra. Bu ***"tefsiri"*** bozmaktır. Bu manaların hiç biri eskide yok. Yapılması gereken tefsiri yapıp, sonra te'vil etmektir.

Bu ayeti seçmemizin nedeni konumuz açısından güzel bir örneklik teşkil etmesindendir.

Bugün/çağımızda dövmek deyince, kadına vurmak deyince itirazlar yükseliyor.

Sorunun bir kısmı da dilde yani Türkçe'de. Ayette kast edilen dövmek değil, vurmaktır. Örneğin demir dövülür ama demire vurulmaz. Dövün başka bir şey, vurun başka bir şey. Vurma'nın Türkçede bile bir çok anlamı var, "dövme"nin de. "insanın kendisini yola vurması", mesela. Aynısı Arapça'da da vardır. "darabe" fiilinin Kur'an-ı Kerîm'de en az on tane farklı anlamına dair örnekleri var.

Sorun şu mu acaba: İlk müfessirler bir kelimenin Kur'an-ı Kerîm'deki bu anlamlarını biliyorlardı, diğer sözlük anlamlarını da biliyorlardı ama bu kelimenin kadına "vurma" anlamı taşıdığı için mi "dövme" ile tefsir ettiler. Bu mu caba sorun? Peygambere en yakın dönemde ***eğer (!)*** kelimenin anlamı bu ise 2000 yılında bu kelimeye niye farklı anlam düşünüyoruz? ***Soru bu!***

Eğer bizi zorlayan sebepler, aysbergin görünmeyen kısmındaki "demokratik bir takım değersizliklerden" kaynaklanıyorsa ya da kadını istismar eden, aileyi istismar eden; ailenin bireylerini dağıtıp onların her birisini alıcı/müşteri durumuna getirmek isteyen etkenlerden kaynaklanıyor ise o zaman müfessirimiz ciddi bir yanlışa düşüyor, demektir.

Bizim bu müfessire söyleyeceğimiz şu olmalı: "Kardeşim, bu ayetin ***tefsir***ini ver bana önce. ***Te'vil***'ini ayrıca ver, eğer istersem." "Allah, Muhammed alehisselama o günkü problemler için ne vahyetmiş?"

Eğer müfessir derse ki bize, "emin ol şundan ki, 'dövün' dememiş."

O zaman iş değişir.

Bu derslerimizin amacı bu!

Tarihselcilik/evrenselcilik dersimizin amacı, Kur'an'ı "yerinde" anlamak, bugüne ise bu anlamın hikmetini getirmek, te'vilini yapmaktır.

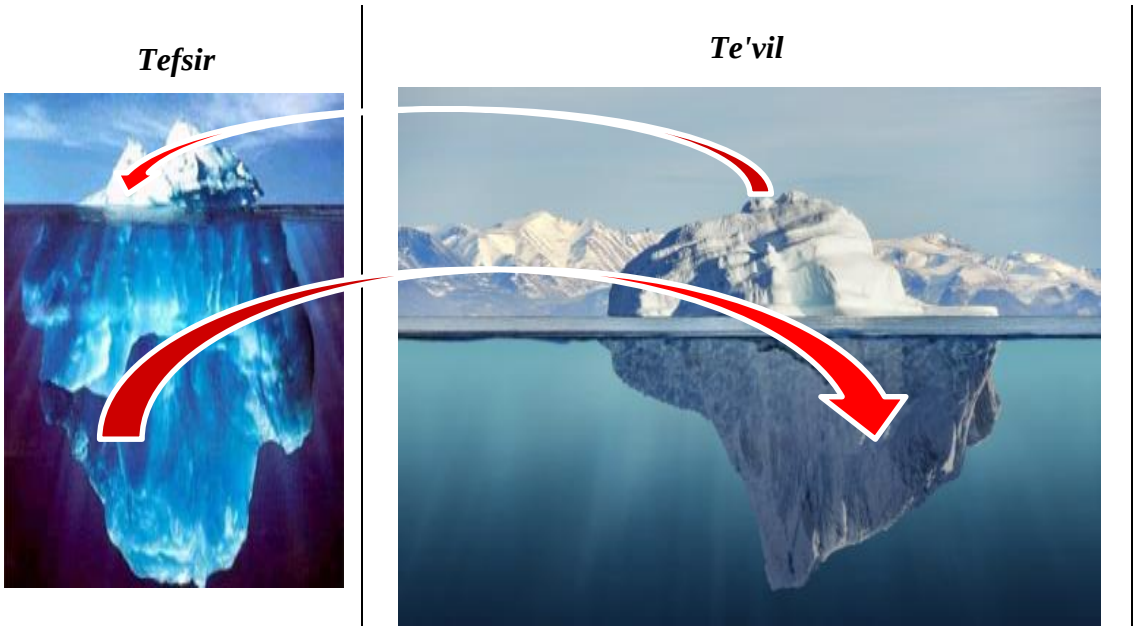

Te'vil yaparken hata olabilir. Ama toplum hata yapmaz. Bireysel hatalar olabilir. Ama çoğunluk bir araya geldikleri zaman hata yapma riskleri azalır.

İşte burada anlaşmamız/birleşmemiz gerekir.

Şimdi sadece bir düşünme yapalım: “vedribuhunne” sözcüğündeki “darb” kelimesinin, çok anlamı var. Bu konuda peygambere veya arkadaşlarına atfedilen bir haber yok, nasıl anladıklarına dair. Ama müfessirlerin parantez açıp “hafif, acıtmayan, yaralamayan, yüze olmamak kaydıyla, misvak gibi bir şeyle” gibi açıklamaları var. Kur'an-ı Kerîm’de Kehf Suresinde mağaraya sığınan geçler için *“fedarbna ala azanihim…/mağarada yıllarca onların kulaklarına* ***vurduk****”* *(Kehf 18/11)* denir. Bu şu demek “onları dışarıya kapattık/dışarıya hapsettik/dışardan ses duymaz oldular/ onları dışarıya engelledik/dışarıyla alakalarını kestik.” Başka bir manası yok. Yani buradaki “darabe” vurmak değil. Buradaki kullanımdan hareketle *“nüşuz eden kadınları, …darb edin”* ayetini tefsir eden ***çağdaş*** müfessirler var. Yani “onları hapsedin, dışarıya bırakmayın, onları evde zorunlu ikamete vurun/bırakın” diyenler var. Bu yoruma bir soru işareti konulabilir!

Ayetin devamında dedikleri de dikkate alınmalı.

Vs.

Ama…

Bu ayeti seçmemizin sebebi, ayete bir mana vermek değil!

Bazı kelimelerin bazı ayetlerin anlamını hayal meyal bilebiliriz. Hevamız bizi aldatmasın, tarihsel şartlar da aldanmayalım, güncel şartlarda da aldanmayalım.

Evrensel düşünen biri heyecanla tarihsel bir şartı alıp bütün zamanlara şamil kılmaya çalışıyor.

Tarihsel okuyan diğeri de günün icabına göre bir te'vil yapıyor.

Bunun ikisi de yanıltıcı olabilir.

Bizim onlardan isteyeceğimiz şey: Hocam bunun ***tefsiri*** ne, ***te'vili*** ne?

Benzer bir başka ayet:

Bu gün kim?

- Akraba kim?
- Miskîn kim?
- İbn Sebîl kim?
- Mübezzir kim?

***Akrabaya** hakkını verin.*

Kimler akraba? Eskiden sorsaydınız, akraba çoktu.

Bir de bugün sorun çocuklarınıza!
Şimdi ayete göre hakkını vereceğiniz kim/kimler?

*Ve **miskinler** hakkını verin.*

Miskin, bugün de anlamını korumuş biraz, hiçbir iş yapamayan/oturan kimse demek. (Yaşlı, hasta, sakat, çaresiz)

Bugün miskinler maaş alıyor. Ne yapacağız şimdi?
O dönem şartlarını anlıyoruz. Ama şimdi nasıl te'vil edeceğiz?

***Yolcuya** da hakkını verin.*

Yolcu! Eski dünyadaki yolcu! Adam yola çıkarken savaşa gidiyormuş gibi hazırlık yapıyor. Gidiş var dönüş yok.

Bugün yolcu kim? O gün bir şehirden ötekine gitmek büyük risk taşıyordu. Bugün ülkeler arası güvenli seyahat söz konusu! Cebinde de onlarca kredi kartı var.

Şimdi böyle bir yolcuya yardım mı edelim?

Evrensel bakmanın ve tarihsel bakmanın sınırlarını bilmek zorundayız.

(Bunları yapın ama) har vurup harman savurmayın.

وَآتِ
ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ
وَالْمِسْكِينَ
وَابْنَ السَّبِيلِ
وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

İsrâ 17/26

Mübezzir için tefsirlerde şöyle açıklamalar var: “Araplar manyakça bir cömertlik anlayışına sahipti. Ne kadar istiyorsa o kadar veriyor, isteyene. Toplumda ne kadar veriyorsan o kadar iyisin, şöhreti iyi. Hatta elindekinin tamamını verip ertesi gün dilenci durumuna düşmeyi şeref addediyor. Ve bu insanlara Mübezzir deniyor”

Kur'an-ı Kerîm *“verin ama böyle de yapmayın, ha”* diyor.

Şimdi bu manaları bu güne nasıl taşıyacaksınız?

Benzer bir şey varsa bu günle onu alacaksınız, yoksa o günü anlatıyor demek durumda kalacaksınız.

Demek ki tarihsel okumanın/evrensel okumanın bir sınırı olmalı.

Biz genelde hep evrensel okuma, bugün nazil olmuş gibi okuma taraftarıyız. Bu okuma problemli bir okumadır. Öte yandan bu problemi eleştiren adamın da ölçüsü kaçıyor. Ve kavga başlıyor.

Ama bilirseniz ki tefsir var, te'vil var ve o özü bu güne getirme var. Bu işi en iyi bilen alimler var dini yaşayan alimler. Sevebileceğimiz alimler. Onlara sorarız ve problem çözülür.

Ecdâd? Evlâd? Emvâl?

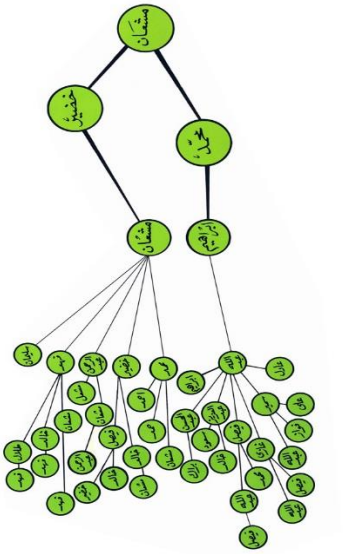

Develer!..

Mal mülk dediğinizde, Arapların aklına evler arabalar gelmez; develer gelir. Hatta inekler bile gelmez akıllarına, inekleri tanımazlar/bilmezler.

Evlat!..

Evlat dediğinizde, füru/altsoy akıllarına gelir; torununun torununa kadar, hepsini bilirler. Usulünü/üstsoyunu da bilir/sayar, yukarıya doğru. Âbâu ecdat çok değerlidir, çok kıymetlidir onlar için. Ecdatla övünmek, neredeyse Allah ile övünmek gibidir. Onun için Kur'an-ı Kerîm der ki, *"Allah'ı anın, babalarınızı andığınız gibi"* *(Bakara:2/200)*

Mezarlar!..

Babalarını o kadar anarlar ki, mezarları da hesaba katarlar. Benim şu kadar akrabam var, ben falanın oğluyum diye ta yukarılara kadar giderler.

Bu bir zihniyettir, bu bir kültürdür.

Kur'an-ı Kerîm bu atmosferde konuştu.

Şimdi!..

Bir sure okuyalım: Bakalım biz ne anlayacağız ve o günkü insanın ne anlamış olabileceği üzerinde düşünelim.

Ey şu sözü dinleyen şunlar (Araplar) Bize demiyor! Biz dolaylı olarak onu konuşturduğumuzda anlamış olacağız. Günümüze getirdiğimizde anlamış olacağız. Acaba bugün bize ne diyor dediğimizde anlamış olacağız.	
Çoklukla övünme/çoğaltma sizi oyaladı.	أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ
Kabristandaki ölülere varıncaya kadar gittiniz (çoğaltmada).	حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ
Ama, bileceksiniz yakında.	كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ
Tehdit!..	
Hayır! Kesinlikle yakında bileceksiniz. Şimdi bunlar şair sözü olursa havada kalır. Zafer getiren ve dünyanın bir çok yerine at koşturan bir nesle liderlik eden Peygamber sözü. Onun için ciddiye almak zorundasınız. Batılı müsteşrik de olsa bu şekilde ciddiye alıyor bunu.	ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ
Eğer yakinen bilseydiniz, Topluma söylüyor bunu, çoklukla övünen topluma.	كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ
Sizi kuşatan ateşi görürdünüz. Eğer bilme duyularınız çalışsaydı, kapatmasaydınız onları, eğer açılsaydı o bilme duyularınız; sizi saran ***"toplumsal ateşi"*** görürdünüz. ***Cahîm***: Yanan ateş, demek.	لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ
Kesinlikle onu gözlerinizle göreceksiniz. Eğer bilme duyularınız faaliyette olsa ilmen yakîn görürdünüz. Ama görmüyorsunuz, şimdi aynel yakîn göreceksiniz. (Bu nasıl bir tehdittir böyle!!!)	ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ
Sonra da Allah'ın nimetlerinden sorulacaksınız. O develerden, evlatlardan sorumlu olacaksınız.	ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ
فِي الأَمْوَالِ وَالأَوْلادِ *Tirmizî er-Remli (295)*	

Bu bir sure:

1400 sene önceki tarihsel atmosferde, dönemin insanının duygularına hitap eden, o algıya hitap eden bir sure.

Bu sure bugün bana ne ifade ediyor?

Onlar 7 göbek yukarısını biliyordu; dedesinin dedesinin dedesini. Biz dedemizi bile zor biliyoruz.

Onların onlarca oğulları vardı, bizim bir oğlumuz ve bir kızımız var ama dünyalara değişmeyiz!

Videoyu izleyiniz…

(Muhammed ESED – Tanrı ve İnsan İlişkisi -1- Türkçe Altyazılı/Youtube)

Okuduğumuz sure ile alakalı. Batılı ve Yahudi bir adam. Ömrü bütün dünyayı dolaşmakla geçmiş bir adam. Kur'an'ın bu suresiyle müslüman olmuş ve meal yazmış ve rahmetli olmuş bir adam.

Bu adam çağdaş bir adam. Ama o güne inen bir metni okuyarak müslüman oldu.

Son cümlelerine dikkat…

“1400 sene önce inmiş ayetler bana bugünümü bildiriyor”, diyor. Ama kapasite yüksek olunca onu doğrudan alabiliyor.

Demek ki, dua olursa, içten bir yakarma arzusu olursa; farklı bir kulak, farklı bir göz, farklı bir kalp ortaya çıkıyor.

Dua…

Bizi ayakta tutacak şey duadır. *(Ama nasıl bir dua? Bakınız Din ve Dua kitabı ile Velayet Ders notları)*

Kapitalist çağda te'vil riskli ama zorunludur.

"Kapitalist çağ" aysbergin okyanustaki kısmıdır. Bizi, besleyen, büyüten, yönlendiren zihniyettir. Geçtiğimiz derste gördüğümüz ve insanı prangalarla bağlayan şey budur.

Metin/Kur'an-ı Kerîm, duamız olmazsa, bize yön veremeyebilir. Onu sürekli takviye etmeliyiz.

الم

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ

Alu İmran

Kapitalist çağda te'vil riskli ama zorunlu

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ

وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ

إِنَّ الَّذِينَ

كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ

لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ

إِنَّ اللَّهَ
لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ
فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ

هُوَ الَّذِي
يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ
كَيْفَ يَشَاءُ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ
مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ
وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ

فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ
فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ
وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ
يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا
وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا
وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ
لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

Dini tehdit eden iki zeyğ
(evrenselcilik-tarihselcilik)
5

Akıl ve Nass - Örnekler

Konuştuğumuz şey, "tarihselcilik" ve "evrenselcilik" kelimeleri. Bu iki kelimenin yanlış bir kullanım olduğu ve bu nedenle gündemimizin dışında kalması gerektiği açıktır.

*Bizim ilgilendiğimiz yanı, meselenin; **"tarihsel düşünme ve evrensel anlama/ yorumlama"** üzerine idi.*

Bugün konunun daha hassas noktaları üzerinde düşüneceğiz.

Duymuş olabilirsiniz ya da görmüş olabilirsiniz, ki çok iyi mümin olmakla, çok iyi kâfir olmak arasında çok ince bir çizgi vardır. Ya da bizim değerlendirmelerimiz öyledir.

Bizim iyi bir mümin olarak bildiğimiz biri başka birinin nazarında iyi bir kafir olabilir.

*O hassas nokta gerçekten önemli. Çünkü **iman** ile **küfür** arasında, küfür şirk vs. değil imanla inkâr arasında öyle bir hassas nokta var ki ora ile hepimiz sınanmaktayız, hepimiz. Ama âlimler daha çok sınanmakta. Bu nedenle bazen görürsünüz, sizi bile tekfir edebilir yanınızdaki birisi. Git oradan sen, bu kâfirce bir şey diyebilir. Der, çünkü o henüz orada değildir. Ya da o, onun kabullendiği şeyler, benimsediği şeyler süzülmüş şeyler değildir. Sıradan kabullerdir. Süzgeçten, akıl süzgecinden geçmemiştir. O sizi öyle görür.*

Bunlar çok önemli değil. Önemli olan inandığınız şeyin beğendiğiniz şeyin sizi Tanrı'ya yaklaştırıp yaklaştırmadığıdır. Ya da Tanrı ile sizin aranızdaki bağı takviye edip etmediğidir. O önemli. Namazınızı koparıp koparmadığıdır. Namaza bir halel getirip getirmediğidir kabul ettiğimiz şeyin.

Namaz dediğimiz çok geniş bir kavram. Yani azalır azalır azalır azalır eylemleriniz ama o kalırsa korkmayın; o kadar güçlü çünkü o, sizi bağlıyor O'na hâlâ. Benim ölçüm o şahsen.

*Mesela **İbn-i A'rabi**'yi fevkalade tekfir ederler. Nereye gitseniz bırak şunu derler falan ama adamın ölünceye kadar namazla ve oruçla yaşadığını duyduğunuzda diyecek çok şeyiniz kalmaz, geri adım atmak zorunda kalırsınız. Yani işi biraz tedbirli kotarmakta fayda var. En azından beğenmiyorum sevmiyorum diyebilirsiniz. Ama o tekfirden kesinlikle kaçınmak gerekir.*

*Mesela **Yaşar Nuri ÖZTÜRK** de önemli bir örnekti. Tam ondan bir şey söyleyeceğimdir güzel bir örnek vereceğimdir adam 'kâfir' diye benden önce davranır, onun adını söyler mesela. Ne yapacağım, nasıl anlatacağım şimdi diye sıkıntı çekerim. Hayır, ben korkmam doğruya doğru demekten korkmam da ona acıdığım için ona bir şey söylemem gerektiği için şimdi bunu nasıl söyleyeceğim doktor olarak nasıl yaklaşırım. Mesele o.*

Tabi ki onun ya da başkasının tehlikeli veya çok kötü sözleri, çok kötü hayatı, çok kötü davranışları var olabilir. Ama bizi küfür üzerinde konuşturup konuşturmayacak şey başka bir şey. Bu devir öyle bir devir ki adam apaçıkça ben kâfirim deyince pirim yapacak halde. Ben müminim diye bar bar bağıran adamla niye uğraşıyorsun. Konuş, kavga et, eleştir, söyleyeceğini söyle ama biraz haddini bil…

Geçtiğimiz ders ***vurmakla*** ilgili bir ayeti okuduk. Bu ayet üzerinden neticeye varmamız önemli değil. Önemli olan konumuzu bu ayet üzerinden anlamak dedik. Çünkü varacağımız herhangi bir netice bir diğerimizi tatmin etmeyebilir. Bu çok önemli değil. Önemli olan onun bize örnek olmasıydı. Ve şunu hep söyledik, hep aklımızda tuttuk: Buradaki problemi oluşturan sebepler çoktur. Biz bunları göremiyoruz. Bu sebepleri gören insan, buradaki problemi nasıl

çözeceğini anlayabilir. Göremese de tahmin etmesi gerekir. Kavraması gerekir. Büyüklüğünü sezmesi gerekir. Asıl sorunumuz bu.

Tarihsel düşünme- tarihsel anlama ve evrensel te'vil konusunda asıl düşünmemiz gereken şey, bunu anlarken çok yönlü düşünmek, buraya getirirken de hayatımızı çok iyi kavramak. Hayatımız bizim birebir problemlerimizle alakalı değil. Hayatımız çok daha derin olaylarla ilgili ve belki bugün özellikle dünya ile ilgili. Irak'ı Amerika'sız konuşabilir misiniz?!

Akıl ve *Nass*

Hatırlayın, dedik ki Kur'an' a iki büyük bakış var.

Birisi, "Kur'an güneş gibidir her zaman her yeri aydınlatır" söylemi idi ki, buradan ***evrenselcilik*** dedikleri şey çıkıyor. Aslında, evrenselcilik değil o, *evrensel anlama, düşünme, yorumlama,* Kur'an'ın her şeyini evrensel anlama-evrensel yorumlama.

Diğeri de, "Kur'an güneş gibi değil ay gibidir", sönmüştür işi bitmiştir, aydınlatmaz ama geceleri rehberlik eder fakat akılla onu harekete geçirmek gerekir. Nasıl ay güneşten ışık alıyor bize rehberlik ediyorsa ancak Kur'an akıldan ışık alırsa bize rehberlik eder, yoksa etmez. Bunun da uç noktası evrenselcilik değil ***tarihselcilik***ti, tarihte kalmış Kur'an'ın sonucu oydu.

Bunun da tehlikelerine işaret ettik ve asıl, nasıl bakılması gerektiğini bu derslerimizde göreceğiz.

Kur'an'ın önerisi ne? Kur'an'ı nasıl görün; güneş gibi mi ay gibi mi? Kur'an ne diyor bu konuda onu göreceğiz. Ama önce şu akıl ve nas…

Nas dediğimiz, *metin* yani *Kur'an, vahiy, nas, cümleler*. Hadis de buna dahil mi acaba?

Hayır, konumuz birinci derecede hadis değil, hadis çok dolaylı, çok tali, yardımcı bir unsur. Asıl ana malzememiz dini anlamak için vahiy-nas-metin. Nas deyince Kur'an akla gelir, gelmelidir bizim derslerimizde en azından.

Şimdi nas dediğimiz şey iki kapak arasında ve taşıyabildiğimiz alıp verebildiğimiz bir şey. Yani ölü bir şey. Onu canlandıracak şey kesinlikle akıl. Bu ilişkiyi anlayabilirsek bu ilişkideki tehlikeyi kavrayabilirsek biraz daha rahat hareket edebiliriz. Tarihsel ve evrensel düşünmenin amacını burada biraz kavrayabiliriz ve sonra da Kur'an bize tam olarak ne gibi bir şey söylüyor bu konuda onu da görürsek konu netleşmiş olur.

Arkadaşlar ne yaparsak yapalım; o bağı, Tanrı ile aramızdaki bağı hep düşünmeliyiz, o kuvvetleniyor mu, zayıflıyor mu? Eğer orada bir zayıflama söz konusu ise, lütfen bu derslere gelmeyin.

Ama o bağ *kuvvetleniyorsa, takviye görüyorsa, o şevkiniz artıyorsa* yaptığınız iş doğrudur. Aklınızla hareket ettiğiniz için bunu söylüyorum. Parayla hareket ediyorsanız para geldikçe ilişkiniz kuvvetlenir, para azalınca ilişkiniz zayıflar. Ama ne yazık ki bazıları da para verdikçe bağı artıyor. Geleceğini biliyor…

Ayete bakalım bir daha:

Serkeşlik eden kadınların serkeşliklerinden korkarsanız, *onlara nasihat edin-vaaz edin,* *onları yataklarında ayırın bu işe yaramazsa (bu da işe yaramazsa)* *onlara vurun.*	وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ Nisâ 4/34

Şimdi ayetimiz buydu: *"serkeşlik eden kadınların serkeşliklerinden korkarsanız*". "***serkeşlik eden***" değil! Bakın, burada gizli bir şey var yani gizli bir tehlike var ben onun için geçen ders bir yorumu size hatırlattım: *"onlara nasihat edin/vaaz edin (bu işe yaramazsa) onları yataklarında ayırın (bu da işe yaramazsa) onlara vurun."*

Şimdi şunu düşünün!

Bakınız!

Kur'an önce diyor ki az önceki bağlamda; erkek kavvamdır. ***"Kavvam olsun"*** demedi! (Durum tespiti yaptı). "Kavvam"a nasıl mana verirseniz verin en hafifi şudur: Yönetici, reis, başkan. Peki bazı ailelerde böyle erkek kavvam ama az da olsa başka kültürlerde kadın kavvam olamaz mı?

O kültürde erkek kavvamdır, nüşûz varsa nasihat edin! Niye? Çünkü kadın yönetilendir. Alt kültürdendir. Yatakta ayırın çünkü asi oldu, cezalandırmak gerekir. Bu bir cezadır. Ne zaman? O şartlarda (!) bir cezadır.

Peki bugün!

Burada da ceza mıdır?

Hayır, bugün yatağını ayırmak kadına ceza değildir, isyan eden kadına yatağını ayırmak bugün ceza değildir.

Peki nasihat anlar mı?

Hayır!

Kadın erkeğe nasihat edecek kültürde eğitimli, ondan çok okumuş ondan çok biliyor olabilir her şeyi. Hakkı hukuku…

O gün öyle miydi?

Hayır, farklı idi.

Ayette ne diyor? Sonra bu fayda vermezse şunu deneyin, o fayda vermezse şunu o da olmazsa darp edin! O günü okuyoruz/anlamaya çalışıyoruz. Nasıl bir darp ve niçin? Nasılını çok konuşmuyoruz! ***Şikakı*** önleyici bir iş yapın!

Şikak ne biliyor musunuz? Ayrılmayın, demek!!!

Ayrılmayı önleyici bir iş yapın, ayrılın değil! No'lur ayrılmayı önleyin. O günün tedbiri o. Yani bu, ne mana verirseniz verin fark etmez onu konuşmuyoruz. O gün ayrılmayın nolur. Ayrılmayın ayrılmayın ayrılmayın, ayrılmayın yine hemen arkasından geliyor (ayetin devamı okuyun lütfen) hakemlere başvurun. Hakem dedikleri o gün, akrabalar. Yakın akrabalar. Kadının da erkeğin de. Bu gün öyle mi? Bu gün farklı. Bu günün çözümü kötü mü? Kötü olduğunu asla söylemiyoruz. İyi mi kötü mü ona biz bugün karar verebiliriz. Hukukçuyla otururşun konuşursun, ya da sosyologla otururşun konuşursun, etkenleri hesap edersin iyi mi kötü mü konuşursun. Ama o günün çözümü o.

Nüşûz'da müteşabihler:

a) Erkek kavvam
b) Nasîhat [alt kültürü uyarı]
c) Yatak ayırma [âsi olanı cezalandırma]
d) Darb [şikakı önleyici eylem]
e) Hakemlere başvuru [şikak bekleniyorsa]
f) ?

muteşâbih-muhkem
mensuh-nâsih

Peki, peygamber aleyhisselam yaşasaydı hukuk normları tek tek herkese ulaştırılsaydı, mahkemeler her ilde, ilçede bulunsaydı, savcılar olsaydı, polisler olsaydı, acaba burada bir söz daha söylenir miydi?

O gün peygamber efendimiz 63 değil de 73 yaşına kadar yaşasaydı da bu sorunlar yine devam etseydi acaba bu konuda farklı bir şey söyler miydi?

Ve acaba Hz. Peygamberden önceki peygamberlere bu konuda neler söylendi?

Bakın bunların hepsi müteşabihtir birbirine.

Ne demek o?

Hepsi birbirine benzer.

Nasıl benzer?

"Ayrılmayın, ayrılmayın, ayrılmayın; no'lur ayrılmayın"!

Niye?

Çünkü aile önemlidir; çocuklar, eğitim önemlidir. Din aile üzerinde yürür.

Anlaşılması gereken ya da tartışılması gereken *"nasihat, yatakları ayırma, vurma"* değildir. Bunlardan bir muhkem çıkarılması gerekir. Bunlar birbirine müteşabihtir. Ayette daha bir sürü çözüm sayılsaydı bile bunların hepsi birbirine müteşabih olacaktı.

Sen onu konuşmuyorsun, sen onu düşünmüyorsun, sen aileyi ayakta tutmak için düşünmüyorsun gelmişsin ***kelimeye*** (darb) takılmışsın ve onu da televizyonda tartışıyorsun.

Bu ahlaki değil.

Adamın üç kuruşluk dini var onu da yıkıyorsun.

Şimdi ben bugün daha önce gizli gizli söylediğim şeyi çok açık şekilde söylemek istiyorum:

Muhkem dedik, bunun karşısında da bir de ***müteşabih*** dedik.

Eğer bu anlaşıldıysa çok güzel, anlaşılmadıysa bir kez daha tekrar ifade edelim:

Bir konuda farklı çözümler varsa onların her birisi birbirine müteşabihtir, benzerdir. Farklı lafızlar olabilir, farklı çözümler olabilir ama muhkem bir nokta vardır o muhkemdir işte.

Şimdi bakın Kur'an-ı Kerim'de bu iki kelimenin başka iki adını görüyoruz: ***Nasih*** ve ***Mensuh***.

Bunu daha önce de konuşmuş hatta iki âlimin de cümlelerini nakletmiştik. İki farklı uçtan iki âlim. Birisi ***Taberi*** idi birisi ***İbn-i Teymiye*** idi.

İbn-i Teymiye diyor ki bu budur bu da budur. Çok sert bir adam bazı konularda çok dar bir adam Allah rahmet etsin ümmetin de övünebileceği bir değer. Taberi ise çok iyi bir tarihçi çok iyi bir müfessir ve mezhep imamı. Taraftarları olmadığı için çok bilmiyoruz. Sadece onlar değil aradığınızda çok göreceksiniz. Bu çok önemli bir şey. Şunu anlatmak istiyorum bugün çok bulamayabilirsiniz bunu birleştiren. Apaçıktır ki muhkem, bir konuda nihai maksadı bildiren şeydir yani ***Nâsih***. Müteşabih birbirine benzeyenler yani geçici çözümlerdir, ***mensuh***.

Son geldiği için, önceki gelenlerin hükmünü kaldıran demek değildir. Yanlış burada yapılıyor. Çağdaş alimlerin yanlışları burada. Geçmiş alimlerden bunun, söylediğim gibi olduğunu söyleyen çok. Ama günümüzdekiler anlayamadıkları için tam içine giremedikleri için belki herkes kendisine dert edinmediği için burada biraz yaya kalınıyor. Daha çok bu kelimeler üzerinden dersimizi anlattık çünkü bunu anlarsak diğerlerini anlamak daha kolay olur. Kur'an-ı Kerim'de hemen her konuya bu türden örnek bulabilirsiniz.

Şimdi düşünmeye devam edelim…

muteşâbih=mensuh

muhkem=nâsih,

Müteşabih muhkemin, mensuh nasıhın izdüşümüdür. Müteşabih ile muhkem, mensuh ile nasıh birbirini tamamlayan farklı kavramlardır. Bunu kabul etmeseniz bile; şuanda tartışma yapmıyoruz ders yapıyoruz, geçici olarak not edelim, sonra gerekirse baş başa konuşuruz, kitaplardan da bakarsınız, gördüğünüz zaman sevinirsiniz, görmediğiniz zaman irtibat kurun konuşalım.

Nesh, bir hükmün belli bir zamana kadar yürürlükte olduğunu açıklamak. (İmam Mâtürîdî, Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân*, ed: Bekir Topaloğlu, Mizan Yayınevi, İstanbul 2005, I, 199.)

Selefiyye mezhebine mensup bazılarına göre nesh genel bir hükmün tahsis edilmesi, mutlak'ın sınırlandırılması, mücmel olanın beyanı demektir.

İmam Mâturîdî, neshi tanımlıyor müteşabihin tanımını yapıyor dolayısıyla. Söyleyenin İmam Mâturîdî oluşu önemli. Mezhep imamımız. Çok önemli. Bunun önemini kavramadıysak üzerinde düşünelim. Bu ne demek istiyor biliyor musunuz tefsirinde, diyor ki; ***'Kur'an- ı Kerim'de hükmü iptal edilen bir şey yok, geçerlilik süresi olanlar var. Şu, şunu uygulayın; sonra bir hüküm geliyor şimdi bunu uygulayın. Niye, şartlar değişiyor!'***

E hocam o zaman din nerede kalacak *'sabit din'* deyip duruyordun!

Din nerede? Soru bu!

«teşâbüh», «nesh», «tebdil», «mehv»
şer'î değişim, dinî değişim değildir.

Değişen şartlarda: lafzın değişmesi, aslın bazı resimlerini geride bıraksa da aralarındaki benzeşim yönü olan hikmeti «iptal» etmez.

Yukarıdaki kavramlar Kur'an'ın kavramları mastar halinde; teşâbüh, nesh, tebdil, mehv.

Mehv, gidermek demek, birini yok etmek, birinin ışığını söndürmek. Başka bir ışık yakmak.

Tebdil, değiştirmek demek.

Allah ayetleri mehv eder, Allah ayetleri tebdil eder, Allah ayetleri nesh eder, Allah'ın ayetleri müteşabihtir ama muhkemi de vardır. Bu bağlamlarda geçiyor. Ne için! Şer'î değişim sağlamak için. Şer'î değişim, ama dînî değişim değil.

Eeee!!!

Ben bunu nasıl anlayayım?

Sen bunu anlarsın; kendini biraz verirsen, sıhhatin için düşündüğün kadar dünyadan biriktirmek için düşündüğün kadar dini hayatını da biraz düşünürsen, emin olun çok okumanıza gerek kalmadan anlarsınız. Bunu ***içinizde*** anlarsınız, hissedersiniz, yaşarsınız. Ama yaşayamıyorsanız uzmanına sorarsınız, bilenine sorarsınız.

Bir başka Örnek daha:

?

Beytulmakdis

Doğu da Batı da Allah'ın

Kâbe

?

Kıblemiz neresi şimdi?!

- ***Kâbe.***

Daha önce nereydi?

- ***Beyt'ül Makdis,***

Peygamberimizin yöneldiği ilk kıble nereydi?

- Kudüs. Kudüs teki Mescidi Aksa idi. Kudüs'te Hz. Süleyman'ın yaptırdığı mescidin yeri idi. Yani Kudüs'tü. Beyt'ül Makdis 'kutsal ev' Mescidi Aksa değil, mescidi Aksa yoktu o zaman çünkü sonradan yapıldı.

Bey"tül Makdis idi. Sonra, ayet geldi, dedi ki, ***"doğu da batı da Allah'ın".*** Yani? Yani mecbur değilsiniz oraya dönmeye. Daha sonra ayet geldi dedi ki Kâbe'ye dönün. Kâbe olmasaydı ne olurdu?

Hz. Süleyman'ın mabedinden önce kıble neydi? Hz Süleyman'dan önce Musa peygamber vardı, Hz Musa'dan önce İbrahim peygamber vardı, İbrahim peygamberden önce Nuh peygamber vardı. Kıbleleri neydi?

Demek ki bunlar ***müteşabih***. Demek ki bunlar mensuh. ***Muhkem olan, Allah'a dönmek.***

İşte müteşabih muhkem dediğimiz ya da nasih mensuh dediğimiz şeyin özü bu.

Burada değişmeyen şeyi anlıyorsun da başka yerde neden anlamıyorsun? Çünkü orada putperestlik yapıyor zihniniz farkında olmadan. Kudüs'ü Kâbe gibi, Kâbe'yi Kudüs gibi görmeyen de putperestlik yapıyor farkında olmadan. Bu çoook önemli.

Oranın neyine döndü peygamber?!

Onun için çıktı birisi dedi ki, *"nereye dönersen dön her taraf Allah'ın yeri"* dedi, adama kâfir dediler. Bunu söylediği için kâfir dediler.

O zaman çok rahat, özgür, hikmete yönelik makul ve imanımızla düşünür ve konuşursak birilerini *tekfir etmeyiz*, anlarız en azından. Tekfir edecek adam var, o zaten ben kâfirim diyor seninle savaşıyor.

Sen onu görmüyorsun ya da laf yetiştiremiyorsun, güç yetiştiremiyorsun, taşlayamıyorsun; hacca gidip kardeşinle savaşıyorsun. **Bu büyük bir zihin yıkımıdır, zihin çöküşüdür.**

Başka bir **Örnek**:

Müşrik	المشركين
***Müşrik**lerden birisi senden eman (güven) isterse, **onu yanına al** (ona sığınma hakkı ver). Sende, Allah'ın sözünü dinleme hakkı bulsun.* Bu müşrik kim? Nasıl tanıyacağız? Kim karar verecek müşrik olduğuna?.. Bu soruların cevabı aysbergin alt kısmında.	وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ *Tevbe-6*

Peygambere gelen hitap bu!

Bu gün öyle müşrik var mı yok mu gerçekten tartışılır çünkü bu sözün içerisinde inanç ile birlikte siyaset var, peygamberle savaşıyor adamlar. Yani sadece müşrik değil ve siyasi bir kavgası var.

"Müşriklerden birisi senden eman isterse, yani güven, sana komşu olmak, seninle beraber olmak, senden güven isterse",

O zamanlar emniyet yok, ***câr-hicâr*** hakkı var; komşuluk değil bu, bir kimse sana cârlık verirse orada kalabilirsin, hiç kimse sana ses çıkarmaz sen o adamların emniyetindesin.

"Eğer müşriklerden birisi senden güven isterse onu yanına al, ona sığınma hakkı ver."

Niye?

"Senden Allah'ın sözünü dinleme hakkı bulsun"

Şimdi çok üzerinde düşünmeyin biraz sonra okuyacağımız ayetle birlikte düşünün. Yani diyor ki ayet; putperestlerden birisi senin yanına gelmek isterse gelsin ona sığınma ver ki; senden ilahi sözleri duysun.

***Müşrik**lerden **uzaklaş**.*	وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

Bu başka bir ayet. ***"Müşriklerden uzaklaş… Onları bırak"***

Onlardan adam olmaz. Onlarla uğraşma… Bu da bir ayet. Az önce ne dedi: "Yanına al ki dinlesin". Şimdi ne diyor: "Bırak bunlar adam olmaz". ***Ayet*** ve ***ayet***.

Kardeşler biz bunu anlamıyoruz ama Batılı anlıyor, batılı bu hareketi dinamizmi bu tebliğ metodunu anlıyor. Biz çakılıp kalmışız bir yere.

Dahası var bakın şimdi devam edelim…

*Sakın ha bu **müşrik** kadınlarla **evlenmeyin**.* *Kadınlarınızı da onlara vermeyin.* *İman edinceye kadar, onlar.*	وَلاَ تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلاَ تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا

Yine müşrikler hakkında, ***"sakın ha bu müşrik kadınlarla evlenmeyin"*** bu da bir uyarı hem de daha öncekilerden sert hatta. Evlenmeyin. Şimdi bir ayrım var değil mi ciddi bir ayrılma.

"Eşlerinizi, kızlarınızı ya da hanımlarınızı da onlara vermeyin, iman edinceye kadar onlar".

Bu da bir ayet. Önceki ayetleri nesh etti.

- Evet *nesh* etti.
- Doğru.

Ne demek iptal mi etti?

- Hayır. Öncekilerle müteşabih.

Zaten demedi ki bunlar iyi adamlardır, bunlarla birlikte hareket et! Müşriklerin kötü olduğunu hepsi söylüyor.

Bu ***müteşabihliği*** bilmezsek, ***mensuhluğu*** da bilmezsek biz takılıp kalırız bir yere, kavga edip dururuz birbirimizle. Bugün maalesef bir yerlere takılıp kalanlar var.

*Hepsini **öldürün müşrikler**in,* *hepsiyle **savaşın**. Nasıl onlar hep birlikte savaşıyorlar sizle…*	وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً

"Hepsini öldürün onların ve hepsiyle savaşın"

Bunu okuyor adam ve diyor ki, "hepsiyle savaşacağım onların; imanım adına, peygamberim adına"…

Şimdi ne yapacağız?

Büyük problem değil mi bu?

O zaman, bir önceki hepsini nesh etmemişti; bu, hepsini nesh etti diyor.

Hepsini nesh eder mi etmez mi?

Hepsini bir araya getirdiğinizde, peygamberin hayatına baktığınızda ortaya çıkan şeydir muhkem olan. Asıl odur, öz odur.

'Nasıl onlar sizle hep birlikte savaşıyorlar siz de onlarla savaşın' diyor ayet. Demek ki müşrik oldukları için değil bu. Kur'an-ı Kerim özgürlük vermiyor mu? Adam müşrik olamaz mı yani, adam kafir olamaz mı?

Hayır, yanlış anlama, öyle değil. '*Onlar, sizle hep birlikte savaşıyorlar, siz de onlarla savaşın.'*

Açık bir ifade.

***Müşrik**leri **öldürün** nerede bulursanız, eğer tevbe ederler, namaz kılar ve zekâtı verirlerse salıverin…*	فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ .....فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ
[antlaşmalarını bozup aleyhinizde kumpas kurmaya çalışan] o putperestleri	

"Müşrikleri öldürün, nerede bulursanız", bu ayetin devamı da şöyle; ***"eğer tevbe ederler, namaz kılar ve zekatı verirlerse"*** ki, bu çok simgesel bir ifadedir; sizden olurlarsa demektir bu. Allah'ın hukukuna ve toplumun hukukuna riayet ederlerse, - çok açılımlıdır ***namaz*** ve ***zekat*** ve kitaba göre din bu ikisidir - tevbe edip de pişmanlık duyup da bu iki işi yaparlarsa, salıverin onları.

Yani ne demek bu? "Sizden iseler iyi, değilseler onları bulduğunuz yerde öldürün" demek mi?

Niye öyle dedi ki?

- Şunun için:

(Bu açıklama bütün tefsirlerde var. Peygamberin hayatında var, ***savaş halindeki insanlar***. Yoksa huninin ağzı gittikçe küçülmüş değil.)

Yani, Allah peygamberine önceden hoşgörülü beyanlar vermiş müşrikler hakkında, onlarla iyi geçin, onları üzme, sonra onların icabına bakarız demiş, sonra da yavaş yavaş yavaş yavaş huninin ağzını daraltmış ve demiş ki hepsini öldürün. *Hayır!!!*

Bu siyasi bir ifade; toplumsal çözüm yolu gösteren ve kesinlikle tarihsel bir durum. Önceki ayetler de de öyle bu da böyle. Ve ***hepsi birbirine müteşabih***.

Bir adam çıkıyor diyor ki; bu ayet bu konudaki önceki ayetlerin hepsini nesh etmiştir. Neshin anlamı da iptal etmektir, diyor. Niye okuyoruz hocam namazlarda diye soruyorsun, onu ben bilmem diyor.

Neshin anlamı iptal etmek değildir.

Neshin anlamı, **bu ayetlerin birbirine müteşabih olması demek, hepsi doğru, hepsi zamanında uygulanır, hepsinin ifade ettiği bir muhkemlik var demektir** ki; işte biz buradan hareketle buraya gelebilelim. Bu ışıktan buraya gelebilelim.

Devam ediyoruz…

Buyrun, bu adamı dinleyelim, vefatı 415.

Kâdî Abdülcebbâr (ö. 415):

- Nasslardaki muamelata ilişkin bazı hükümler içtihad ile nesh edilebilir:

Sorumluluğun devam etmesinin mümkün olduğu aklen bilinebileceği gibi «nesh»in de mümkün olduğu yine aklen bilinir.

(el-Muğnî fî ebvâbi'-tevhîd ve'l-adl, thk. Muhammed el-Hudarî v.dğr. Kahire 1385/1965, XV, 294.)

Şu cümleye bakın!

Kadı Abdülcebbar'ı sevmeyen çıkabilir. Hayır, ben onu sevmiyorum, diyen olabilir.

O zaman buyurun daha öncekilere bakalım:

Daha önce vefat etmiş, peygamberimize daha yakın, ama onun literatüründe ***nesh***, ***iptal etme*** anlamında değil. (Müslümanların sorunu burada, neshe ***iptal etme*** manasını vermelerinde)

Hatta duymuşsunuzdur; ***"Sünnet, Kur'an'ı nesh edebilir"***

Bu ne demek biliyor musunuz!

"Peygamber Kur'an'dan içtihat yapabilir" demek.

Senin yaptığın şeyi peygamber yapmasın mı!

Ama anlamıyoruz, anlatmıyorlar.

İmam Mâtürîdî (ö. 333):

- İnsanların dinî bakımdan sorumluluğunu sağlayan Kur'an'ın kıyamete kadar geçerlilik arz etmesi, ancak kıyas ve içtihadın caiz ve meşru görülmesi hâlinde mümkündür. (Mâtürîdî, Tefsir., VI, 465.)

- Nasslarda mevcut olan ve fakat değişen şartlar karşısında anlamsız hale gelen hükümler nesh edilebilir. (Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân,* XVII, 48.)

- Âyetle sâbit olsa bile, hükümler içtihatla nesh edilebilir. (Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân,* XVII, 48.)

- Hz. Ömer, İslâm'ın güç kazanması ve müslümanların çoğalmasını gerekçe göstererek **müellefe-i kulûb** hakkındaki âyete rağmen içtihatta bulunmuştur. (Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân,* XVII, 48.)

- İlgili âyette "**nassın içtihatla nesh edilebileceği"**ne dair delil vardır. (Mâtürîdî, *Te'vîlâtu'l-Kur'ân,* XVII, 48.)

- Nesh edilmesi hususunda aklî bir imkânsızlık bulunmayan bütün hükümler nesh edilebilir. (Mâtürîdî, Tefsir., VI, 465.)

- Aklen değiştirilmesi mümkün olmayan hükümlerde nesh caiz değil. (Mâtürîdî, Tefsir., VI, 465.)

İbn Kuteybe (ö. 276)

- Kur'ân'ın bir defada değil de yirmi üç yılda peyderpey nâzil olmasının hikmetlerinden biri, neshin vukuunu sağlamaktır. (İbn Kuteybe, *Te'vîlu muşkili'l-Kur'ân,* s. 148.)

İbrahim b. Seyyâr en-Nazzâm (ö. 231)

- Ömer, akıl yürütüp kıyas yapan bir halifedir. Nesh'i fiilen uygulamıştır. (İbn Kuteybe, *Te'vîlu muhtelifi'l-hadîs,* thk. İmad Ali Cum'a, el-Mektebetu'l-islâmiyye, s. 74-75.)

Ebû Ubeyd Kas m b. Sellâm ö. 224

- «Nesh, istisna, âmmın tahsisi, mutlakn takyidi, mücmelin tebyini şeklinde olur. (DİA; Ebû Ubeyd Kasm b. Sellâm, en-Nâsih ve'l-Mnesuh)

Dini tehdit eden iki zeyğ
(evrenselcilik-tarihselcilik)
6

Tarihsellik ve Kur'an (Kur'an Akıl İlişkisi)

Şia'ya sorsanız ilk Müslüman kim diye; Ali derler! Ehl-i sünnete sorsanız ilk Müslümanı, Ebu Bekir derler!

O olmuş bu olmuş bizim için hiç önemi yok. Şia, Ali'yi çok seviyor onun için Ali diyorlar.

Bu tarafta bazı rivayetler var ellerinde bir de ilk halife seçildi, peygamberle yakınlığı da söz konusu, bir sürü yakınlığı var, oradan hareketle rivayetlere de dayanarak Ebu Bekir diyorlar.

Hiç önemli değil fakat önemli bir şey var; Ali ya da Ebu Bekir, ikisinden birisi neden ilk Müslüman?

Soru çok mu aykırı, gereksiz mi, anlamsız mı?

Niye Ebu Bekir ilk Müslüman da; Ali olabilir, Ali zaten peygamberin çok yakını, hep beraberler, aynı ailede büyümüşler, o doğal bir şey, onun üzerine hiç düşünmeyelim; neden Ebu Bekir ilk dörtten birisi en azından? Hatta ilk kırktan birisi, kesin!

Neden Ebu Kuhafe, Ebu Bekrin babası, ölüme daha yakın, neden Mekke fethedildikten sonra ancak, o da belli belirsiz iman ediyor ve o sene de vefat ediyor?

Soru bu.

Şimdi bu ve benzeri soruları çok bilen hocalarımız (!) sormayı unutuyorlar. Onlara sorun ama önce kendinize sorun.

Birisi hemen iman ediyor Hz. Muhammed'e; daha Kur'an ortada apaçık yok, altı yüz sayfanın en az beş yüz sayfası yok, bu kesin. Ama diyor ki ben sana inanıyorum, senin vahiy aldığına inanıyorum, senin söyleyeceklerine inanıyorum ve onunla devam ediyor; hatta müminler onu ilk başkan seçiyorlar ve hatta o ilk başkan Kur'an'ı derliyor. Derleyen ilk kişi Kur'an'ı. Ama babası Mekke'nin fethine kadar Müslüman olmuyor; bırakın onu Ebu Cehil hiç Müslüman olmuyor. Neden? O da mı İlahi ilimde önceden belirlendi, bu da mı Allah'ın takdiri? Kişilerin takdiri yok mu? Ne zaman oldu bu takdir? Bu nasıl takdir?

Ebu Bekir ittifakla önemli bir isim, hayatı gözümüzün önünde: Detayları önemli değil, detaylarda eksiklikler, fazlalıklar olabilir ama ilk inananlardan olduğu kesin. İlk halife seçildi bu da kesin. Kur'an'ı o derledi, topladı, bir araya getirdi bu da kesin. Sevilen bir insan bu apaçık bir şey.

Ama bir de Ebu Bekir'in tam aksi var. İnanmadı peygambere. Yakınlarından birisi, Ebu Leheb, mesela. Şimdi bir Ebu Bekir bir de Ebu Leheb diyelim. Kur'an açısından Ebu Bekir müspet bir isim, Ebu Leheb negatif birisi. İkisinin arasına da Ebu Kuhafey'i yazalım. Bu da en geç inananlardan birisi. Acaba (!) dedirten bir inanç.

Hiç düşündünüz mü böyle! Bu inananlar niye inandılar peygambere, ilk inananlar?

Çünkü öyle irade ediyorlar! Arayış içindeler. Arıyorlar!..

Ebu Kuhafe oğlunu (Ebu Bekir) küçümsüyor ve kızıyor ona; parasını harcadığı için, köleleri alıp azat ettiği için. Onlar sana bir fayda sağlamaz diyor. Ebu Bekir para kazanmak ya da sosyal statü kazanmak için bu işi yapmıyordu. Peki, ne için yapıyordu?

Arkadaşlar, Muhammed a.s.'dan önce inanıyor olanlar, karakteri sağlam olanlar, yol arıyor olanlar, çıkış arıyor olanlar peygamber gösterince hemen kabul ettiler. Bunlar peygamberin risaletinden önce Allah'ın

kendilerine verdiği akıl risaletini kullanmış olanlar. Arayış içinde olanlar peygamberin öğretisini duyunca "hah, işte ben de öyle düşünüyordum" diyor.

Hiçbir dönemde, hiçbir toplumda iman tamamen sıfırlanmaz. Peygamber zamanında da iman sıfırlanmamıştı. Bizim yaygın kanaatimize göre peygamber gelmeden önce iman sıfırlanmıştı, bu böyle değil. Işık yaktığında da ilk toplananlar inananlardı. Bunun örneklerini Kur'an'dan göreceğiz.

Öyle tipler var ki ilk iman edenlerden değil, sonradan iman edenlerden değil, inkâr edenlerden de değil. Kalbini bilemezsin. İyi olduğunu söylüyor, ona iyi demek zorundasın çünkü kendisi öyle olduğunu söylüyor. Peygamber de ona iyi demek zorunda.

Adam tembel, işlerde tembel. Kur'an'ın ifadesi bu! Bu hali, eylemlerine tembellik olarak yansıyor. Ama içte kalp hastalığı var, Kur'an'ın ifadesi ile.

Yani Kur'an'a göre insanlar ya tarihsel düşünüyorlar ya evrensel düşünüyorlar aslında. Salt tarihsel ya da salt evrensel düşünmek problemli.

Peki, nasıl düşünmek gerekli?

"Kalplerinde hastalık var" diyor Kur'an.

A) Salt evrensellik (rivayetler telafi edemez)

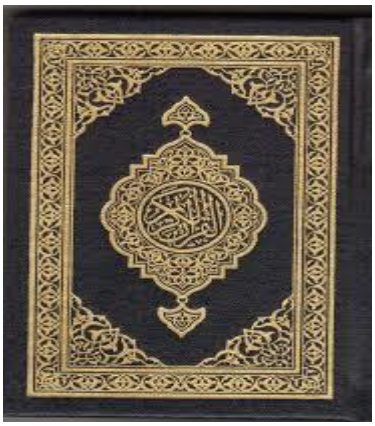

Salt evrenselci yoruma göre Kur'an-ı Kerim bütün zamanlar için inmiştir. Onda kelime kelime bütün zamanlar için cevap vardır. Kur'an güneş gibidir, ışığı bütün evreni her an aydınlatır. Kadın erkek ilişkilerinin problemlerinin cevabını Kur'an'dan buluruz; "dövün" diyor döveriz diyenleri resmeden bir resim.

B) Salt tarihsellik (anlamı buharlaştırır)

Tarihselci bakış açısı da diyor ki hayır öyle şey olmaz; Kur'an-ı Kerim, evet amenna Allah'tan peygamberine, ondan bize gelmiştir. Ama o, o günü güneş gibi aydınlatmıştır, ondan sonra ay gibi olmuştur. Yani ışığını güneşten alırsa aydınlık verir karanlıklarda. Yani biz aklımızla Kur'an'ı tevil edersek, yani günümüze getirirsek, nasih-mensuh, muhkem-müteşabih üzerinden bir eylem yaparsak o bize ışık verir, rehberlik yapar yoksa asla diyorlar.

Peki Kur'an-ı Kerim ne diyor bu konuda? Kur'an-ı Kerim'in güneş ve ay yerine bir sözü var mı?

C) Sözün ilk evresinden ilkeler (anlama ömür verir)

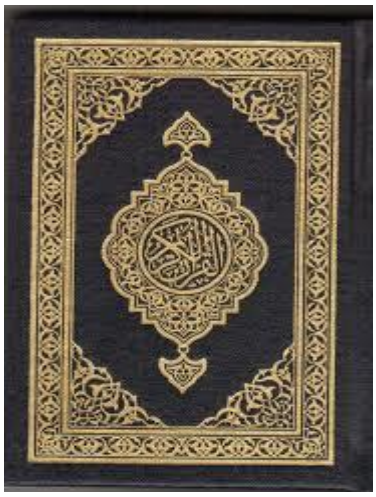

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ

....

Nûr 24/34-36

Size ayetler indirdik.

Muhatap o toplum.

İndirdik; ikram ettik. Çok açık bir mana.

İndirme; İlahi manalar Peygamber'in seviyesine geldi.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ

مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ

وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ...

Nûr 24/34-36

Öyle manalar ki onlar;

1. *Açıklayıcı*
2. *Sizden öncekilerin meselleri olan (sizden öncekilerin hükümlerine benzer hükümler olan)*
3. *Muttakilere nasihat*

Kim muttakiler?

Sorumluluk bilinci olan, inanan, Allah'ın yargısında olacak azaptan kaçınan, sakınan.

Muttakilerin kimler olduğu sorusu önemli bir soru. Onlar, peygamber gelmeden sorumluluk bilinci olan, inanan, Allah'ın yargısında olacak azaptan kaçınan, sakınan kimseler. Bakara suresinin başında *"sakınanlara rehberdir bu kitap"* buyuruluyor.

Kur'an-ı Kerim'den önce bir adam inanmıyor idiyse, Kur'an-ı Kerim diyor ki, *"onları ister uyar ister uyarma fark etmez, onlar inanmazlar"*. Bu büyük gerçeği görmezsek Kur'an başka bir şey söyler biz başka bir şey anlarız.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ

وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ

نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...

Nûr 24/34-35

Allah *yer ve göklerin nurudur.*

Konu varlıksal, felsefi değil. Size ayetler indirdi yolunuzu bulasınız diye, yer ve göklerde size yol gösteren Allah'tır. Yer ve gök dediği insanlar bağlamında ise her yeri, bütün ulusları kastetmiştir.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ...

O'nun aydınlığının (rehberliğinin, nurunun) örneği mişkat gibidir.

Mişkat, duvarda şamdanlık koymak için açılmış oyuk

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ

فِيهَا مِصْبَاحٌ

الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ

الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ...

Nûr 24/34-36

Onda bir lamba (aydınlatıcı) var,
o aydınlatıcı bir cam içinde (fanusu var)
cam da kristal gibi.
Bunu düşünün, Allah'ın aydınlatmasını anlarsınız. Duvarda bir oyuk, oyukta bir ışıtaç, ışıtaç bir fanus içinde ve fanus kristal gibi.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَا

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

مَثَلُ نُورِهِ كَ

مِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ

يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ

لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ...

O ışıtaç mübarek bir zeytin ağacının –yağıyla- yakılır (o ışıtacın yakıtı mübarek bir zeytin ağacındandır)

Mübarek, bereketli demek; bitmezlik, tükenmezlik ifade eder; verimlilik ifade eder, kısmen temizlik de ifade eder.

Ne batıya ait ne doğuya ait.

لا شرقية وحدها ولا غربية وحدها ولكنها شرقية غربية

Ferra

المتوفى: 207ه

Müfessirler diyorlar ki; sırf doğudan güneş alanların yağı ile sırf batıdan güneş alanların yağı farklıdır. Ne sırf doğuya ne sırf batıya has yani doğuyu da batıyı da kapsar.

يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ
وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ...

Neredeyse o ağacın/lambanın yağın kendisi aydınlatacak

O kadar saf, berrak, yanmaya hazır!

Ateş değmese bile

Yani siz tutuşturmasanız bile lambayı, yağın kendisi neredeyse aydınlatacak.

المصباح مثلًا للعقل،
والمشكاة مثلًا لصدر المؤمن،
والزجاجة لقلبه،
والشجرة المباركة وهي
الزيتونة للدين،

Râgıb, ez-Zerîʿa

Buradaki lamba; akıldır,

Duvardaki oyuk; müminin göğsüdür,

Oradaki cam (fanus); müminin kalbidir,

Mübarek ağaç da dindir yani vahiydir.

وجعلها لا شرقية ولا غربية،
تنبيها أنها مصونة عن التفريط والإفراط،
وبين أن القرآن يمد العقل مدَّ الزيت المصباح،
وإنه يكاد يكفي لوضوحه وإن لم يعاضده العقل،
ثم قال: (نُورٌ عَلَى نُورٍ) أي
نور القرآن ونور العقل

Râgıb, ez-Zerîʿa

Doğuya ve batıya ait olmaması, ifrat ve tefritten uzak oluşunu ifade ediyor. Bu mesel bize şunu söyledi; Kur'an-ı Kerim, zeytinyağının lambanın ömrünü uzattığı gibi akıl Kur'an'ı uzatır, akılın yardımı olmasa bile neredeyse aydınlatacak. İşte bu bağlamda Kur'an-ı Kerim dedi ki; akıl ile vahiy birleşince (zeytinyağı ile ateş birleşince); "nur üstüne nur" oldu, yani aydınlık üstüne aydınlık oldu.

Eğer aydınlık üstüne aydınlık olmazsa, kaliteli aydınlık bir manada olmazsa, nifak olur. Kaliteli aydınlığı ortaya çıkaran, vahiy ile aklın birleşmesidir.

وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

مَثَلُ نُورِهِ كَ

مِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ

يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ

يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ

نُورٌ عَلَى نُورٍ

يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ

Nur üstüne nur.

Allah aydınlığını (nurunu) dilediğine verir.

Bu şu demektir; Ebu-Leheb'e vermez çünkü o istemiyor kendinde olanı/aklı aydınlık vermiyor demektir. O'nun ilkesi var; lamba yağ konursa yanar, yağsız lamba yanmaz, ***birinci nuru çalıştırmayınca ikinci nur onu aydınlatmaz.*** İkisi bir olunca olur, ikisi bir olmayınca bu iş eksik olur.

فالعقل كالسراج وَالشَّرْع كالزيت الَّذِي يمده فَمَا لم يكن زَيْت لم يحصل السراج وَمَا لم يكن سراج لم يضيء الزَّيْت وعَلى هَذَا نبه الله سُبْحَانَهُ بقوله تَعَالَى الله نور السَّمَوَات وَالْأَرْض إِلَى قَوْله {نور على نور} فالشرع عقل من خَارج وَالْعقل شرع من دَاخل وهما متعاضدان بل متحدان وَلكَون الشَّرْع عقلا من خَارج سلب الله تَعَالَى اسْم الْعقل من الْكَافِر فِي غير مَوضِع

Gazzali, Me'âric

ولَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ

وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

مَثَلُ نُورِهِ كَ

مِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ

يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ

يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ

نُورٌ عَلَى نُورٍ

يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ

وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ

وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ...

Allah insanlara böyle örnekler veriyor, Allah her şeyi bilir.

Lambayı yakarsınız aydınlık ömrü uzar, lambayı yakmazsınız, elinizde tutuşturucu vardır, o tutuşturucunun ömrü kadar önünüz aydınlanır. Bu basit bir örnektir.

Bireysel olarak müminsinizdir önünüzü aydınlatırsınız ama lamba yanar da önünüzü aydınlatırsanız, lambadaki yağın neredeyse aydınlatıyor oluşuna güvenirseniz, gecede karanlıkta kalırsınız.

Bakara Suresi:

Gelecek dersimize hazırlık sadedinde şunu söyleyelim;

Bakara suresinin ilk sayfasında ne var? Bakara suresi önemli! Niye?

Fatiha'dan sonra yani ***dinin ana ilkeleri*** verildikten hemen sonra…

Muhkem, ***ummul kitap*** verildikten hemen sonra bir şeyler söyleniyor…

Ana ilkelerden hemen sonra bunun üzerine şunu şunu koyun, demek isteniyor.

Müminler anlatılıyor ilk sayfada, ikinci sayfada inkarcılar, hemen arkasından münafıklar; üç tipin üçü de dile getiriliyor orada.

Müminler için üç dört ayet sadece, kafirler için iki ayet, ama münafıklar için en az 15-20 ayet. Niye? Hastalık var.

Müminler karar vermişler, kafirler de karar vermişler ama diğerlerinde hastalık var, ***kalp hastalığı***. Kalp hastalığı ne?

Göz kusuru gibi bir şey. Fakat bu insanın ***iradesi*** ile alakalı. ***Düşünme biçimi*** ile alakalı, dünyaya bağlılığı ile alakalı yoksa biyolojik bir rahatsızlıktan söz etmiyor Kur'an-ı Kerim. Bu düşünme kabiliyetiyle alakalı değil. Zeka seviyesiyle alakalı bir şey değil. Adalet ve zulüm; güzel ve çirkindir bunun karşılığı. Husun-kubuh ile alakalı.

Elif lam mim! *(Bunlar önemli şeyler! Dikkat edin! Düşünün üzerinde!)*	الم

Bu kitap, kuşku yok ki onda, ***muttakiler*** *için rehberdir.* Muttakiler aslında **yol arayanlar yani lambayı yakmak isteyenler.**	ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

Bireysel olarak inanmışlar!

Bununla beraber toplumsal bir rehberin etrafında realiteye dönüştürmek isteyenler var. Kim onlar, yani muttakilerin tanımı ne?

Bu kitap kalbinde hastalık olanlara değil muttakilere rehberlik eder diyor.

Dinin simge temelini veriyor şimdi Kur'an ki onlar ikidir; birisi ***salattır***. Namazı kılmaktır ancak namazı kılmakla bitmez iş, ilkeleri vardır, o ilkeleri ayakta tutmaktır. İkincisi Allah'ın verdiğinden (her ne imkan vermişse) ***vermektir***. Namazla birlikte olunca şu anlama geliyor; ***verdiğimiz rızıktan vermeden olmaz namaz***. O kadar ki Hz. Ali namazda iken birisi bir şey ister de o da elini uzatıp verir istediğini, anlatılana göre.

Hep şunu söylüyoruz: Bilal'i kurtarmaya giderken namaz kılan Ebu Bekir'in duası kabul olunur ama "bana ne; sen kulunu kurtar, ben sana kulluk ediyorum" diyenin duası da kulluğu da kabul olunmaz.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

Gaybda iken iman ederler,

Salatı ikame ederler,

Bizim rızık olarak verdiklerimizden verirler

Kime verirler? Diğer kullarımıza verirler! Böyle kulluk ederse ancak kulluğu olur.

Burada önemli olan aslında şu: "*gayba iman ederler"* diye çevirirler bizim *"gaybda iman"* diye çevirdiğimiz ifadeyi. Ve parantez içinde Allah gayb'dır; görünmez ya da ahiret gayb'dır görünmez, derler.

Allah'a iman ederler, o zaten elde bir muhakkak da burada farklı bir yorum var. Muhakkik müfessirler derler ki; Muhammed (as) yokken iman etmiş olanlar, ***gaybda iken*** iman etmiş olanlardır.

Yani zeytinyağı yokken de ışığı aydınlatanlar/iman etmiş olanlar. Bunun böyle olduğunu nasıl anlayalım? Bunun böyle olduğunu Kur'an'ın kâfirler ve münafıklar için söylediğini dinledikten sonra anlayabiliriz.

Muttakilerin başka bir özelliği geliyor;

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

Ve onlar o kimseler ki sana indirilene de inanırlar senden öncekilere de inanırlar

Çünkü din değişmez, muhkem olan değişmez, evet şer'i bazı şeyler değişmiş olabilir, bunlar doğal ama din değişmez. Sana da inanırlar, senden önce indirilene de inanırlar ve;

Ahirete de kesin inanırlar (yakinen inanırlar).

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Gerçekten hidayette olanlar onlardır.

Gerçekten hidayette olanlar, Ebu Bekir gibi olanlardır. Peki ya Ebu Bekir'in babası? Allah bilir!

Budur!

Sıra inkarcıda/kafirde:

İnkârcıya gelince: Sen yokken, vahiy yokken, zeytinyağı yokken ışık yanmıyor ise, senin ışığın yansa da onlara faydası olmaz. *İster onlara anlat ister anlatma onlar inanmazlar.* İnanmazlar çünkü takva boyutu gelişmemiş, muttaki değil adam, muttaki olmadığı için inanmıyor. Muttaki olsaydı inanırdı.	إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

Bu akış anlaşılmayınca şimdiki ayetleri anlamak da çok zor oluyor ya da anlaşılmıyor.

Allah onların kalplerini, kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinin önünde perde vardır. Onlara Allah'ın azabı vardır. Allah onlara niye öyle yaptı ki?	خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Onlar inkâr ettiler:

- Peygamber yokken inkâr ediyorlardı zaten,
- Sorumlu yaşamak istemiyorlardı,

Onun için Allah onlara tabiat olarak onu verdi.

Allah yol gösterir, dalalet verir:

- (Bu fadeyi sağa sola çekmeye gerek yok, açık bir şey).
- İnkâr edenleri, onu eyleme dönüştürenleri, seninle savaşa tutuşanları ister uyar ister uyarma fark etmez inanmazlar, inkâr onların tabiatı oldu; sen muttakileri uyar, kurtuluşa erecekler onlar.

Peki, bunlardan başka kimler var toplumda?

Çok büyük bir ilke, ahirette kurtuluş ilkesi geliyor şimdi;

Bazıları var derler ki; ben iman ettim Allah'a ve ahirete ama onlar inanmamışlardır Allah'a ve ahirete iman ederse azaptan kurtulur. İnandıklarını iddia ederler ama inanmamışlardır.	وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ
Onlar Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar ve inananları aldatmaya çalışıyorlar, farkında olmadan sadece kendilerini aldatırlar Çünkü Allah'a dönüş kaçınılmazdır.	يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ
Kalplerinde rahatsızlık var o tiplerin (münafık tiplerin), Allah da hastalıklarını artırır Zeytinyağı yakmaz ateşlerini. Ateşleri yok, zeytinyağı ile lamba yakamazlar. *Bunlara elim bir azap var* ***Elim***: Sürekli acı demek *Yalanlamalarına karşılıktır bu* Burada da orada da	فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ
Onlara yeryüzünde bozgunculuk yapmayın deseniz derler ki biz bozguncu değil ıslahatçıyız. Eylemlerinde bozguncular, dillerinde ıslahatçı.	وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ
Fark etmezler ama onlar fesatçıların kendileridir.	أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ

Şu halkın (muttekilerin) inandığı gibi inanın dediğinizde derler ki alçakların inanışıyla mı inanalım yani

Menfaat falan varsa inanalım demeye getiriyorlar: ***Ebu Kuhafe***'nin oğlu ***Ebu Bekir***'e yaptığı buydu. Ebu Bekir parasını veriyor köle azat ediyor. Bu iş direk kendisine yaramıyor ama geleceğine yarayacak. Ebu Kuhafe bunu yani geleceğini hesap etmiyor. Gerekçesi buydu; bizim oğlan aptal, köle azat ediyor parasıyla, diyordu.

Aslında alçaklar (sefiller, düşkünler) onlardır, bilmiyorlar.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ ۗ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ

Bizi oraya/Allah'a bağlayan bir cevher var ve bu cevher herhangi birinden gelmez. Onu arayıp bulmak ve takviye etmek zorundayız her birimiz teker teker.

Bizler gelip geçiciyiz, bugün varız yarın yokuz.

İnananların yanına geldiklerinde derler ki biz de inandık

Gaybda inanmıyorlar, (o ilk kelimeyi hatırlayın) inananların yanına gelince inandık diyorlar.

Şeytanlarıyla baş başa kalınca (iç ve dış şeytanlar olabilir bu) *biz sizdeniz biz onlarla alay ediyoruz derler.*

Bu dış şeytan belli, liderleri bu

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ

Allah onlarla alay ediyor,

Bocalamaları için tuğyanlarını uzatıyor (artırıyor)

Allah alay ediyor; Allah alaycı mı? Allah tuzak kuruyor. Allah tuzakçı mı? Buralardan bir şeyler çıkarmaya çalışan küçük akıllılar var. Bu dilin, edebiyatın getirdiği gayet zarif ifadelerdir. Anlamak isteyen onu anlar ancak anlamak istemeyen anlamaz, orada takılır kalır. Aslında ***Allah onlara mukabele edecek onlarla*** demektir.

اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

Onlar Hüda'ya karşılık delaleti alanlardır

Hidayetle delaleti değiş tokuş yapanlardır, gördüğü halde delaleti alanlardır hidayete karşılık.

Bunların üzerinde çok durması bize verdiği önemden kaynaklanıyor, aldatmasın bu adamlar sizi diye.

Onların ticaretleri kazanç sağlamaz.

Onlar yola gelmiş değiller (yola gelemezler)

Bunların tarihsel ve evrensel düşünce ile ilişkisi nedir?

Lamba meseli Kur'an'ın ortasındaydı.

Kur'an'ın ilk meseli münafıklar üzerinden veriliyor. Münafıklarını tanımayan toplumlar iflah olmazlar.

"Onların (münafıkların) durumu şu adamın başından geçen durum gibidir: Bir adam ateş yaktı, etrafını aydınlatınca (meşale) Allah şunların nurunu giderdi (yani aydınlıklarını yani görmelerini giderdi)"

Şimdi bir adam var meşale yaktı ama münafıkların gözündeki nur gitti.

Niye?

Karanlıkta bir lamba yandığı zaman her taraf zifiri karanlık olur. Lambanın etrafındaki aydınlığa bakmayıp da karanlığa bakan insan karanlığı göremez yani her taraf daha karanlık olur. Lambayı söndürseniz etraf biraz seçilir ama meşale varsa, lamba varsa etraf zifiri karanlık olur. ***"Allah onların kalbindeki hastalığı artırır"*** dediği odur. Bir adam çıktı, peygamber, meşale yaktı, onlar ilgi duydular, baktılar gördüler ama döndüler arkalarına, iyice karanlıkta kaldılar.

"Bu durum onları karanlıklara bıraktı (Allah onları karanlıklara terk etti), göremezler"

Ne oldu, ilgi duydu etrafını aydınlattı, oradaki ışığı görüyorlar ama gözleri arkada ise karanlıklardalar. Buradakini inkâr da etmiyorlar, buraya geldiklerinde aydınlık var ama bunlar müzebzib yani gidiyorlar ve geliyorlar, bir şöyleler bir böyleler. Evrensellik ve tarihsellik burada şöyle; bu lambayı, ışığı alıp yaksalar arkalarına da baksalar orayı da aydınlık görecekler ama bunu istemiyorlar böyle bir istekleri, niyetleri yok. Hazır lamba var, gelir var, bura aydınlık bunu görüyor ama oraya devam ediyor. Bunu niye mi böyle anlıyorum?

"Onlar sağırdır, dilsizdir ve kördür, onlar dönemezler bir daha."

Kafayı çalıştırmıyorlar, o zeytinyağını yakmayı bilmiyorlar, onların görmeleri, dönmeleri mümkün değil.

"Ya da (anlamadıysanız şöyle düşünün) şunun gibi: gökten boşanırcasına bir yağmur (şiddetli bir yağmur)karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşek, ellerini kulaklarına koyuyorlar (gürültü çok fazla, korkuyorlar da) şimşeklerden korktukları için; ölüm korkusuyla gerçi ne yaparsanız yapın Allah sizi kuşatmıştır"

Şimdi böyle bir şey düşünün, korkunç bir gök gürültüsü, şimşek çakıyor ve insanlar ölümden korkuyorlar. Toplum bu durumda, ölüm endişeleri de var, karanlıklar var.

"Şimşekler (ateş) neredeyse gözlerini kör edecek, şimşek önlerini aydınlattığında yürüyorlar şimşeğin aydınlığı bitince (kazık gibi) kalıyorlar"

Kim bunlar?

Peygamberin ışığı ile beş on adım yürüyorlar, peygamberin ışığı bitince kazık gibi kalıyorlar, ya geriye dönüp yaşayacak oraya bakacak ya da oradan kıvılcım alıp önünü aydınlık yapacak. ***Göz*** ve ***kulak*** düşünmenin anahtarıdır.

"Allah dileseydi onların gözlerini ve kulaklarını alırdı."

Yani ***iş yapan,*** göz ve kulaklardır.

"Allah'ın her şeye gücü yeter."

Nur suresinde okuduğumuz ***iki nur*** ile buradakiler aynı şeyi anlatıyorlar. İlahi nurun karşısında müminin durumu anlatılıyor nur suresinde, burada da üç tipin (mümin-kâfir-münafık) durumu anlatılıyor ilahi nurun karşısında.

Sen eğer evrensel düşünüyorsan ışığı taşımalısın,

Tarihsel düşünüyorsan ışığı yine taşımalısın.

Aksi takdirde nifak durumuna ya da küfür durumuna düşersin.

Tarihte büyük mezhepler içinde küfürle itham edilen ***Ebu Hanife***'dir, Hanefi mezhebidir. Çünkü Ebu Hanife ışık taşıma işini en çok yapan kişidir. Zeytinyağını sürekli yakan kişidir. Halk ondan korkar.

Aslında korkanlar münafıklardır. Bu işi yapmaktan korkanlardır. Peki, bu işi hiç yapmayan kim? Nifaka yakındır, o. Münafık demeyin ama nifaka komşudur.

Kur'an-ı Kerim bunu nifak olarak tanımlıyor.

Neyi?

Akletmemeyi, düşünmemeyi.

Adamın aklı fikri peygamberde.

Yahudiler, Hıristiyanlar niye inanmıyor? Aklı orda; Musa'da, İsa'da. Onun için onların öğretisi buraya gelemiyor. Niye? Getirmiyorlar. Radikal düşünüyor yani. Aradığı hidayet değil, aradığı ışık değil, şimşek çakınca beş on adım yürüyor ışık kaybolunca kazık gibi kalıyor.

Dini tehdit eden iki zeyğ
(evrenselcilik-tarihselcilik)
7

Enfâl 8/53-61

Yedinci derse kadar *tarihsel düşünme ve evrensel düşünme*yle alakalı bir şeyler söyledik. Konunun her tarafını konuşamadık elbette. Gerek de yok aslında; bizim amacımız konuyu tanımak ve konuyla alakalı bir ilke geliştirmekti. Aşağı yukarı kanaatimize göre geliştirdiğimiz ilke şu oldu, ya da olmalı en azından:

Salt tarihsel düşünme de, salt evrensel düşünme de eksik kalır. **Hem tarihsel hem evrensel boyutuyla düşünmemiz gerekir Kitabı.** Her şeyi hatta. Bundan yüz sene önce yazılmış bir mektubu okurken, bugün yazılmış gibi okumazsınız onu. Bu kesin bir şeydir. Yüz sene önceki şartlara göre okursanız daha doğru anlarsınız. Bu muhakkaktır.

Bu kitap bir yönüyle yukarıya, bir yönüyle de aşağıya bağlıdır. Biz ona ilk ders dikkat çektik.

Karganın düşünmesine biz, karganın zekâsı diyoruz ama Kur'an diliyle konuşacak olursak, Allah'ın vahyi diyorduk, ilk dersimizde! 'Kargadaki kadar vahiy', diye düşünmemiz lazım. O zaman, o toplumların problemleri kadar vahiy diye düşünürseniz meseleyi biraz açmış olursunuz.

İlk dersimizde verdiğimiz o örneklerin amacı buydu. Bu konuştuklarımız bazı arkadaşların birkaç sorununu çözmüş olsa bile, diğer bazılarına da başka sorular eklemiş olabilir. Bu da gayet doğal bir şey. Amacımız işte o soruları arttırarak, yavaş yavaş çözmek. Hem onlar o soruları çözmeye çalışacaklar hem de arkadaşlarından istifade edecekler. Bu ders sayısını arttırmamızın amacı da o zaten. Yoksa söyleyeceğimiz şeyleri bir iki ders saatinde söylemek mümkündü aslında.

Çok basit bir örnekle derse girelim: Misvak kullanıyoruz, çok insan kullanıyor görüyorsunuz. Misvak, diş temizleme aracı demek, sivak kelimesinden ve her türlü ağaçtan yapılabilir. Dut ağacından, nar ağacından yapılabilir, zeytin ağacından da iyi olur hatta. Ama bir de erak ağacından yapılır ki; Peygamberimiz ve arkadaşlarının kullandığı genelde o ağaçtandır. Erak ağacından yapılan satılıyor ülkemizde de daha çok görüyorsunuz. İçinde bir sıvı var temizleyici özelliği olan, genelde o kullanılıyor…

Amaç ne?

Dişleri temizlemek.

Ben ille de şu ağacı kullanacağım derseniz, hatta ben illa da ağaç kullanacağım derseniz dini yaşanmaz hale getirirsiniz. Evrensellik iddiasıyla evrenselliği berbat edersiniz. Yetişmez ona kimse, yetişemez de, mümkün olmaz.

Onun amacını göz önüne alırsanız, her türlü temizlik aracına misvak diyebilirsiniz. Zaten doğrusu odur. Misvak, bizim kullandığımız. Arabistan' dan gelen misvağın yapıldığı ağacın ismi, erak. Erak ağacından yapılma bir temizleme aracı ve her şeyden olabilir, fırçadan da olabilir. Ama sen misvak kullanmakta ısrar ediyorsun ya da öbürü fırça kullanmakta ısrar ediyor, ikiniz de aslında aynı şeyi yapıyorsunuz. Aynı amacı gerçekleştiriyorsunuz. Bu basit bir örnekti, tarihsellik ve evrensellik adına.

Çok ciddi bir örnek de karşınıza çıkabilir. Diyebilir ki bir kadın mesela; örtünme konusunu ben nasıl okuyayım Kur'an'dan, tarihsel okursam nasıl okumam gerekir? Evrensel okursam nasıl bir şey ile karşılaşırım?

Çözülür bunlar, çözülmez değil. Neyi nasıl çözeceğimizi; İmam Mâturîdî'den naklettiğimiz bir ilke; ***'akıl onu bilir'*** ilkesiyle çözebiliriz. ***Hangi şeyin içtihada konu olduğunu, hangi şeyin içtihada konu olmadığını, akıl bilir.***

Emin olun bilir. Hem hiç okumamış insan da bilir, çok okumuş insan da bilir. Hiç okumamış insan da yanılabilir, çok okumuş insan da yanılabilir. Mesela şimdi biz buzdolabı almaya gidiyoruz, ya da çamaşır makinesi almaya gidiyoruz…

Kur'an bize bu konuda diyor ki, *"iki şahit bulundurun"*. Değil mi? Ama hiç böyle bir şey yapmıyoruz, iki şahit almaya gitmiyoruz. Doğal olarak başka yöntemlerle, taksitle alacak da olsak veresiye alacak da olsak ya senetle ya banka kartıyla veya daha başka bir şeyle, büyük bir alışverişte noterle yapıyoruz, değil mi? İlle de Kur'an'ın o dediğini yapalım diye bir gayretimiz yok. Niye yok!

Çünkü amaç;

Alışverişte, hukukun kaybolmamasıdır ve onu biz bir şekilde temin ediyoruz. Bunu burada doğal olarak anlıyoruz, kendiliğinden anlıyoruz ve hiç endişe etmiyorsak bütün konular da böyledir. Yanılabilir miyiz?!

Elbette yanılabiliriz.

Onu toplum düzeltebilir. Toplum ıslah edebilir. Bundan öyle büyük ölçüde endişe etmeye mahal yoktur. Onu anlatmak istiyorum özellikle.

Şimdi ben bugün size iki ödev vereyim, bir sayfa da Kur'an'dan okuyalım diye düşündüm. Bakmanız lazım gelen, bu konuyu tam anlamıyla kavramak için entelektüel düzeyde ve tamamını kavrayabilmek için, yapacağınız önemli bir şey var;

"Kuran mahlûk mudur değil midir?" tartışmasına şöyle biraz girmeniz gerekmektedir. Ben bu konuyu burada açmadım, çünkü konuşulması gereken şeyler var işin içerisinde.

Zor mu, kesinlikle zor değil ama zaman alır boyutları var.

Özü şu meselenin:

Yıl iki yüz küsür. Mü'minlerin emiri, devlet başkanı, hem de o zaman Tarsus yakınlarında, Bağdat' a mektup gönderiyor emniyet müdürüne, diyor ki, *"ben müminlerim emiri olarak içtihat etmek zorundayım ama yeni bir anlayışın toplumda yaygınlık kazandığını görüyorum. Kur'an mahlûk değildir, diye bazıları sağda solda konuşup duruyorlar, bunları tespit et ve bunları sorgulamaya başla"*.

Tartışma bu, böyle başlıyor. Karşı çıkanlar da mümin ve fakat o karşı çıkanlar galip geliyor ve bu güne kadar da bu böyle devam ediyor.

Bugünkü halimizin sebebi o galibiyettir. Kanaatim o.

"Kur'an mahlûktur" diyen kişiler mağlup oluyorlar.

Eğer *'Kur'an mahlûktur'* galip olsaydı, ***içtihat yaygın olacaktı*** ve bu güne kadar gelecekti.

Konu *içtihat*tır aslında.

Kur'an-ı Kerim peki, mahlûk değilse nedir? Onun cevabını vermek durumundasınız. Birisi bu. Yani yoğunlaşılması gereken konulardan birisi.

Bir diğeri de, daha basit olan daha az önemli olan şey de, ***"Mu'az hadisi"*** diye meşhur bir hadis vardır:

Hani peygamber gönderiyor sahabeyi diyor ki; "ne yapacaksın nasıl hükmedeceksin" sorusuna, … sonunda diyor ki içtihat edeceğim. Ya da benzeri bir söz söylüyor.

O konuda da ben detay vermeyeyim, merak edenler onu da okuyabilirler, burada değinmediğimiz konular olduğu için, yoksa bu çok önemli bir olay değil. Neticede bir rivayet, ama birinci söylediğim mesele çok önemli bir mesele. O konuda bir kanaatimiz olursa topluma daha rahat bir ışık tutabiliriz.

İmdi gelelim okuyacağımız bölüme:

Kur'an-ı Kerim'in herhangi yerinden bir bölüm, özel seçilmiş bir bölüm değil. Kur'an- ı Kerim'den okurken iki gün önce burası bizim için olabilir dediğim bir bölüm, bir sayfa. Vaktimiz olursa o bir sayfayı okuyacağız beraber.

Burada şu soruyu cevaplandırmak için okuyacağız.

Soru şu: Bu okuyacağımız yerden bir ***evrensel ayet*** bir ***tarihsel ayet*** bulmaya çalışalım, hani ***İmam Mâturîdî*** demişti ya ***"akıl onu bulur"*** diye… Bakalım bulabilecek miyiz/misiniz?

Yani siz ön bilginiz olmadan, herhangi bir yönlendirme olmadan Kur'an-ı Kerim'in herhangi bir sayfasını açıp, '*acaba biz Kur'an'dan evrensel olanı, tarihsel olanı seçebilecek miyiz'* diye bir soruyla olaya yaklaşalım.

Acaba bu ayetlerden '*hangisi tarihseldir, hangisi evrenseldir'* diye düşünmemiz gerekir.

Evrensel olan şu; *"**güneş gibi bir ayet, hiç ışığı sönmez o gün de bugün de aynı. Öylece de kalır. Bundan sonra da öyle kalır".***

Tarihsel olan da; ***"o, o gün öyleydi ama onun bugün demek istediği şey başka bir şeydi"*** diye düşünmemiz gereken ayet.

İş bu kadar kolay!

Allah bir topluma verdiği nimeti, onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe, değiştirmez. Allah hem duyar, hem de bilir. Ayetin öncesi var. Öncesinde bir şeyler söyledi. Sonrasında/bu ayette "yukarıda anlattıklarımız şu nedenledir, şunun içindir" diye gerekçe bildirmektedir/ilke belirlemektedir.	ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ *Enfal 8/53-61*

"Allah değiştirmez, değiştirici değildir/yuğayyir, muğayyir". Türkçede de var, "ğayr etmez" yani, bir şeyi başka bir şey yapmaz. Nedir konu? ***"bir topluma verdiği nimeti Allah değiştirmez"***

Aslında o toplum almıştır nimeti, hak etmiştir. Nimet içindedir toplum, Allah onları elinden almaz durup dururken, bu toplumsal bir olay anlaşıldı ki. Huzur, saadet, selamet. Hatta refah, toplumsal refah.

"Allah bir topluma in'am ettiği şeyi değiştirmez. Onlar kendilerinde olanı değiştirmedikçe"

Bu anlaşılabilir bir durum değil mi?

Allah değiştirir mi?

Niye değiştirir? *Topluma bağlı olarak…*

Bir başka yerde der ki, ***"Allah değiştirdi".***

Niye değiştirdi kardeşim?

Diyor ki '*Allah değiştirir'…*

"Allah değiştirmez". Kanunu var, kanunla değişiyor.

Bunu bazen biz kendimize göre eğip büküyoruz: *"Allah hidayet verir, Allah dalalet verir, Allah nur verir, Allah nur alır"* gibi. Ama bütün bunların kanuna/göre yapıldığı gerçeğini atlıyoruz. Kuran üslubunu anlayamayınca çukura düşüyoruz.

Niye alıyor, niye veriyor…

Keyfi değil Allah'ın o yaptığı, kesinlikle değil. İşte ahirette de öyle, vereceği nimet keyfi değil.

Amel kanunu var.

"Hem duyar hem de bilir". Toplumun yaptığını, hak edip etmediğini, takip eder.

Devam ediyoruz…

Firavun hanedanının başına gelenlerde olduğu gibi. Ki, ondan önceki toplumlarda da olduğu gibi, Rablerinin ayetlerini yalanladılar/inkâr ettiler, Allah da onları suçlarıyla yakalayarak helake sürükledi. Firavun hanedanını boğduk. Onlar zalimlerdi.	كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُواْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَونَ وَكُلٌّ كَانُواْ ظَالِمِينَ

Ayetin başındaki (كَ): *"örneğin ..."* demektir. *"...de olduğu gibi"* demektir.

"Firavun hanedanının başına gelenlerde olduğu gibi",

"ondan önceki toplumlarda da var örnekler"

"rablerinin ayetlerini yalanladılar/inkar ettiler"

"Allah da onları helak sürecine soktu, helake sürükledi, toplumları"

Çok toplum var helak olan şımarmalarından, azgınlıklarından.

Demek ki firavun toplumu daha büyük bir azgınlık içerisindeydi, helak oldular.

"Suçlarıyla yakaladık onları, helak ettik ve firavun hanedanını boğduk. Onlar hep zalimlerdi. Yani helake sürüklediğimiz toplumlar zalimlerdi."

Demek ki, ***zulümle ilişkili helak süreci, küfürle ilişkili değil.*** Küfürde zulüm varsa o, zulüm.

Hani meşhur bir söz, hadis olarak da nakleder bazıları;

"mülk küfürle payidar olur ama zulümle payidar olmaz"

Allah katında tüm varlıkların en zararlısı inkâr edenlerdir. Onlar inanmazlar.	إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللّهِ الَّذِينَ كَفَرُواْ فَهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ

Bu ***devâb*** kelimesi, “hayvan” diye tercüme edilir genelde. “Kımıldayan” demektir, bitkilerden ayırmak için canlılar demek aslında ama bitki anlaşılmasın diye bu kelime seçilmiş; hareket edenlerin en şerlisi, kıpırdayanların en zararlısı.

Hayvanların değil, **yeryüzünde hareket eden varlık olan**, debelenen bütün varlıklar içerisinde **en zararlısı Allah katında inkâr edenlerdir**/nankörlerdir.

Onlar inanmazlar, peygamberlerin getirdikleri ictimai ayetlere inanmazlar.

Nankörler inanmazlar ve onlar da zulmederler.

الَّذِينَ عَاهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لاَ يَتَّقُونَ	*Onlardan birisiyle muahede yapsan, her defasında ahitlerini bozarlar. Onlar muttaki değillerdir.*

“(Onları şöyle de tanıyabilirsin!) Onlardan birisiyle muahede etsen/anlaşma yapsan, sözleşme yapsan, **(muahede, taahhüt kelimesinin kökü)** ***her defasında ahitlerini bozarlar”***

Sözleşmelerine sadık olmazlar.

Nankörlüğün ve zulmün karakterini bize söylüyor.

Antlaşma yaparsınız antlaşmalarını bozarlar, her seferinde bozarlar.

Sözlerinde durmazlar.

Zaten inancın kökü budur, inançsızlığın kökü bu olduğu gibi.

Ezeli ervah dediğimiz, ***“bezmi elest”*** dediğimiz, ilahi sözleşmeyi bozup bozmamaktır. Orda da *ahit* kelimesi vardır.

Yani fıtratına dönmeyen insan muahede yaptığında ahdini bozar.

Mü’min de böyleyse o da bozuktur. Karakterinde bozukluk vardır, imanından da kuşkulanılır.

Yani onu/imanı da bozar çünkü.

Onların sorumluluk bilinçleri yok- *onlar muttaki değiller*-**.** Kaygıları yok, ilkeleri de yok. Sorumsuzlar. İlkeleri olmadığı için bozarlar. Zalimlerin dolayısıyla kâfirlerin karakterledir bu.

Eğer onları harpte yakalarsan, yakala ve işlerini bitir, onlara örnek olsun. Ve kendilerinden sonra gelecek olanlara da ders olsun. Belki sonrakiler ders alırlar.	فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

Yani bu suçlarının karşılığı olarak ders olsun. Ve kendilerinden sonra gelecek olanlara da ders olsun.

Yani insanlık muahedeye uymak lazım geldiğini öğrensin.

Peygamberlere öğretilen öğretilerden birisi işte.

Toplum bunları bütün peygamberlerden öğrendi.

Belki ders alırlar ki, ders alsınlar.

Onlara harpte derslerini ver ki ders alsınlar, muahedenin tutulması lazım geldiğini anlasınlar. Anlaşmanın yerine getirilmesi gerektiğini anlasınlar.

Bir toplumun hıyanetinden korkarsan buna karşılık sen de antlaşmadan ayrıl. Allah hainleri sevmez.	وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاء إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الخَائِنِينَ

Bir toplumun hainliğinden korkarsan yani hıyanet edeceği ipuçları varsa-karineleri, *onlara mukabele et*.

Aslında onları terk et yani *anlaşmalarını feshet. Onlara öyle mukabele et. Onlar gibi, aynı şekilde.*

Hain, Türkçe bir kelime. Yani, *Allah ahitlerini bozanları sevmez.*

Sanma ki kâfirler "ilericidirler", sanma ki kâfirler başarabilecekler, birinci olacaklar. *Onlar aciz bırakamazlar/kanunlarımızı geçemezler.* ***Sabaka***, müsabakada ileri geçen demek, yani öne geçti, zafere ulaştı.	وَلاَ يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ سَبَقُواْ إِنَّهُمْ لاَ يُعْجِزُونَ

Onlara hazırlayın, o muahedelerini bozanlara ya da -korktunuz bozmalarından siz bozdunuz- onlara hazırlayın***, gücünüz yeten kuvveti hazırlayın,*** neye gücünüz yetiyorsa onu hazırlayın.

At binmek gibi (savaşta o gün en büyük silah**)**

Böylece Allah'ın düşmanlarını kaçırmış olursunuz, dağıtmış olursunuz, korkutmuş olursunuz, bir korku salarsınız.

Kendi düşmanlarınızı da korkutursunuz. Allah'ın düşmanlarını da kendi düşmanlarınızı da.

Onun dışında başkalarını da. Yani bu düşmanlarınızın dışında daha başka ilkelere düşmanlık eden ilahi ilkelere düşmanlık edecek olanları da korkutmuş olursunuz.

Bilmediğiniz düşmanlara. Yani kendi sınırlarınız içinde, kendi coğrafyanızdakileri bilirsiniz de başka coğrafyalarda olanı bilmezsiniz, onları bile korkutursunuz.

Ki Allah onları biliyor/bilir.

Allah yolunda ne infak ederseniz savaşmak için -attan başlayarak vs-. ne infak ederseniz savaşacaklar için o günün şartlarında, ***size ulaşır***- gelir size kavuşur**.**

Asla karşılıksız bırakılmazsınız. Yani zulüm görmezsiniz, eksik olmaz sizin vereceğiniz payın karşılığında size haksızlık yapılmaz.

وَأَعِدُّواْ لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدْوَّ اللّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لاَ تَعْلَمُونَهُمُ اللّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنفِقُواْ مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لاَ تُظْلَمُونَ

Ama eğer, barışma isterlerse ona yanaş, barışa yanaş.

Ve Allah' a güven, Allah'a tevekkül et, o duyar ve bilir.

وَإِن جَنَحُواْ لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Şimdi uzun bir tefsire ihtiyaç olmadan anlayabileceğimiz bir sayfa. Tarihsel bir bilgiye o kadar gerek yok.

Yani peygamber ne yapmıştı da biz anlayamıyoruz burayı diyeceğimiz bir bölüm yok.

Enfal süresinden bir sayfalık ayetlerden hemen hemen her sözü anlayabiliyoruz. Tartışma da yok. Belki birer kelime parantez açar ilave edersiniz. Ama bu sayfada bu güne getiremeyeceğimiz, getirmememiz gereken bir şey var mı yani o tarihte bırakacağımız bir şey var mı?

Ya da asla vazgeçemeyeceğimiz bir şey var mı? Tekrar ediyorum bu sayfa özellikle seçilmiş bir sayfa değil. Rasgele seçilmiş bir sayfa. Sadece Kur'an- ı Kerim okunurken evet burası iyi bir örnek olur dediğimiz bir sayfa.

Şimdi beraber düşünelim:

Örneğin çok açık bir ifade var değil mi! Allah'ın genel bir ilkesi;

"Allah değiştirmez bir toplum kendisini değiştirmedikçe"

Bu açık bir şekilde bütün zamanlar için ilahi bir ilkedir. Manası da kendisi de geçerlidir.

Ama devamında örnek verdiği, "*atları savaş için kullanma, at besleme, at binme savaş için". B*u *tarihsel* bir şeydir ve bugüne asla savaş için getirilmesi gerekmeyen bütün toplumların terk ettiği mutlak bir şeydir.

Şimdi işte İmam Mâtûr'idî'nin dediğini değil doğru olarak anlamak, demesinin de vacip olduğunu anlarsınız, yani gerekli olduğunu anlarsınız böyle bir örnekle karşılaştığınızda.

Aksi takdirde mağlup olursunuz.

Yani eğer orda ***içtihat*** etmez, onu bir emir olarak algılarsanız ki, emir kipinde gelmiş (at besleyin, at binin, savaşlarda at kullanın) kullanırsanız iyi olur falan da değil yani, emir olarak geliyor.

Şimdi tekrar soralım, okuduğumuz bu ayetlerin hangileri evrensel hangileri tarihsel?

Cevap: *"**akıl onu anlar**".*

Dini tehdit eden iki zeyğ

(evrenselcilik-tarihselcilik)

8

Tarihsellik ve Dua

Cin suresinin konusu: Peygamberin kuran okumasını dinleyen bir gurup cin (bir gurup Medineli şahıs) gidip kendi toplumlarına anlatıyorlar.

Bu olayın bir bölümünü anlatan bir ayet!

Şimdi okuyalım fakat konumuzla alakası nedir?

Bir on dakika sabırlı olursak mesele anlaşılacak.

(Peygamberle görüştüler, Akabe Beyatlarının yapıldığı yerde) Peygamberi dinledikten sonra Medine'ye gidip kendi toplumlarına:

*Dediler ki: biz hayretler uyandıran bir **Kur-an** dinledik.*

Bu ***aceb*** kelimesini önemsiyor Cezayir asıllı bir Fransız düşünür. Kur-an'da yok olağanüstülük, sadece bu kelimenin ifade ettiği şey var diyor. Aynı kelime birde Kehf suresinde geçiyor. (Musa'nın yanındaki ölmüş balık ***acayip*** bir şekilde suya karışıp yüzüyor. Ölmüş balık ama geri döndüklerinde göremiyorlar: Çok ***acayip*** çok!)

Acayip: Olağan üstü, garip, eşsiz, hayret uyandıracak.

فَقَالُوا

إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا

Cinn 72/1

Kur-an kelimesiyle kastettiği şey elimizdeki ***Mushaf*** değil. Eğer o olsaydı, El-Kur'an derdi. Yani "acayip bir Kur-an dinledik, sizin de bildiğiniz Kur-an", demiyor.

Bu ***Kur'an*** ne demek?

Mushaf'ın nesi Kur-an? Neresi, neyi Kur-an?

Aslında dinledikleri Kuran'ın tamamı değil, bir bölümüdür. Hatta rivayetlere bakarsanız Peygamber namazda neyi okuduysa onu dinlemişler. En fazla bir ya da iki sayfa bir bölüm.

Aynı olayı Ahkaf suresinde de görüyoruz, Ahkaf suresinde de aynı olay anlatılıyor. Müfessirler çoğunlukla bu başka bir olay diyor ama muhakkik müfessirler aynı olay olduğunu söylüyor. Bence de aynı olay. Orada ifade nasıl bakın:

قَالُوا يَاقَوْمَنَا
إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى

Ahkâf 46/30

Dediler ki: Toplumumuz/halkımız/arkadaşlar! Biz bir kitap dinledik.

El-Kitap değil yine kastedilen birkaç sayfalık bir kısmı, en fazla üç sayfa.

Burada bir acayiplik yok. Aslında her kelimeden bir anlam çıkarılmaz ama tecrübelerime dayanarak söylüyorum; diğer tarafta ***Kur'an***'a acayip demesi burada ***Kitab***a acayip dememesi önemli. Bunun üzerinde, söze değer verenler düşünmeliler, özellikle ilahiyatçılar, Arapça bilenler.

Nasıl bir kitap dinlediler?

Musa'dan sonra indirilen bir kitap.

(bir önceki yerde Kur-an'a acayip demesi burada Kitaba acayip dememesi önemli)

Dikkat edilmeli: Aslında ***Musa***'dan sonra ***İsa*** var. Yani uygun olan şey İsa'dan sonra demesi idi ama İsa demedi, Musa dedi!

Dinleyenlerin; Yahudi mi yoksa Hristiyan mı olduğuna dair çok net bir bilgi yok ancak ihtimal var; Hristiyanlar da olabilir Yahudiler de, bununla birlikte Hristiyanların olduğuna dair bilgi daha güçlü gibi hatta dinleyenlerden birisi Rahip yani Hristiyan. Bununla birlikte aralarında Yahudilerin olduğunu söyleyen açık bir ifade olmasa da biz tahminlerle çıkarıyoruz (Yahudi değilseler bile onların bilgi ve kültürlerini almış birileri var. Sayıları da var tarihte, bakarsınız.)

Şimdi konuya tekrar dönelim:

Aynı olayı anlatan iki farklı ifade.

İki durum:

- Birisinde acayip bir ***Kuran.***
- Diğerinde Musa'dan sonra indirilen ***Kitap***.

Şimdi azıcık devam edelim. Çok yormayın kendinizi ama bu iki soruyu sorun!

Bu iki soru önemli, -neden böyle?

(Kuran-ı Kerimde aynı olayı anlatan farklı ifadeler olduğunda aklı zayıf kimseler bunu hayra yormuyorlar, şerre yoruyorlar.) Bakın Kuran'ın, sıradan seçtiğimiz, iki farklı üslubu aynı olayı anlatan.

Burada ne var?

Kur'an'da ilk ***kitab***; *(Bakara 2/2)*

Kuran'da Kitap ifadesi ilk geçen yer, bakara suresinin ikinci ayeti.

Bu kitap muttakilere (yani hazır olanlara, mesajı almaya hazır olanlara) bir rehberdir (yol gösterir)	ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

Bir başka ayet:

Kur'an'da ilk ***Kur'an;*** *(Bakara 2/185)*

Kuran'da ilk Kuran ifadesinin geçtiği yer de bu ayet, tabi başka ayetler var, çok. İlk ikisini görelim diye okuduk.

Ramazan ayı ki, onda Kuran indirildi (Kuran'ın tamamı, bu nedenle dünya semasına indirilişini kastediyor şeklinde bazı tefsirler göreceksiniz) *Ama niçin?* - هُدًى لِلنَّاسِ Hedef insanlar!	شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ

- Birinci örnekte verilen ayette hedef derdi olanlar, rehberlik isteyenler. ***(Kitap)***
- İkinci örnekte verilen ayette hedef insanlar. ***(Kur'an)***

Kitapla insanın kullanıldığı yerler de elbette vardır ki sebebini izah edeceğiz ancak çoğunlukla (yüz tane ifadenin doksanı bu şekildedir, bu çok önemli; on tanesi de kitapla ilgilidir.)

- ***Kuran*** insanlaradır.
- ***Kitap***, müminleredir, muttakileredir.

Bunu çeşitli elemanlarla teyit edeceğiz…

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

Haşr 59/21

Bu Kuran'ı bir dağa indirseydik Allah'ın azametinden boyun eğer parçalanırdı

Tahammül edemezdi ama insanoğlu; pek de oralı değil.

Bu örneği insanlar anlasın diye veriyoruz.

Ayetteki ***Kur'an*** kelimesi çıkarılıp ***Kitap*** koysanız mesajı öldürürsünüz. Oraya kitap konmaz! Kuran'ın genel üslubunu göz önüne aldığınızda oraya yakışan yüzde yüz ***Kur'an***'dır.

Okuduğumuz ilk ayeti hatırlarsak (Cinn 72/1) cinler acayip bir Kur'an dinlemişlerdi. Acayip olan Kur'an'lık'tır, kitap oluş değildir. Kitap oluş daha başka bir şey demek ki.

Buraya kadar ben bir şey anlamadım diyen var mı? Bundan sonra olmaz, zor olanı geçtik!

(***Necip Fazıl*** hâkime: Anlatıyor anlatıyor (mahkemede), suç unsuru olan yeri de anlatıyor ama heyecanla anlatıyor – şairane -. Hâkim bey buraya kadar suç var mı yok mu diyor. (Hâkim) yok buraya kadar diyor. Necip Fazıl içinden: Bundan sonra zaten yok ☺ diyor.)

Kitab'ın muhtevasında ***nur***:

مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ

En'âm 6/91

Kim indirdi bu Kitabı?

Musa'nın getirdiği Kitabı kim indirdi?

Siz Muhammed'e indirilene hayret ediyorsunuz, Allah kitap mı indirir diyorsunuz, Musa'nın getirdiğini kim indirdi?

***İnsanlara nur** olarak.*

Bağlamda insanlar için Kitap var ama Kitabın ne'liğinden söz ediliyor?

İnsanlar için Nur oluşundan (bu çok önemli).

Ya ***zikir*** olur bir kitap ya ***nur*** olur, o tarafı önemlidir bütün insanlar için. Yani düşünmemiş, inanmaya hazır olmayan, inançtan haberi olmayan insana kitabın Kitap olmasının bir değeri yoktur henüz. Ona lazım olan bir ***Nur***, ona lazım olan bir ***Zikir***, ona lazım olan bir ***Kur'an***'dır.

Yine dikkat edilmelidir ki ***Kitap*** ve ***Musa*** birlikte zikredilmiş çünkü en yoğun şekilde hükümler Hz. Musa'nın şeriatında, onun Tevrat'ında var. Şeriat denince akla gelen Musa'dır.

Din Piramidini (!) hatırlayacak olursak, yarısı ***din*** diğer yarısı ***şeriat***tan oluşuyordu. *(Bkz: İki Risalet Ders Notları)* Şeriat denince akla Musa gelir ve bunu dünyadaki bütün âlimler kabul eder. Din denince de akla İsa gelmeli. Çünkü ***İsa*** bozulan, ***şeriata indirgenen dini*** tamamlamıştır (şeriata indirgenen dini din olarak tamamlamıştır). Hz. İsa'nın topluma ilave ettiği şey ***Kitap*** oluş değil Kuran oluştur (bahsimiz olan konuyla çok yakından alakalı). Hz. İsa'nın mesajı bir cins ***Kuran***'dır.

Bu nedenle ayette; Kitaptan bahsederken İsa'yı atlayarak Musa'dan bahsedilmiştir. ***Musa***, kitapla anılır; ***İsa*** hikmetle, zikirle, nurla, İncil'le anılır; Kur'an'dır bunların hepsi.

Furkan ve zıya:

Musa ve Harun'a Furkan'ı verdik.

Furkan; ayırıcı şey demek. Hakkı batıldan ayıran olarak tercüme edilir genellikle (olabilir, bir kısmıdır en azından o).

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ

Enbiyâ 21/48

Musa'ya ve Harun'a Kitabı verdik deseniz mana aşağı yukarı korunur ama Kur'an'ı verdik deseniz mana asla korunmuş olmaz çünkü Furkan kelimesi Kitap kelimesi ile daha çok eşanlamlıdır, Kur'an'la eş anlamlı değildir. Kur'an'la eş anlamlı olanlar şunlar: Işık, hatırlatıcı ve uyarıcı (bunlar Kitaba değil Kur'an'a yakındır, Kur'an kelimesinin anlamına yakındır).

Kitab'ın bir yarısı ***Kur'an*** diğer yarısı ***Furkân***

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ

(Az önce okuduğumuz bir ayet.)

Ramazan ayı ki, onda Kuran indirildi

(Kuran'ın tamamı, bu nedenle dünya semasına indirilişini kastediyor şeklinde bazı tefsirler göreceksiniz)

Ama niçin? - هُدًى لِلنَّاسِ

Hedef insanlar!

Kuran'dan söz ediyoruz Ramazan ayında indirilen şeyden söz ederken; bir de Furkan'dan. Hatırlayalım ***Furkan*** için ne dedik: Kitaba daha yakın, yani Kitap deseniz aşağı yukarı olur ama Kuran deseniz olmaz dedik. Kuran deseniz zaten tekrar etmiş olursunuz!! Bu öyle bir kelime ki ***çizgi koyan*** ifadesi var – helal ve haram - deseniz olur. Kitap dedik, -***kitap*** zaten ***belirleme*** demek- En kısa ve isabetli anlamı bu. Anlaşma yapsanız o anlaşmanın adı kitap olur, bunu yap şunu yapma diye birine bir şey söyleseniz kitap yapmış olursunuz yani belirlemiş olursunuz, sınır çizmiş olursunuz. Furkan da o.

Bu elimizdeki hacimli şey Mushaf, bunda hiç kuşkumuz yok; Peygamber efendimizin kullanmadığı bir kelime; sahabe de kullanmadı, niye, çünkü o zaman yoktu. Daha sonra Hz. Ömer ve Osman'dan sonra Mushaf dendi, bir araya getirildi Mushaf dendi.

– Kur'an bunun neresi ve Kitap bunun neresi?

(şimdi Amerika'da bir moda başladı: Yeni Müslümanlık türü bir moda. Mushafın içindeki ***kur'an'ları*** ve ***kitapları*** da ayırıyorlar; diyorlar ki, işte bu kitap, bu furkan, bu kur'an. Bu akıllı işi değil; başlama noktası şimdiki anlattığım ama bitiş noktası şeytani. Bu konuda uyanık olmamız lazım.)

Mushafın içinde ağırlıklı olarak ***kur'an oluşu*** ifade eden ayetler var; ağırlıklı olarak ***kitap oluşu*** ifade eden ayetler de var.

(Sizin yaptığınız bir konuşmada, yazdığınız bir yazıda birtakım belirlemeler varsa, sınırlar çizmişseniz, hükümler koymuşsanız onda ***kitâbilik*** ağırdır, ağır basar. Ama sınırlar çizmemiş, hükümler belirlememiş de bir şeyin ne olduğunu anlatıyorsanız, amacınız sadece değerli bir şeyi veya değersiz bir şeyi anlatmaksa – amacınız sadece buysa- orada ***kuranilik*** ağır basar, ***kur'an oluş*** ağır basar. Amacınız sadece mesaj vermekse kur'anilik ağır basar ama eğer amacınız bir yöntem ortaya koyup o yönteme bağlı hükümler vermek vesaire ise orada kitabilik ağır basar.

Hz. Musa kavmini çöle çıkardığında her türlü düzenlemeye ihtiyaçları vardı: Evlenme nasıl olacak, boşanma nasıl olacak, miras nasıl olacak, mabet nasıl olacak, mabette ibadetler için neler gerekli, neler gerekli değil…

Bütün bu hükümler nerede olacak?

– Kitapta olacak.

Peki, bütün bu hükümleri ortaya koyarken onları birbirine bağlayacak ruh olmayacak mı

– İşte o ***Kur'an***'dır.

Kur'an oluş	Kitab oluş
Ferdî	ictimaî
İman	amel
«islâm»	sırat-ı müstekîm
RÜŞD	HAK

Kur'an oluş bireyseldir, ***Kitap oluş*** toplumsaldır.

Kuran oluş iman ve inkâr bağlamında söz konusudur, kitap oluş uygulama bağlamında, pratik bağlamında söz konusudur.

Kuran oluş Allah'a teslimiyetle alakalıdır. Bu mesajın ***kaynağından*** daha çok söz ederken, acayipliğinden söz ederken, Peygamberin nübüvvetinden, peygamberliğinden, gaipten haber verişinden söz ederken Kur'an'dan söz eder ama eğer toplumun gideceği istikametten, eğri olmayan yollardan söz edecekse, sırat-ı mustakîm bağlamında Kitaptan söz ediyor demektir.

Kısaca Kur'an oluş insanlara ***rüşt***'ü (rüşt nedir biliyor musunuz? Allah'a teslimiyetin adıdır.) gösterir, Kitab oluş Hakk'ı (Hakk ne demektir? Hikmet ve adalettir. Hak adalettir, adaleti arayan hikmettir aynı zamanda. Yani sırat-ı mustakim'i gösteren şeydir hak) gösterir. Kitab oluş Hak'la, Kur'an oluş rüşt'le alakalıdır.

Kitap oluşun içindedir ***kuran oluş***. Hakk'da ***hikmet***in bir tarafta, ***adalet***in diğer tarafta olması gayet doğal bir şeydir, -ki zaten biz bunu ayırmıyoruz. Şunlar salt kur'andır, şunlar salt kitaptır diye ayırmıyoruz ve böyle bir ayrım yapmayı da kötü görüyoruz. Ama çok iyi biliyoruz ki her kuraniliğin içinde bir kitabilik ve her kitabiliğin içinde bir kuranilik olabilir. Aradığımız şey sadece şu:

Çoğunlukla hangisi?

– Tevrat çoğunlukla Kitaptır, İncil çoğunlukla Kur'an'dır.

Bu (Mushaf) nasıl peki?

- Bunu söylemek çok zor; emin olun ikisi de aşağı yukarı denk bir şekilde var. Hem kur'anilik hem kitabilik vardır –ki, zaten hem Kitap diyor hem Kuran diyor.

Cinlerin sözü:

إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ

Biz bir Kitap duyduk-dinledik,

Musa'dan sonra indirilen:

Ehli kitabın elinde bulunanları da kabul ediyor (لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ *yani kitap o anda bulunan ehli kitabın bilgilerini de kabul ediyor,*

Hikmet ve Adalete iletiyor (Hukuk söz konusu, zulüm söz konusu, toplumsallık söz konusu) doğru bir yola götürüyor.

Kitab'da Hakk (hikmet ve adalet) var:

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَى فَلِنَفْسِهِ

Zümer 39/41

(الْكِتَابَ لِلنَّاسِ) Bakın aslında El Kurane Linnasi demesi gerekiyordu! Fakat (beraberinde) بِالْحَقِّ dedi.

Kitabı sana hakkla indirdik

Ne demek o? Hikmet ve adalet var içinde, demek. Aslında orada kuranilik de var o adaletin, hakkın içinde.

Yola gelen kendisi için gelmiş olur.

Cinlerin sözü:

إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا
يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ

Acayip bir Kuran dinledik,
Allah'a teslim olmaya iletiyor.
Bu ruhi bir yol, bu bireysel bir yol!

Burada neyi anlatmış olduk: **Hüküm bildiren, toplumsallık bildiren, zulüm içerikli ifadelerin hepsinde ve tamamında "Kitap" sözcüğünün geçtiğini göreceksiniz. Fakat bireysel hidayetten söz eden, Allah'ın indirmesinden söz eden, ruhi yol bulmadan söz eden bütün ifadelerin hemen hepsinde de "Kuranlıktan" söz ettiğini göreceksiniz.** Şaşırtıcı bir derecede şunu da göreceksiniz:

Hani ***"meydan okuma"*** deniliyor ya!.. Meydan okuyan ayetlerde (!) de Kitaptan değil Kurandan söz ediyor. ***Neden***!?

Kur'an oluş:

Kur'an meydan mı okuyor?

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ
عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ
وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا
الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ
النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ
لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا

İsra 17/88-90

*Bütün ins-cin (tanıdığınız tanımadığınız, yerli yabancı, Araplar Arap olmayanlar -ulusların hepsi-) toplansalar, bu **Kur'an**'ın benzeri bir şey getirmek için. Getir(e)mezler!*
(لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ) ***getiremezler*** mi ***getirmezler*** mi?
Bu izaha muhtaç bir sözdür: Niye böyle dedi, neden toplanmadılar, neden getirmediler?
Kelam ehli tartışmış durmuş bu konuyu!
Burada ***Kur'an*** kelimesini kaldırıp oraya ***Kitap*** ifadesini koysanız bu Kur'an'ın üslubunu bozar. Üslup gerçekten bozulur. Bu konudaki her ayet ***kur'an*** ifade ediyor, ***kitap*** değil.
*Biz insanlara **bu Kur'an'da** her türlü meseli getirdik her türlü şeyi söyledik.*
Adeta yukardaki ifadeyle akraba özelliği var dikkat edin -هَذَا الْقُرْآنِ- هَذَا الْقُرْآنِ
Kur'an-ı Kerîm'de ***El-Kur'an*** lafzı nerde geçmişse hep bu şekilde gelir هَذَا الْقُرْآنِ
El-Kitap için ***"hazal kitab"*** şeklinde bir ifade yok.
Yalnız ahirette insanlara verilecek olan amel defteri anlamında kitap var onun için kullanılmış, onun kastı da bu kitap değil. Ama ***"zalikel kitap"*** ifadesi var ***"şu kitap, o kitap;"*** uzakta.

Kur'an oluş:

1) Ferdî
2) Tehaddiye konu
3) İmana konu
4) Nübüvvete konu
5) İhbarî (Baʿs, yargı, nimet, azab)
6) Tilavete konu

Kur'an oluşu ***evrensel*** kabul edelim, ***furkan*** oluşu ***tarihsel*** kabul edelim bakın ne çıkacak karşımıza.

KUR'AN OLUŞ (Evrensel)	FURKAN OLUŞ (Tarihsel)
Mesel: Rızk	Deve, balık, kanguru, meyve, tahıl, balık …
İdeal	pratik
değişmez	değişir
levh-imahfuz	mahv-isbat
Din	şerʿ
«sünnet»	tebdil, tağyir
iman-küfür	ehl-i kitâb
temiz-pis	helal-haramlar
Muhkem	müteşâbih
ümmü'l-kitab	nâsih-mensuh
«namaz» Kıraat	«zekat» ictihad

***Rızık* meselesi ile düşünelim:**

❖ Rızık evrenseldir. Bütün dünyada Allah'ın bize verdiği ve bizim ondan kullarına vermemiz gerektiği şeydir. Rızık: Allah bize veriyor biz de kullarına veriyoruz, görevimiz bu. Peki; deve, balık, kanguru, meyve, sebze, tahıl, balık, vs bunlar rızık değil midir tek tek? Evet hepsi rızıktır ama bunlar değişebiliyor coğrafyalara göre, zamanla keşiflerimize göre, daha önce olmayan/yapılmayan şeyleri rızka dönüştürebiliyoruz, vs.

Öyleyse:

- Peygamber falan şeyden zekat vermişti, ben o olursa veririm olmazsa vermem, diyebilir misiniz?
- ***Kitabilik*** oradadır işte (bunu iyi düşünmemiz gerekir). Hala sadakayı, fıtrayı kuru üzümden, hurmadan verenler var! Hâlâ!

❖ ***İdealdir – pratik:*** İdeal, değişmez (korunması gerekir, içtihat kabul etmez.) ama pratik, değişir.

❖ ***Lehv-i Mahfuzla*** ilgilidir, Kur'an oluş (ilahi bir kaynak olması açısından.) **Mahv ve ısbatın** yürüdüğü alandır furkanlık, tarihsel oluş: *"Dilediğini mahv eder dilediğini isbat eder."* Nerede? Tarihte.

❖ ***Din,*** değişmez, ***Hz. İbrahim*** zamanında ne ise ***Hz. Muhammed*** zamanında da odur. **Şeriat,** değişir; o zaman farklı bu zaman farklı olabilir.

❖ ***Sünnet,*** ilahi sünnet, tırnak içine alışımızın sebebi o, değişmez çünkü ilahi sünnet, yasadır adeta. ***Tebdil, tağyir*:** Değişimden söz ediyor.

❖ ***İman - Küfür,*** söz konusudur ama ***Ehl-i Kitap*** der. Ne mü'min der ne kâfir der.

- Niye?
- Kur'an'lık yok çünkü orada.
- Burada başka bir şey var hatta burada şunu der:
    - *"Onların içinde müminler de var kâfirler de var."*
    - Şimdi anlaşıldı mı? Bu önemli!
    - Ehli kitap: Peki ehli Kur'an diyor mu? Demiyor! Ehli kitap diyor.
    - Bu ayrımın gelenekte izdüşümlerini çoğu zaman görmek mümkün. Yaşlıları hatırlayın – o dini bize nakleden nurlu insanları hatırlayın**:**
        - Allah, İman-Kuran nasip etsin derler;
        - İman-Kitap demezler! Çok çok can alıcı bir şekilde yerinden korurlar bunu.
        - (Hiçbir şey anlamayan ***Velayet*** ders notlarını beklesin.)

❖ ***Temiz-Pisten*** bahseder: Temizleri yiyin pisleri yemeyin der, ne temiz ne pis demez - neyin temiz olup neyin pis olduğunu söylemez- ama ***Helal - Haramlar*** konusunda; helalleri sayar, haramları sayar, temiz olanlara örnekler verir, pis olanlara örnekler verir.

- Bitti mi?
- Bitmez: Sen temizleri sayılanlar kadar görürsen, pisleri sayılanlar kadar görürsen hayatı yaşayamazsın, sana da çocuklarına da zehir olur hayat, ümmetin tamamına zehir olur!

❖ ***Muhkem - Müteşabih*** bahseder Kur'an'ı Kerîm, bunu konuşmuştuk.

❖ ***Ümmü'l-Kitap***'tan bahseder ki muhkemin izdüşümüdür o.

❖ ***Nasih-Mensuh,*** ümmü'l kitabın izdüşümleri. On tane nasih-mensuh düşünün aynı konuda: İlk gelenden sonraki gelen nasih'tir; üçüncüsü gelince ilk ikisi mensuh olur; dördüncüsü gelince ilk üçü mensuh olmuş olur… Yani aslında nasih-mensuhlar birbirlerinin aynısıdırlar. Daha da hayat olsa, daha da problem olsa, daha da helal-haramlar çoğalsa nasihler ve mensuhlar devam edecek demektir.

- Helal gördüğünüzü haram etmeyeceksiniz, haram gördüğünüzü helal etmeyeceksiniz ama onları onlar çoğaldığı nispette çoğaltacaksınız.
- Onlar nispetinde, şu ilkeye bağlı olarak:
  - Bunu sen yapmayacaksın ben yapmayacağım, sen ben yaparsak yanılabiliriz! Bunu toplum yapacak, yapmak zorunda.
  - Adam bira yaptı, bu ümmetin çoğu; bu şarap değil, rakı değil içilebilir dedi ve içti, yanlış içtihat etti. İçtihat etti, işine geldi içti.
  - Haram ve helal şu ilkelere bağlı olarak devam eder: Temiz demiştir, neyin temiz olduğunu sen gösterirsin; pis demiştir, neyin pis olduğunu sen gösterirsin.

❖ ***Namaz,*** tırnak içinde; ***Zekât,*** bu da tırnak içinde. Bu şu demek, dinin aslında iki ilkesi var, Kur'an'ın bize öğrettiği; diğer hepsi bu ikisinden şubelerdir.

- ***Namaz*****;** ideal olan şu (soldaki) değişmezleri simgeler,
- ***Zekât*****;** pratikte olan şu (sağdaki) değişebilenleri simgeler.
- Siz zekât üzerinde içtihat yapabilirsiniz; kime verelim, nasıl verelim, önceden veriyorduk ama şimdi vermeyelim diye düşünebilirsiniz ama namaz üzerinde böyle bir içtihat yürütemezsiniz. Yapacağınız şey sabit olduğu için onu anlamaktır (namaz).

- Şimdi ***kur'an*** hangisinde, ***kitap*** hangisinde bunların?
    - Kuran'ı nerede okuyoruz? Namazda.
    - Peki, namazda ***kur'an*** okuyoruz ama bilmeden ***kitap*** da okuyoruz; niye? Çünkü ***kitapta kur'an*** yok demek değildir. Kuran var ama onun ***Kuraniliğini*** ya da ***Kitaplığını*** bilmemiz, düşünerek bunu bilmemiz gerekir. (Şimdi namaz kılıyorsun; *"Düşmanlara at hazırla"* ayetini okudun değil mi? Ya da *"zina etmeyin"* ayetini. Kime söylüyorsun bunları? Ha bir ***kitabilik*** var bunlarda, böyle düşünürsen öyle istifade edersin.) (Bir örnek: Amerika İran arasında çok önemli sürtüşmeler vardı, Amerikalılar bir helikopter kaldırdı, havada parçalandı; o Cuma günü imamlar namazlarında Fil suresini okudular, cemaatlerden gözyaşlarını tutamayanlar oldu. Ne yaptı? Tarihsel bir olayı o güne taşıdı, evrensel kıldı. Bu ruhla okuduğunuzda o size faydalı olur ama siz oraya gitmek istediğinizde…)
    - Namaz, tabloda hemen üstünde ne var? ***Ümmül-Kitap***. Neyin adı Ümmül-Kitap? Fatiha'nın adı. Tüm mezheplere göre Fatiha'sız namaz olmaz. Bütün mezhepler namazı Fatiha'lı kılıyorlar, Fatiha'sız namaz olmaz diyorlar. Niye? İşte o, onu taşımak için; Ümmül-Kitap'ı. Ümm o, kitap bu. Ümmül Kitap, ümm o, ana o.
    - ***Kitap*** kelimesi orda sizi yanıltmasın. Ümmül-Kitap/Ana Kitap ama müteşabihler, nasih-mensuhlar burada.
    - Eğer iman küfrü konu edinirse yüzde yüz ölçüde, o evrensel bir olaydır ama bu; bu şahısla alakalıdır, bunlar somuttur, bunların durumu hep değişebilir, o değişmez. Bu değişebilir.
    - Yani muhatapları iyiyse iyi olur kötüyse kötü olur. Örneğin, ehli kitap: Nitekim Kur'an-ı Kerim bile ayırıyor, onların içinde inanları da var inanmayanları da var diyerek.

Sonuç olarak:

Dua (!):

- Kitab'ın «furkanlık»ından sapma «dalalet»
- Kitabın «kur'anlık»ından sapma «mağdûb aleyhim»

Kitaplıktan sapan, Kur'an'ın ifadesiyle, dalalettedir.

Kitab'ın kur'an'lığından sapan hidayetini gerçekten yitirmiştir.

Biz namazlarda "***ihdinassıradalmustakim***" deriz: Namazdayız! Aslında doğru yolda olmamız gerekmez mi? Ama hala dua ediyoruz. Niye, ne için? Âlim dediğin bunun cevabını bulmalı.

İşte cevabı bu: ***İhdina*** diyoruz cemaat olarak –ihdina- toplum olarak, -ihdina essıradal müstakim- kitabın yoluna bizi ilet, kitabi olanlara ilet, -sıradallezine enamtealeyhim, ğayril mağdubialeyhim veleddaallin- yani kitaplıktan, ***Kitap oluştan*** ve ***Kur'an oluştan*** sapanların yoluna değil.

Bu bizim daha önce din piramidi ile anlattığımız şeydir: Din piramidi üzerinde gösterdiğimiz şekliyle düşünürseniz bu piramidi ikiye ayırmıştık, yarısı şeriat yarısı din idi. Ama bu iki yarıyı birbirinden koparmak için değildi o ayrım. Tam tersi; Hristiyanlar ve Yahudiler tarafından koparılan bu iki yarıyı anlayalım ve tekrar bir araya getirelim diye. Biraz gevşetelim veya sıkıştıralım birbirine yaklaşsın diye değil.

İmdi!

Kur'an-ı Kerim'in tamamını tarihsel görebilirsiniz bir bakışla, bunu izah etmeniz gerekir; Kuran-ı Kerimin tamamını evrensel görebilirsiniz bir başka bakışla, bunu da izah etmeniz gerekir. İzahınız makulse yaptığınız iş makuldür. Ama ben yaptım olduysa iş şeytanlığa dönüşür.

Tehaddi ve İhtida

Tehaddî:

1. Arapça bilmeyenler tehaddiye muhatap mıydı?
2. Orada olmayan [önceki ve sonraki]ler muhatap mıydı?
3. Cevap vermek, muhatabın kudretini aşar mıydı?
4. Cevap verdiler mi? Hakem kimdi?

"Bir benzerini getirin" meydan okuması: "*İnanmıyorsanız bu Kur'an gibi bir kitap getirin"* şeklinde bir meydan okuması var Kur'an-ı Kerim'in!

Bu meydan okuma;

- Arapça bilmeyenleri de ilgilendiriyor mu?
- Öncekilere de sonrakilere de şamil mi?
- Cevap vermeleri insanların kudretini aşıyor muydu gerçekten?
- Aşıyorsa niye böyle bir şey söyledi?
- Cevap verdiler mi?
    - İşte ben yaptım, Kur'an'ın bir suresi gibi bir sure ya da on sure yaptım dediler mi?
    - Hakem kim oldu?
    - Yani evet, Kur'an'a benziyor ya da benzemiyor hükmünü verecek hakem kimdi?

Bu soruların önemli sorular olduğunu düşünüyorum. Üzerinde düşünülmesi gerekli.

Bazı rivayetlere baktığınızda, evet cevap verdi birileri diye görürsünüz. Bazılarına baktığınızda, hayır kimse cevap vermedi diye görürsünüz. Yani o da çok net değil. Bizim işimiz bu rivayet bataklığında bocalamak değil. Ya Kur'an rehberliğinde ya akıl rehberliğinde bir yön tespit edip o yönde ilerlemek. Rivayet bataklığına bir girerseniz soluk alamazsınız yani Allah'a kulluk edecek rahat, özgür bir nefes alamazsınız. Bir müfessire bakarsanız kimse cevap vermedi der; diğer bir müfessire bakarsanız falan, falan, falan cevap verdi der hatta örnekler de verirler, şunları şunları şunları söylediler der.

Yoksa onu uydurdu mu diyorlar? *Hayır, öyle değil, o sözleri boş; onlar inanmıyorlar.* *Eğer öyle değilse hadi bakalım onun benzeri bir söz getirsinler. Eğer samimi iseler.*	أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ Tûr 52/33-34

Aslında «evet uydurdu» ya da «hayır uydurmadı» olması gerekirdi cevabın. Ama bu cevap çok çarpıcı. Ben uydursam bir söz, o doğru olsa niye itiraz ediyorsun ki? Ben uydurdum fakat doğru söylüyorum, niye itiraz ediyorsun? İtiraz etmeyi sen adet edinmişsin! Onun anlamı o. İnanmaz onlar.

Gerçekten inanma-inanmama konusu ise mesele, samimi iseler, eğer sözü anlayıp akıllarında tartıyorlarsa, mesele buysa, hadi onun benzeri bir söz getirsinler bakalım.

Dikkat ederseniz Kur'an'a «hadis» dedi: Söz! Niye? Çünkü uydurmadan söz ediyor. Madem uydurdu diyorlar, kendinden çıktı diyorlar; onlar da öyle bir söz söylesin bakalım. ***Kur'an*** demedi, ***kitap*** demedi. Bu Kur'an'ın üslubu açısından tanımamız, bilmemiz gereken bir yönü.

Ya da (şöyle mi mesela) *Onu uydurdu mu diyorlar* *Onlara de ki onun gibi on sure getirin.* *Allah dışında gücünüzün yettiği herkesi de çağırabilirsiniz* (yardım için). *Eğer samimi iseniz.*	أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Hûd 11/13

Allah göndermedi de kendisi Allah'a mı isnat ediyor diyorlar yoksa!?

"Onun gibi" dediği iki ihtimali var: Kur'an gibi ya da Muhammed gibi. Muhammed'in söylediği gibi, Muhammed gibi sizde on sure getrin bakayım.

Sure; Kur'an'ın bir parçası: Kısası da var uzunu da var. Kısa ya da uzun demiyor, on sure getrin bakayım diyor.

Siz de uydurun. Yani siz de Allah'a isnat edin.

"Eğer samimi iseniz" derken, konu inanma ve inkâr ise eğer, sizin ***inadınızdan*** (!) kaynaklanan bir şey değilse eğer, getirin hadi.

Kafa çalıştırmayla, kalp çalıştırmayla alakalı ise mesele siz de on uydurma sure getirin, Allah'a isnat edin.

(Ya da şöyle mi mesele)	أَمْ
Allah'a isnat ederek yalan mı söylüyor (iftira mı ediyor Allah'a)	يَقُولُونَ افْتَرَاهُ
	قُلْ
Onlara şu cevabı ver; onun gibi tek sure getirin.	فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ
Allah dışında gücünüzün yettiği herkesi de çağırabilirsiniz (yardım için).	وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
Eğer samimi iseniz.	إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ Yunus 10/38

Misliha değil, mislihi; yani Kur'an'ın bir suresi gibi bir sure değil, ***Kur'an gibi*** bir sure getirin.

***Taberi**, «bu zamirler lafzın değil mananın kastedildiğini açıkça gösteriyor» diyor. Getireceğiniz şey Kur'an'ın söyleyeceği şey olsun. Getirin, yani makul olsun. İnanılabilir olsun.*

Bu çok önemli, bunu anladığınızda mesele çözülmüş olur. Dersin sonuna kadar bu özü anlatmaya çalışacağız: Kur'an-ı Kerimin istediği bir «sure» değil, Kur'an muhtevalı bir «sure».

«kitap getirin»

Enbiyâ 21/1-10: Konu ***kitap***, muhteva ***zikr***.

بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ

بَلِ افْتَرَاهُ

بَلْ هُوَ شَاعِرٌ

فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ

مَا آمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Enbiyâ 21/5-10

Dediler ki bunlar rüya gibi kuruntulardır, onu Allah'a iftira ediyor, hayır o bir şairdir.

Yine onlar hadi bize bir ayet getirsin bakalım öncekilere gönderildiği gibi.

Onların ayet dediği şey mucize, olağanüstü bir ayet!

Onlardan önceki hiçbir kent de inanmadı ki inanmadıkları için hepsini helake sürükledik.

Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere vahyettik biz.

Bu tabii, doğal bir şey!

*Bilmiyorsanız **bilenlere** sorun*

Bilenler dediği zikir ehli yani âlimler, beni İsrail'in ya da Hristiyanların âlimleri, Tevrat ve İncil'i bilenler)

Onları yemek yemeyen sürekli yaşayan insanlar da yapmadık biz,

Olağanüstü varlıkları yoktu ki hiçbirisinin, hepsi yemek yiyen insanlardı ve sonsuz da yaşamadılar.

Sonra inananlar kurtuldu ve ileri gidenleri, aşırıları helak ettik

Bunların hepsi toplumsal!

Size kitap indirdik, onda sizin zikriniz var, düşünmüyor musunuz?

"Dediler ki bunlar rüya gibi kuruntulardır, onu Allah'a iftira ediyor, hayır o bir şairdir, yine onlar hadi bize bir ayet getirsin bakalım öncekilere gönderildiği gibi." Onların ayet dediği şey mucize, olağanüstü bir ayet: Hadi bakalım Musa'ya verilen ayet gibi bir ayet getirsin; asa gibi, istediğini yapabilsin ya da Salih peygambere verilen deve gibi bir ayet: Bunların asıllarının ne olduğunun konuşulması, anlaşılması gerekir. (Bakınız, ***Ayet ve Mucize*** ders notları) Ayet isteyenlere Kur'an ne cevap veriyorsa siz de öyle düşünün.

"Onlardan önceki hiçbir kent de inanmadı ki, inanmadıkları için hepsini helake sürükledik, senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere vahyettik biz" (bu tabii, doğal bir şey) *bilmiyorsanız bilenlere sorun* (bilenler dediği zikir ehli yani âlimler, beni İsrail'in ya da Hristiyanların âlimleri, Tevrat ve İncil'i bilenler). Siz (sıradan insanlar, yani halk) diyorsunuz ki Musa'ya verilen gibi ayet getir bakayım, önce âlime bir sorun onu, ne ayetiymiş o ayet?

"Onları yemek yemeyen sürekli yaşayan insanlar da yapmadık biz, olağanüstü varlıkları yoktu ki hiçbirisinin", mucize mi istiyorsunuz, mucize mi verildi diyorsunuz; hepsi yemek yiyen insanlardı ve sonsuz da yaşamadılar. Cevap bu, verilen cevaplara dikkat edin.

"Sonra inananlar kurtuldu ve ileri gidenleri, aşırıları helak ettik" (bunların hepsi toplumsal)

İstedikleri şey mucizeydi ve mucize gözlerine hitap edecekti, Kur'an'ın verdiği cevap:

"Size kitap indirdik, onda sizin zikriniz var düşünmüyor musunuz?"

Bunu eğer rivayetlerle okursanız Kur'an ortadan gider, Kur'an'ı anlamazsınız. Dikkat edin şu bile değiştirilmiş, ***kitap indirdik*** size hayatınızı belirlemeniz için, birtakım zulümlerinize son vermeniz için, kitap indirdik ve onda sizin zikriniz var, düşünmüyor musunuz sözündeki zikir kelimesini yüz müfessirden doksanına bakın sizin «şerefiniz var» anlamını veriyor. Ne alaka? Çünkü Arapların şerefe ihtiyacı var!

Maturidi, sizin leh ve aleyhinizde olan şeyler var bu kitapta diyor, size hatırlatmalar var, öğütler var.

Aslında mana açık; size gerekli olan şeyler var onda.

قُلْ
أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنْ الأَرْضِ
أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ
اِئْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا
أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
Ahkâf 46/4

Şu Allah'ın berisinde, (Allah'la sizin aranızda) dua ettiğiniz şeyler ya da kimseler var ya onlar ne yarattılar ki acaba gösterin bu yerde ne yaptılar, ne yarattılar?

Yoksa gökte bir ortakları mı var?

Eğer samimi iseniz bana bir kitap getirin ya da bir belge getirin.

Üslup aynı, muhteva da aynı!

"Şu Allah'ın berisinde, (Allah'la beraber yani Allah ile sizin aranızda) dua ettiğiniz şeyler ya da kimseler var ya onlar ne yarattılar ki acaba gösterin, bu yerde ne yaptılar, ne yarattılar?" Sizin kulluk ettiğiniz yücelttiğiniz, hayatınızı verdiğiniz; (hep aklımıza put geliyor ama o sadece put değil) tanrılaştırdığınız kimseler ne yaptılar ne yarattılar.

«yoksa gökte bir ortakları mı var?» yani Tanrının dışında bir ortakları mı var yoksa?

"Aaasaratin min ılm." *"**İlimden iz taşıyan** bir şey getirin bana."* Sözün buraya gelmesi yani bana ilimden bir iz taşıyan bir belge, kitap getirin demek; şirki öneren bir şey getirin bana. Siz şirki, Allah dışında bir takım insanları yüceltiyorsunuz; bana şirk öneren bir kitap getirin. Tevrat öneriyor ya da İncil öneriyor deyin ya da Tevrat ve İncil dışından bir belge getirin.

Kur'an-ı Kerim neye davet ediyor? Düşünmeye, anlamaya davet ediyor; Tevrat'ı, İncil'i ya da bir belgeyi. Kur'an'ın muhtevası nedir diye sorarsanız, Kur'an'ın daveti işte budur; bunadır. Yani bana getireceğiniz kitap, belge şirk önermesin çünkü benim size duyurduğum şeyler şirk önermiyor.

Asıl kavga da bu.

قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ

قُلْ

فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

هُوَ أَهْدَى مِنْهُمَا

أَتَّبِعْهُ

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Kasas 28/48-9

Dediler ki bunlar yardımlaşan iki sihir ve biz ikisini de inkâr ediyoruz.

İki sihir dedikleri, Tevrat ve Kur'an. Konu ***kitap*** çünkü!

Sihir, etkili söz demektir. (*Bakınız,* ***Sihir ve Bilim*** *notları)*

Onlara deki; Allah katından bir kitap getirin o zaman, bu ikisinden daha iyi yol gösterecek,

Amacı ne Kur'an'ın?
Bana gelin değil!
Daha doğruyu gösterecek bir kitap, bu ikisinden daha doğruyu gösterecek bir kitap getirin bakalım bana.
ona inanırım/uyarım/izlerim/tabi olurum,

İttiba; izlemek, tabi olmak

eğer samimi iseniz

eğer samimi iseniz: Vahyedilenlerin (Tevrat ve Kur'an) dışında başka bir şey getirin ben uyayım ona; daha doğru olsun ama, daha doğruya götürsün. Kur'an'ın amacı ne burada? Daha doğru olanı getirin ona uyayım demesi isteniyor peygamberden.

Kitap dediği zaman onun hükümlerini kastediyor. "Hırsızlık kötüdür", "anneye babaya iyi davranın" gibi. Toplumsal olan bütün hükümlerdir, kitap.

«getir(e)mezsiniz»

Getiremeyeceğiniz için getirmezsiniz mi, getirmeyeceğiniz için getirmezsiniz mi?

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ
مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا
فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا
فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ
أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

Bakara 2/23-24

Kuşkuda iseniz
kulumuza indirdiğimizden
Yani gitgelleriniz varsa, kesin inkar sahibi değilseniz
onun gibi olan bir sure getirin,
o Allah ile aranıza koyduğunuz kimseleri de çağırın
Ruhbanlarınızı da çağırın!
eğer samimi iseniz.
Diyelim ki yap(a)madınız ki yap(a)mazsınız
madem öğle akıbetinize razı olun/sizin için hazırlanan ateşe hazırlanın

«*onun gibi olan bir sure getirin*» tek bir sure. Ona dediği Kur'an'a, bazı müfessirler peygambere diyor ama arasında çok bir fark yok.

Kur'an gibi bir sure demek,

- Kur'an'ın özellikleri ne ise onun gibi bir sure demektir.
- Uzunluk kısalık fark etmez, önemli olan Kur'an ne diyor?
- Şirk mi öneriyor, düşünmeyi mi öneriyor?
- Kur'an beyyine getirme, hüccet getirme, akletme ile mi söz söylüyor yoksa düşünmeyin inanın mı diyor?
- Delile gerek yok, inanın mı diyor? Getireceğiniz sure bir satır olsun önemli değil, söyleyeceğiniz söz önemli diyor.

Bunu düşünmeden Kur'an meydan okudu ve getiremediler dersen, hiçbir şey söylemiş olmazsın! Yanlış bir söz söylemiş ve bir yanlışa inanmış olursun.

«*diyelim ki yapamadınız ki yapamazsınız*» şeklindeki bir anlam çok doğru değil, aslında asıl anlam şu; «*diyelim ki yapmadınız ki yapmayacaksınız*». Asıl anlam bu. Burada çok büyük fark var; Kur'an-ı Kerim ***onların kudretinde olan*** şeyi onlardan istiyor:

- Muhammed'i inkâr etmenizin gerekçesi ne?
    - Söylediği *"sözün yanlışlığı"* ise amenna, onu söyleyin açıkça. "Yanlış söz söylüyorsun Muhammed" deyin.
- Onlar yanlış demiyorlar, bu sihir diyorlar!
- «*yapmadınız, kesinlikle yapmayacaksınız*» demek; «inanmadınız, kesinlikle inanmayacaksınız» demektir.
- Yani siz doğru söz söylemediniz, doğru söz yazmadınız ***kur'an gibi*** ve bunu yapmayacaksınız. **Yapamayacaksınız** demek başka bir şey. Burada öyle bir şey yok.

"Diyelim ki yap(a)madınız

ki yap(a)mazsınız

madem öğle akıbetinize razı olun/sizin için hazırlanan ateşe hazırlanın"

Kur'an-ı Kerim bu sözü söylediğinde, onların kudretini aşan bir şey istemiş olsaydı "***kadir***" kelimesini eklerdi ya da oraya istidaat kelimesin eklerdi, yani güç yetme; ya da oraya bir "***takat***" kelimesini eklerdi. Takatı yetme.

Kur'an'ın kavgası hak batıl kavgası, sihir kavgası değil.

- Siz ne istiyorsunuz?
- Olağanüstü, mucize mi istiyorsunuz?
- Bizim onunla işimiz yok!
- Hak-batıl meselesi var ve onun ölçüsü akıl ve kalp, sen o konuda ne söylüyorsun, onu söyle bakalım.

Kur'an onlara, onlar Kur'an'a meydan okuyor. Onların meydan okuması mucize üzerinden, Kur'an'ın meydan okuması düşünme, hak-batıl üzerinden. Sen onu da mucizeye çevirirsen bu kör dövüşü olur.

Bütün müfessirler bu ayete «***kudret***» kelimesini, "gücünüz yetmeyecek" eklemesini yapmışlar ve güçleri yetmediği için getiremediler demişler ki bu akışa uygun değil. İlk müfessirlerden ***Mukatil b. Süleyman***, "cevap vermediler ve sustular" diyor. "Cevap vermediler ve sustular" başka "güçleri yetmedi" daha başka bir şey.

Taberi: فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا ifadesi için "Kur'an size hakkı açıkladı çünkü" der. «Yapamadınız, yapamayacaksınız» demek olsaydı bu cümle çok anlamsız olurdu. Oysa «Çünkü Kur'an size hakkı açıkladı» cümlesi çok açık anlam bakımdan.

«*yapmadınız, yapmayacaksınız (çünkü Kur'an size hakkı açıkladı)*» şeklinde bir okuyuş çok daha anlamlıdır. Kur'an'ın peşinde olduğu şey haktır; hak kelimesinin açılımı da hikmet ve adalettir; hikmet ve adalet hem «kitap»lığı hem «Kur'an»lığı kapsar. ***Hikmet*** Kur'an oluştur, ***adalet*** ise kitap oluştur.

Kanaatimize göre anlamı şudur: "*inanmadınız, inanmayacaksınız*" demektir. Yani "*hakkı kabul etmediniz, asla kabul etmeyeceksiniz"* demektir. Eğer yapamayacakları bir şey teklif edilmiş olsaydı, ayetin sonundaki tehdit anlamlı olmazdı. «yapamayacaksınız» şeklindeki bir anlama yorum olur ve bu yorum da asıl "onların yapabileceği şeyi teklif ediyor" olması gerçeğini perdeler.

Deki *ins ve cin (Arap ve acem) birleşse* *bu Kur'an'ın benzeri,* *onun gibisini getirmezler/getir(e)mezler* *birbirlerine yardım etseler de*	قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً İsrâ 17/88

Bu biraz daha farklı ama öz aynı.

«*ins ve cin (Arap ve acem) birleşse*» yani siz ve tanımadıklarınız bir araya gelseniz; hatta en doğrusu şu; «*siz ve ehli kitap bir araya gelseniz*», sizden kasıt; putperestler. A'dan Z'ye kim varsa bir araya gelseniz

«*bu Kur'an'ın benzeri*» Kur'an dediğine göre düşünme üzerinde durduğuna dikkat edelim.

«*onun gibisini getirmezler/getir(e)mezler*». *"**getir(e)mezle**r*, yorum. Burada da kudret fiili yok. Yani getirdikleri şeyde hak batıl birbirine karışır.

«*birbirlerine yardım etseler de*» demek «*getiremezler*" demektir mi? Getiremezler ama ne açıdan getiremezler?

1. **Kudretlerini aştığı için mi getiremezler?**
2. **Hak sözü söyleyemeyecekleri için mi getiremezler?**
3. **?**

Tehaddiye konu:

«İcaz» üslubu değil,

«Hak ve hüccet» beyanı'dır.

Kur'an'da icaz (insanları aciz bırakan şey) arayanlar; *Kur'an meydan okudu, insanlar aciz kaldılar,* derler. İnsanları aciz bırakan onun üslubu mu yoksa ***hak*** ve ***hüccet*** beyanı mı? Bu önemli. İslam dünyası bin beş yüz yıldır Kur'an üstündür, onun benzerini kimse getiremez dedi ama Kur'an'ın «hak ve hüccet» beyanı üzerinde hiç düşünmedi. Sorun bu!

Bu konunun evrensellik ve tarihsellikle ilişkisi nedir?

Sorunun cevabını verelim ancak şu ayete bakalım;

«*birbirlerine yardım etseler de*» niçin yardım edecekler? İcazda ve üslupta Kur'an'dan daha iyisini meydana getirmek için mi? Yoksa hak ve batılda, hikmetli sözü söylemede daha üstün olmak için mi yarışa girecekler?

«*Kur'an-ı düşünmüyorlar mı? Allah'tan başkasından olsaydı eğer onda pek çok ihtilaf göreceklerdi*.»

Kur'an'ın «icazı» ***tutarlılı***ğındadır! Kur'an'ın Allah'tan oluşunun en büyük delili tutarlılığıdır. İhtilaf olup olmadığını, akıl ile anlarsınız. Allah'tan olmasaydı, Kur'an'da pek çok ihtilaf görürdünüz. Peki bizim gördüğümüz/duyduğumuz farklı söylemler ne o zaman? O Kur'an boyutundaki bir farklılık değil, Allah'tan gelme boyutundaki bir farklılık değil, toplumsal değişimlere göre farlılık arz eden değişiklik boyutunda, içtihat olabilecek boyutundadır.

Sözü anladığımızda, Kur'an'ın bütün dünyaya, bütün zamanlara meydan okuduğunu anlarsınız. Eğer (Kur'an'ı) putlaştırırsanız, sadece Araplara ve oradakilere meydan okuduğunu anlamış olmanız gerekir.

Tarihsel - Evrensel

10-11

Tasdik

Bugünkü dersimizde tılsımlı söz ***tasdik***. Dersin sonunda bu derste ***tasdik*** ile ilgili bir şey göremedim diyebilirsiniz. Ama sizin bunu fark etmeniz ve "işte bu" demeniz gerekir ki bu da size kalmış bir şey.

Geçen hafta "ihtilaf" adlı özde bıraktık. Şöyleydi: Allah katından bir kitap ihtilafsız olur. Allah katından olmasaydı Kur'an-ı Kerîm, bunda çok ihtilaflar görürdünüz şeklinde bir ayetle bitirmiştik dersimizi.

Bugün de ***"ihtilaf"***ın çağrışımı olan bir kelimeyle devam ediyoruz: ***Tasdik.***

SEMA

ARZ

- **Somut**
- **Soyut**

Örneğin “duvar” deyince bir şey anlarız. Görmediğimiz, dokunmadığımız, ona bir şey yapmadığımız halde bir şeyler anlarız.

Bir kelime bize somut bir eşyayı çağrıştırıyor. Duvar, kendisi; ***somut***.

Bu somut

Bir de söylediğimiz söz olarak “duvar” var; ***soyut***.

Bir de üçüncü bir mana var; mecaz. (Mesela, “Aramızda duvarlar/engeller var”) Kast edilen somut duvar değildir, söz olarak duvar da değildir.

İslam dünyasının kafası üçüncü örneğe/mecaza pek çalışmıyor.

Kuranı kerimi bir hukuki metin gibi okuyor, baştan sona kadar. Ya da hep tarihi bir metin gibi okuyor. Hep reel olanı arıyor. Örneğin:

Allah, “gül” demişse gül arıyor, “diken” demişse diken arıyor. Oysa acaba o “gül” ve “diken” ile başka bir şey kast ediyor mu etmiyor mu, bunu sormuyor/düşünmüyor. Aslında sözün bağlamından onu anlarsınız.

Bir başka örnek:

1 - “Kalem” sözü: Bir kelime, soyut.

2 - Bu somut

3 – Üçüncü bir mana: Mecaz. “Kalem kılıçtan keskindir” derken kast edilen mana. Kast edilen ne somut manadır ne de soyut mana. Kast edilen “düşünce”dir.

Yani bir kelime, somut bir manayı da kast edebilir, soyut bir manayı da bunlardan farklı olarak üçüncü veya dördüncü manaları da içerebilir.

Hangisini kast ettiğini nasıl anlarız?

- Bağlamdan ve/veya cümleden.

Mecazı anlamada ihtilaf olabilir. Bu doğal.

Eğer anladığının delilini getirebilirsen yaptığın iş doğru olur. Yok, “ben böyle inanmak istiyorum” dersen, problem başlar.

Sen bir manaya ulaşırsın, deliller ile; o “bu batınidir” veya “işaridir” diyerek senin ulaştığın manayı itibarsızlaştırır.

Akla gelen şeyin bir delili olmalı. Akıldan bir delil, dilden bir delil, bağlamdan bir delil, vs. Bir gerekçe olmalı.

Şimdi!

Kur'an-ı Kerîm ***sema*** diyor? Semada burçlar var diyor, yıldızlar var diyor vs.

Sema: Kelime olarak ***gök*** demek. Kelime ile kast ettiği şeyin ***gök*** olduğunu biliyoruz. Üstümüzde çadır gibi olan şey. Somut. Kelime olarak sema, soyut.

Bir de “Allah Kur'an’ı ***sema***dan indirdi” derken acaba neyi kast ediyor?

- Hangi ***sema*** bu?

“Kalem kılıçtan keskindir” deki kalem’de yürüttüğümüz akıl, “sema” da nedense yok oluveriyor? Neden?

Sorun bu!

İslam dünyasının zihnindeki putperestlik bu!

“Allah Kur'an’ı ***sema***dan indirdi” derken hemen akıllarına, burçlar, yıldızlar, güneş, vs geliyor.

Çok ciddi bir sorunumuzdur, bu bizim!

Şimdi bir düşünme yapalım/soru soralım:

- Gökteki yıldızlar acaba peygamberler olabilir mi? Olabilir (Kimse sormuyor bunu) (Böyle düşünürseniz “batınî” olmakla veya “işari” ci olmakla suçlanabilirsiniz. Peki kendi aklına gelen ne acaba? “Allah yukarıda/gökte/bulutların üstünde bir yerlerde oturuyor” herhalde: Putperestlik bu işte.)

Şimdi bu ***sema***, soyut ve somutun dışında bir anlama geliyor olamaz mı “yüce” gibi mesela.

Olabilir: Üçüncü veya dördüncü bir anlam olabilir. Nedir bu anlam? Onu bağlamdan anlarız.

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ
مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ

(Secde 32/5)

***Sema**dan **arzı** yönetir.*
Meallerde genelde somut anlam verilmiş.
Arz, somut arz mıdır?
Sema, somut sema mıdır?
Ne anlamamız gerekir?

sema

arḍ

sema

arḍ

Sema, yönetim yeri!

Yönetilenler ise ***arz***dadır.

Ne anlamamız gerekir?

- Arz, somut arz mıdır?
  - İnsanlar mı?
  - Bütün varlık mı?
- Sema, somut sema mıdır?

“Allah, semadan arzı tedbir eder/yönetir” ne demek?

- Allah'ın semada oluşu?
  - Hangi semada?

ve

- Arz/yer ile kast edilen ne?

Sema ve arz iki somut; mecaz olabilir, işaret ettik. Örnekleri çok.

"Allah kitabı/Kur'an'ı semadan indirdi, arza." derken; arz'dan kasıt yer/toprak mı, yoksa insanalar, peygamberler, peygamberlerin kalplerine mi?

Bu açık: Allah kitabı, İsa'ya, Musa'ya,… Muhammed'e indirdi.

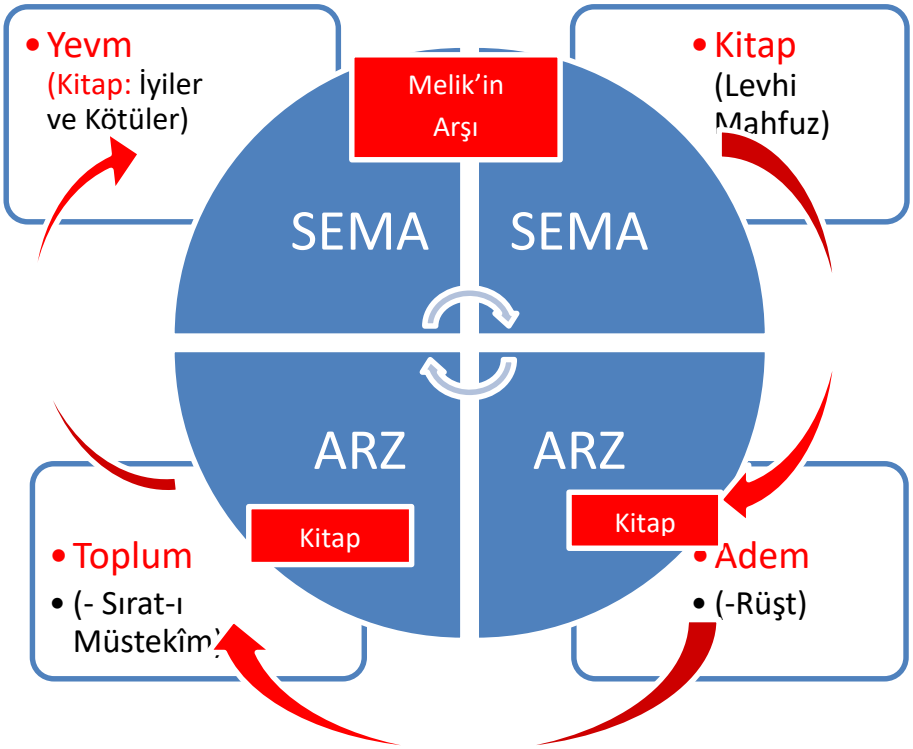

İnen ne? (Tarık suresini okuyunuz!)

- Kitap.

İnince ne oldu?

- O da Kitap.

Niçin indi?

- İçimizdeki (!) ile uyumlu ise kabul edildi (edilsin), değilse reddedildi. (İçimizde de aslında bir kitap var bir ahit var. İyiye iyi kötüye kötü deme kabiliyeti var)

Âdem zamanında kişiler halinde aileler halinde idi. Rüştünü buldu. Allah'a teslimiyeti öğrendi, bireysel haliyle.

Nuh zamanında toplum oldu.

Toplum kitaba uydu ise, sırad-ı müstekime hidayet buldu. Toplum olarak ahkâmla yol aldı.

Sonraaa!..

Yevm/gün: Sonra; ölüm var, yargı var. İyiler ve kötüler (ebrar ve füccar) var. Sema tarafında. İsa'nın alındığı yer/taraf.

Din dilinde bir çok kelime, ***sema***da yer alır. Örneğin beytül ma'mur, levh'i mahfuz. Duanın kıblesi, ***sema***.

Yevm'de (Sema'da) bir kitap daha var: ***Amel defteri.***

Levh'i mahfuzdan indirildi, kalbe (Âdem), uygulandı (Toplum), sonuç (Yargı/Kitap: İyiler, kötüler)

Şimdi Kur'an'ı Kerîm bu üç ayrı kitaba çeşitli adlar veriyor. Ama alimlerin hemen hepsi buralardaki kitapların hangi kitap olduğunu tayin etmekte zorlanıyor. Ve birbirleriyle didişip duruyorlar. Oysa bağlama baksalar, kafalarında şimşek çakacak ve pencere açılacak. Ama onun için bağlam önemli değil ki; önceki alim (hocası, mezhebi…) ne demişse o önemli.

Bağlam önemli değil (mi?)

Örneklerini görelim:

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ
وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ
إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ
وَما هُوَ بِالْهَزْلِ

(Tarık 86/11-14)

Tanıktır, ***sema****…*

Hangi sema?
Hangi semaya kasem ediyor Allah?
Gördüğümüz o çatıya/şemsiye gibi olan göğe mi?

Ve ***arz****…*

Genel kabul şu:
-Yağmur yağdıran göğe yemin olsun.
-Bitki bitiren arza yemin olsun.

Somut mana veriliyor.
Ama aramamız gereken acaba bir şey mi kast ediliyor (mecaz)

Acaba yağmur yağdıran "sema/gök" ten kasıt "vahiy" olabilir mi? Zira Kur'an'ı kerim hep vahyin yerine kasem ediyor, tanık gösteriyor toplumlara, kasemden sonra hep kitaptan söz ediyor.

Acaba bitki bitiren "arz/yer" den kasıt, "mü'minler" mi, müminlerin kalpleri mi? Mesela "verimli vadiler" örneği var Kur'an'da: *"Gökten Allah yağmuru yağdırır, verimli vadilerde bitkiler biter, iyi toprak iyi bitki verir; kötü toprak bitki vermez"* derken, kafirler inanmazlar, ameli salihleri olmaz mı diyor acaba! Acaba…

“Müminlerin salih amelleri şu kadar yılda şuraya çıkar” derken, nereye çıkar acaba? Burçlar sahibi göğe mi çıkar, yoksa “vessemai zatirrac’a” mı çıkar?

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ وَما هُوَ بِالْهَزْلِ *(Tarık 86/11-14)*	... *O*,.. Ne? Kim?

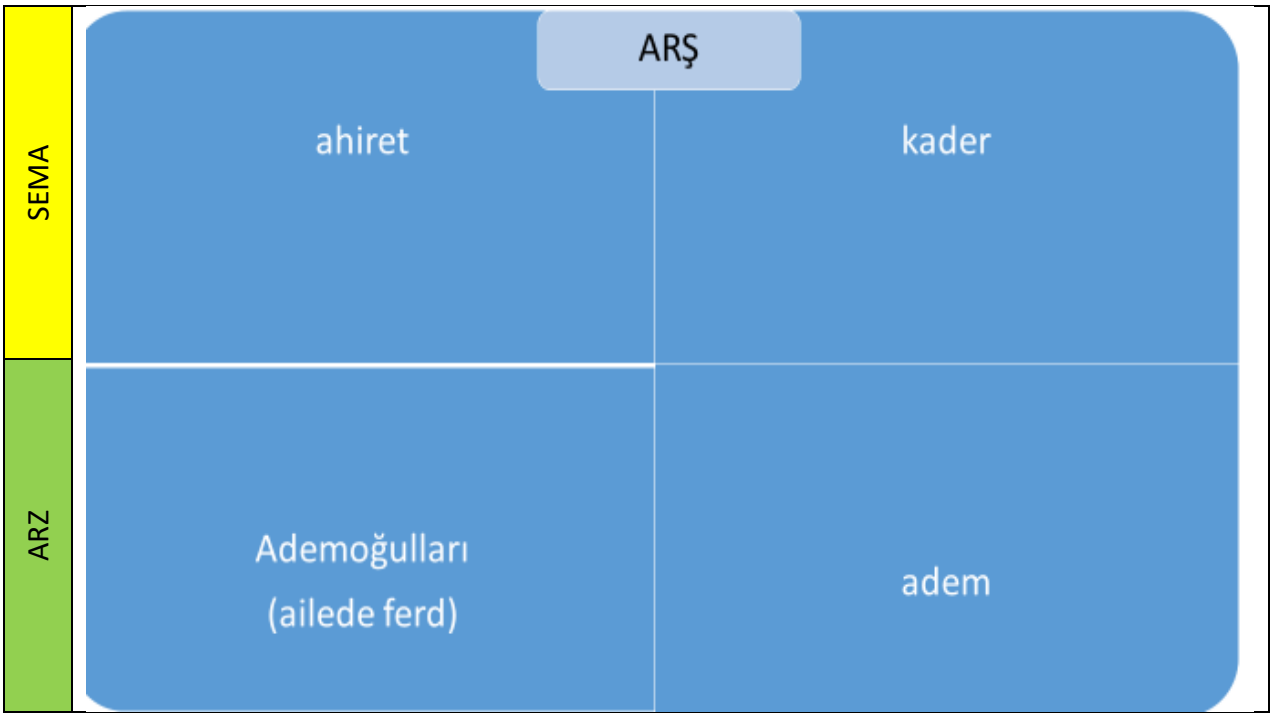

Kader: Kadercinin kaderi değil, Kur'an-ı Kerîm’in anlattığı kader. Yani kanun, yasa, ölçü, belirleme. Bu böyle olur, şu şöyle olur. O istedi, onun iradesi; kader.

Ahiret: Ahıret hayatı.

Arş: O’nun.

Sema’da

Âdem: Âdem’in alanı.

Ademoğulları: Toplum.

Arz’da

Sema, gayb alanı.

Arz, şehadet alanı. (Burada dereceler var: Ayı, kurt, karga… insan)

Burada bir şey var: Gayb alanından şehadet alanına inerken ***yağmur*** (!) bir indiren var! Somut yağmuru indiren başka bir melek ama mecaz yağmuru (vahiy) indiren, Cibril.

Bu vahiy nereyle buluşacak?

Bezm-i elest dediğimiz bir alan var, insanda; yaratılışta verilen. Bir donanım var. O donanımla buluşacak, gelen şey. Bu donanım akıldır.

Cibril'in getirdiği risalet var.

Bazı alimlerin ifadesine göre bu ikisi aynı cinstendir. *(Bkz: İki Risalet notları)*

Bütün bunların toplumda ***izdüşümünden*** sonra; o gün, ceza günü.

Bu bir temsili tablo. Daha kolay anlaşılsın diye.

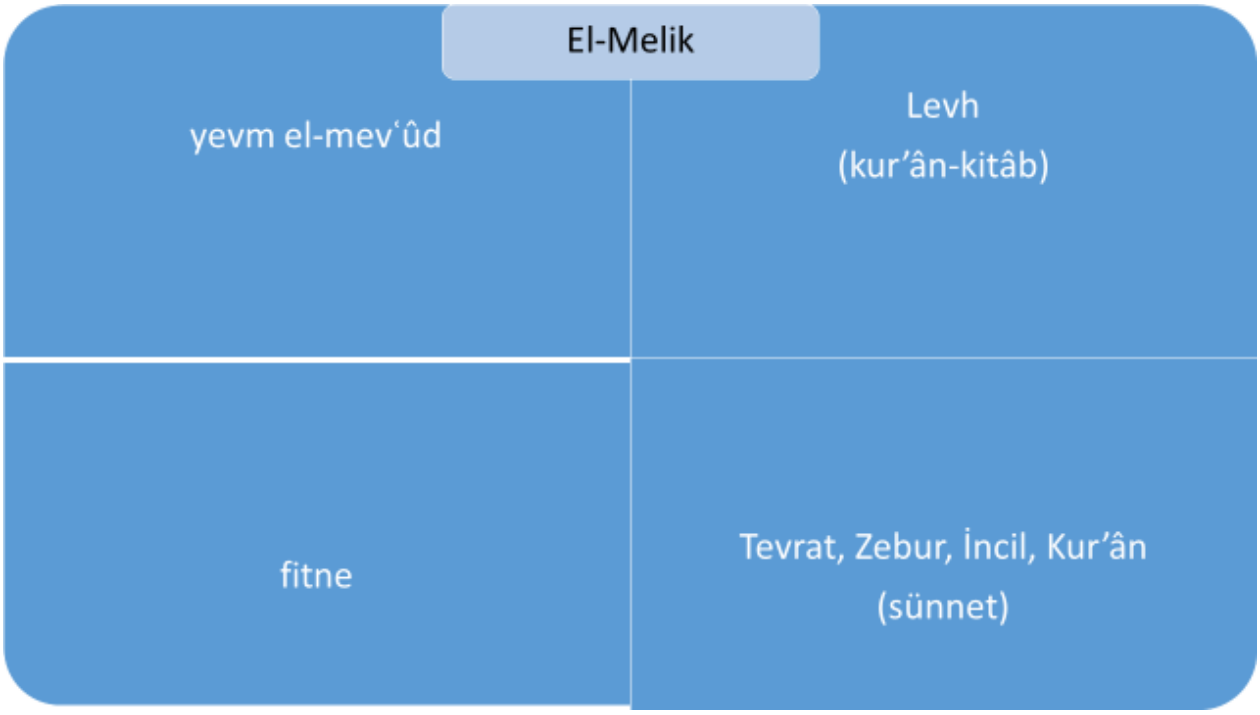

Levh: Kitap ya da Kur'an, levh-i mahfuzda: *"fi kitabin meknun," "innehu le kuranun mecid" "fi levhın mahfuz";* gayb alanından. Gayri muayyen, formsuz, soyut.

Sünnet: Sonra; Tevrat oluyor, Zebur oluyor, İncil oluyor, Kur'an-ı Kerîm oluyor. Hepsinin dili başka, formu başka. Muayyen, form kazanmış ve tarihsel/tarihte. Ama levh'in kopyası olduğuna göre tarihsel olmayan da bir yanı olmalı. Levh'i anlamadığınızda koparsınız ondan.

Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an'ın ***birbirlerini onaylayarak*** oluşturduğu bir şey var. Oluşan şeyin adı, ***sünnet***tir.

Bu sünnet fıkıh dilindeki sünnet değil tabi. Peygamberlerin yolu, anlamındaki sünnet.

Fitne: Bireyin, fitneye uğraması yani denenmesi, toplumun içinde.

Ve sonra:

Yevm el-mev'ûd: Bütün peygamberlerin söylediği, uyardığı en önemli şey bu. Hatta tek önemli şey. Kurtarıcı üç şeyden (!) birisi bu. Üç şeyden diğer ikisi zaten kendiliğinden var.

Peygamber demek ***ceza gününü*** haber veren demek.

O üç kurtarıcı şey:

1 – Allah'ı bilmek

2 – İyi amel,

3 – Ahiret gününe iman

Nerede olursanız olun, adınız ne olursa olsun, sizi kurtaracak olanın bunlar olduğunu söylüyor Kur'an. *(Daha geniş bilgi için Bkz: İki Risalet ve Zarurat ders notları ve)*

Bu üç şeyin en önemlisi hatta tek önemlisi, ***yevm el-mev'ûd***'dur.

Çünkü:

- Fitne, amel,
- Levh, O,
- Sünnet, aracı,
  - Biraz içimizde var biraz da O'ndan gelen ile var ve buluşma,
  - Yani kendiliğinden var: her doğan fıtrat üzere doğar yani verili,

Onun için, Peygamber demek ***ceza gününü*** haber veren demek.

سورة البروج

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ (1) وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ (2) وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ (3) قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ (4)

*1 - **Burçlar sahibi sema/gök** tanıktır.*

Hangi sema, hangi gök?

Hangi burçlar?

Melik'in yönetim katı/yeri olabilir mi?

2 - Ve tanıktır vadedilen gün/yev el-mev'ûd/ceza günü

Burada haber verenler mi, burçlar/yıldızlar mı kast ediliyor acaba? İsa gibi, Musa gibi…

*3 – **Peygamber** ve **müminler** tanıktır.*

Müfessirlerde bu mana var.

"Buruc": Bu mu acaba?

Hemen arkasından;

4 – Ashabı uhdüd öldürüldü

النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ (5) إِذْ هُمْ
عَلَيْهَا قُعُودٌ (6) وَهُمْ عَلَى مَا
يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ (7)
وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا
بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (8) الَّذِي لَهُ
مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (9) إِنَّ
الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ (10) إِنَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ (11)
إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ (12) إِنَّهُ
هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ (13) وَهُوَ
الْغَفُورُ الْوَدُودُ (14) ذُو الْعَرْشِ
الْمَجِيدُ (15) فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ
(16) هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ
(17) فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ (18) بَلِ
الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ (19)
وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ (20)
بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ (21) فِي
لَوْحٍ مَحْفُوظٍ (22)

Mümin bir grup mazlum, zalimlerin zulmüne uğradılar.

5 – ...

6 – ...

7 – ...

8 – Suçları sadece Allah'a inanmaktı.

9 - ...

10 – (Müminleri bir hendeğe doldurup yakanlara) eğer tövbe etmezlerse yakıcı bir azap var.

Çünkü onlar aynısını yaptılar.

11 – İman edip salih amel işleyenlere de ödül var.

12 – (Senin Rabbin takip ediyor.)

Ashabı uhduda eziyet etmişlerdi, sana da eziyet ediyorlar: Rabbin takipte, endişelenme!

13 – Veren alan O (Başlatan ve iade eden O) (Yaratan ve tekrar yaratacak olan O)

14 - ...

*15 – **Arş** sahibi O.*

Sen bakma ***arzda*** yönetim müsveddelerine. Arşın sahibinin huzuruna gelecekler bir gün. Tanık O.

16 - ...

17-18 – Firavunun ve Semud halklarının yaptıklarını ve akıbetlerini biliyorsun!

19 - ...

20 – Allah ihata etmiştir onları.

*21 – O Kur'an'ı meciddir/şanlı **Kur'an'dı**r/duyurudurr.*

*22 – **Levh-ı mahfuzda**/Onun katında.*

Şimdi, ***"vessemai zatil buruc"*** ne? Ki, Musa'ya gelen de buradan, İsa'ya gelen de buradan, İbrahim'e gelen de buradan; hepsi buradan.

Tanık olan acaba hangi gök?

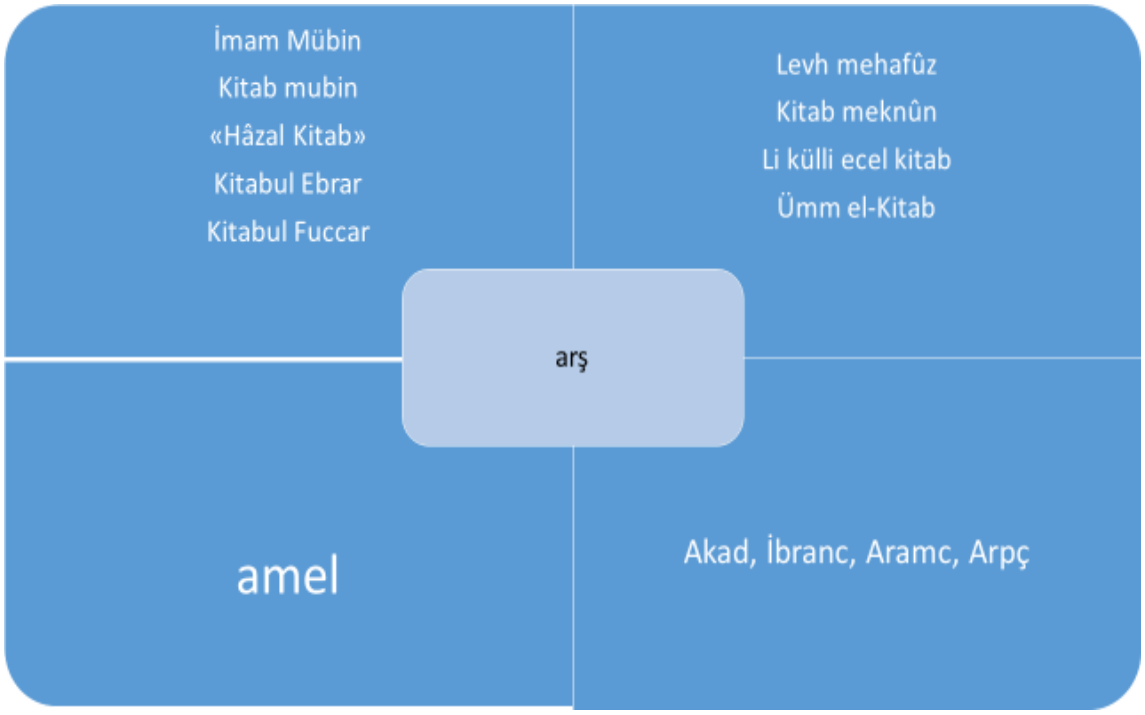

Levh mahfuz, kitabı meknun, li külli ecelin kitap, ümm el-kitap nerede?

Li külli ecelin kitap: Her şeyin bir kitabı var. Her şeyin bir kitabını kim belirledi? İlk belirleyen kim?

Ümm el_Kitap: Nerede? Tevrat'ın, Zebur'un, İncil'in, Kur'an'ın ümm el-kitabı ne/nerede? (Bunlar birbirlerine müteşabihtir.) Bunların ümmü/anası ne?

Ledeyhi, onun katı, semada/gayb alanında değil mi? Oradan inmiyor mu?

Hangi dillerle iniyor?

Akad, İbranc, Aramc, Arapça: Bizim bilebildiklerimiz bunlar. Tarihsel; ümm el-kitabın müteşabihleri. Evrensel; müteşabihleri muhkemleştirdiğinizde (sünnet olduğundaa/ilke çıkardığınızda) evrensel.

Amel: Amele dönüşecek,

Ve…

İmam-ı Mübin, Kitabı Mübin, "Hazal Kitap", Kitabı Ebrar, Kitabı Füccar:

- ***"Hazal Kitap":*** "Bu kitab büyük küçük dememiş hepsini yazmış" diyeceğimiz kitap.
- **…**

Daha başkaları da var.

… gibi kavramlarla "***kitap***"dan söz ediyor Kur'an-ı Kerîm.

Kur'an'ın “kitap” deyince hangi kitaptan bahsettiğini anlamak önemli onun için. Yoksa kavga edip durursunuz.

Örnek:

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ

(Yasin 36/12)

İmamın mübîn ne?

Acaba levh-i mahfuzdan mı, yoksa kitabı mübinden mi bahsediyor. Tartışmışlar: Bir grup o tarafta bir grup bu tarafta diyor. Diğer bir grup da her ikisi de olabilir diyor.

Hiç tartışmaya gerek yok aslında. Ayetin manasından/bağlamdan anlam tayini çok basit aslında.

Buradaki ***imamı mübin***'in ***amel defteri*** olduğu açık değil mi?

Öyleyse alimler niye ihtilaf ederler ki bu konuda?

Niye ***imam*** dedi? Çünkü imam cemaati toplayandır, kalabalığı birleştirendir. Hz. Osman'ın tek mushafının adı *imam* idi, hepsini birleştirdiği için, yanında olduğu/kaldığı için. Kur'an'ın hepsi onda vardı. Diğerlerinin anası o idi. Elmalılı bu ayetteki imam'a ***kütük*** demiş. Nüfus cüzdanınızı kütükten yani soyunuzun merkezinden alırsınız. İmam bu.

Bir başka örnek:

حم (1)
وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (2)
إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (3)
وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ (4)
أَفَنَضْرِبُ عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفِينَ

(Zuhruf 43/1-4)

Tanıktır, mübin kitap.

Mübin, açıklayan demek. Neyi açıklıyor?

Allah'ın kaderini, yasasını, ahkâmını, Kur'an'ını açıklayan kitap mı; yoksa bizim yaptıklarımızı açıklayacak olan kitap mı?

Allah hangi taraftaki kitaplara kasem eder, tanık gösterir? Musa'nın söylediği ile İsa'nın söylediği ile Muhammed'in söylediği aynı değil mi?

Toplum neyi tanıyor?

Akledesiniz diye onu Arapça yaptık!

Yaptık!!! ***Ceale***: Dönüştürmek, bir şeyden başka bir şeye dönüştürmek.

Yani burada (Yukarıda/Semada) idi, buraya (aşağıya/size sizin için) dönüştü, forma büründü. Sema alanında soyuttu, forma büründü somut oldu.

Aslında, ümmül kitapta(n) o.

Musa, İsa sizin tanıdığınız; Muhammed'in söylediği ile onların söyledikleri aynı. Boşuna uğraşıp durmayın!

Hadi getirin Kur'an gibi bir şey; Musa'nın, İsa'nın sözüne uygun olsun. Getireceğiniz şey hak olsun; hikmet olsun adalet olsun. Mesela hırsızlık iyi mi olacak kötü mü olacak getireceğiniz şeyde.

İcaz değil, şiir değil, seci değil aradığı. Aradığı; şairleri, edipleri susturmak değil.

Aradığı, ***hak*** (hikmet ve adalet): İhtilafsız, çelişkisiz. *"Eğer Allahtan başkasının katından gelseydi, onda pek çok ihtilaf bulurdunuz"* deniyor. "Allah katından olmasaydı kulağınıza hoş gelmezdi, icazı, şiirselliği edebiyatı güzel olmazdı, nazmı bozuk olurdu" demiyor. "Apaçık Arapçayla, sizin dilinizle indi" diyor, "düşünün diye".

Ne ile meydan okuyor?

Hikmet ve adaletle yani ***hak*** ile.

Çünkü davası şiir ve nesir davası değil; hak ve batıl ayırma davasıdır.

Ama gelin görün ki ümmetin tamamı, Kur'an'ın nazmının, üslûbunun, icazının mucize olduğunu ve bu yönüyle meydan okuduğunu söylüyor; ***Maturidî*** gibi ***Taberî*** gibi güçlü müfessirlere rağmen.

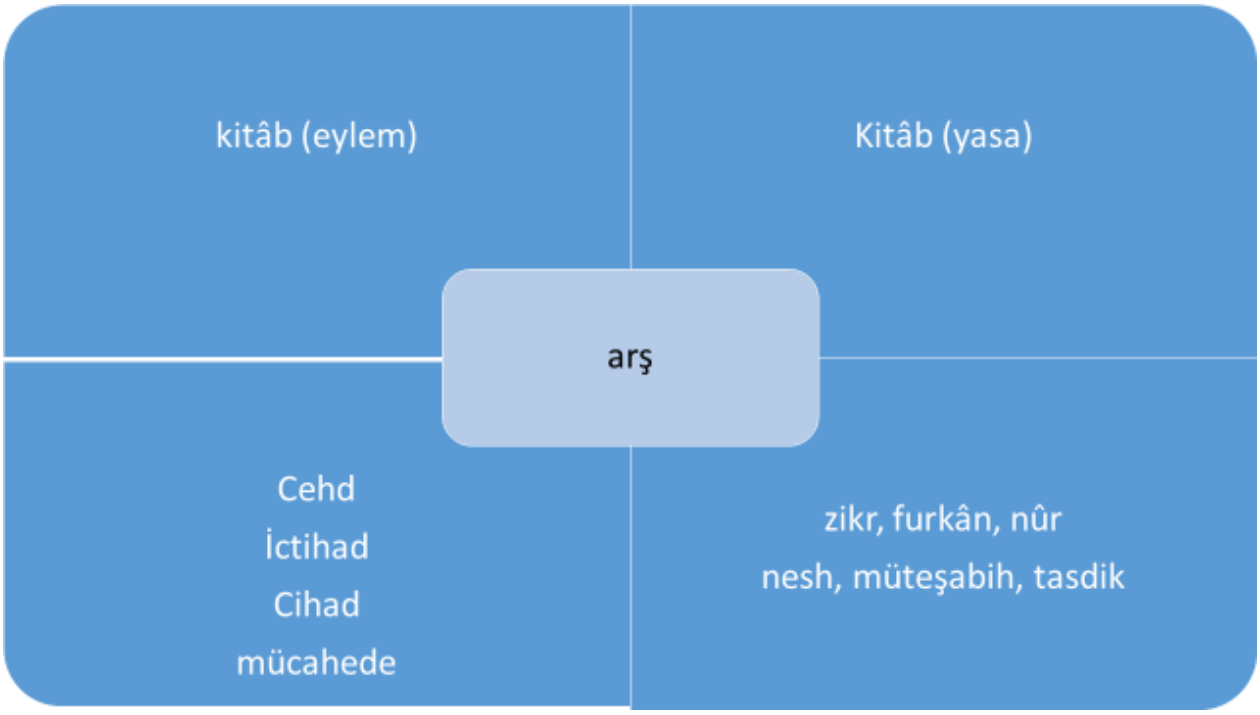

Kur'an'ı Kerîm ya da Tevrat ya da İncil: ***Nesh***ten söz ediyorsa kim kimden neyi nehs ediyor; müteşabihten bahsediyorsa kimin kime müteşabihliğinden söz ediyor, tasdikten söz edince kimin neyi tasdik ettiğinden söz ediyor?

Kitap: Tevrat, İncil, Kur'an: Bunlar birbirlerine mi müteşabih, biri diğerini mi nesh ediyor (neshe bizim verdiğimiz anlama göre)… Yoksa buraya ***(Kitap/yasa)*** bağlı olarak, oraya müteşabih, orayla mı ilişkili ***nesh.***

Tasdik: Tevrat, İncil, Kur'an; biri diğerini mi tasdik ediyor yoksa orayı ***(Kitap/yasa)*** mı tasdik ediyorlar?

Alimler burada da ihtilaf ediyorlar!

Tevrat, İncil, Kur'an; birbirlerini tasdik ediyor olabilir, birbirlerine müteşabih olabilirler, biri diğerini nesh edebilir. Aynı durumlar ***(Kitap/yasa)*** ile de olabilir. Bağlam önemli acaba hangisi kast ediliyor?

Burada nesh var. Niye?

Kur'an bir yorumdur, hayatın yorumu. (Dücane CÜNDİOĞLU)

Bu vahye de yansıdı: İçki konusunda tam dört ayrı yorum var Kur'an'da. Söz farklı.

İçtihat: O yorum üzerine yorum yapmak zorundasın, burada. Hayat olduğu gibi durmadığı gibi içki bile olduğu gibi durmuyor. Binlerce çeşidi var.

Kitap (Yasa): Her türlü yasa.

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُبِينٍ (1) رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ (2) ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (3) وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ (4) مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ (5) وَقَالُوا يَاأَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ (6) لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (7) مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذًا مُنْظَرِينَ (8) إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (9) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ (10) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(15 Hicr Suresi)

*9 – Zikri **biz** indirdik. **biz**.*

Neredeydi, nereye indi?

(Cebrail dönüştürücüsü (alan transformatörü) ile!)

Zikrin adı kimi zaman Kur'an olur kimi zaman Tevrat olur…

Mesela diyor ki *"bilmiyorsanız zikir ehline sorun (Enbiya 21/7"* Burada zikir ehli, Tevrat'ı, İncil'i yani dini geleneği bilenlerdir.

*Elbette onu **biz** koruruz/korumaktayız/koruyoruz/koruyacağız.*

Korunan ne? Kur'an mı?

Lafzı mı korunmuştur manası mı?

Korunan Kur'an ise, bu nasıl korumadır ki bir kelimesine birisi başka bir mana diğeri başka bir mana veriyor?

Bazı kelimelerin 14 ayrı okunuşu var?

Sadece lafzın korunması söz konusu ise bu kimin ne işine yarayacak?

Birisi diyor ki Kur'an 114 sure, diğeri diyor ki112 sure?

Kur'an'ı koruyan Allah Tevrat'ı/İncil'i niye korumadı?

Neyini korudu Allah, zikrin?

Formunu mu korudu, özünü mü korudu, zikir olmaklığını mı korudu? Yoksa daha başka bir şey mi?

Lehu: Onu. Kimi?

Bu ***lehu***nun anlamını çoğu zaman geçiyorlar/dikkate almıyorlar.

Zikir (Kur'an) mı, Muhammed mi?

Yoksa, ona mı? (zikri biz indirdik onun/Muhammed için koruyacağız biz onu diğer bir ifadeyle yukarıdan inerken "şeytanlar ona dokunmaz, şeytanlar onun anlamını bozmaz. Muhammed'in kalbine gelirken Muhammed'in şeytanları onu dürtmez"

Yani "inerken bir yol kazası/bozulması mı yoksa vahiy gelmiş, ezberlemişler yazmışlar, mühürlemişler son ayete kadar, artık kıyamete kadar bozulmayacak biz onu koruyacağız, evrensel mesaj çünkü" mü?

Hangisi?

Her mümin bu manayı tayin edebilir yeter ki şartlanmasın. Bakınız:

6 - Dediler ki (Mekkeli putperestler): Ey kendisine zikir verilen adam; sen mecnunsun/çılgınsın.

Cinlenmiş: Uyumsuz, tutarsız, vahşet, cinnet hali, aşıklar gibi, gözü bir şey görmez. Deli demek değil, asla. Mecnun, leylaya vurgun olduğu için toplu onu deli, manyak, aptal görür. Mecnunun üstü başı kılık kıyafeti kimseye uymaz. Hiç kimsenin konuştuğundan bir şey anlamaz, onun konuştuklarından da kimse anlamaz. *(Bkz. Yaratılış ders notları)*

7 – Melekleri getirsene bize, eğer sadıksan (Madem peygamber olduğunu söylüyorsun, mecnun değilsen)

Tehaddi üslubuyla söylüyorlar bunu inkarcılar.

Cevap:

*8 – Melek indirecek olsak da biz onları **hak** ile indiririz.*

Bu cevaptan bizim de alacağımız bir ders yok mu?

Hak, hikmet ve adalettir. Rahmet için de olur azap için de olur.

Müfessir burada parantez açıyor ve azap için indiririz diyor. Niye? Siz kafirsiniz, hak ediyorsunuz, kaderin gereği!!!

Yauuu, zaten melek indiriyor bu vahyi, hak ile hak için. Yani hikmetsiz gelmezler adaletsiz gelmezler. Siz bunu istemiyorsunuz, zulüm istiyorsunuz.

9 – O zaman da göz açtırılmaz.

Müşriklere diyor bunu.

10 – Zikri biz indiriyoruz, onu korumakta olan da biziz.

Muhammd'i cünundan mı koruyor, zikir kendisine gelirken ve kendisi tebliğ ederken, masumiyetini mi koruyor Allah yoksa ila nihaye koruyacak mı demek?

Alimlerin, ilklerin ve çoğunluğu, "Muhammed'i korumuştur Allah" diyor: Vahyi ona korumakta!

Bu mana süreç içerisinde tersine dönüyor ve "Allah Kur'an'ı koruyor"a dönüşüyor. Şu anda cumhur müfessirin bunu söylüyor.

.....

(5) وَقَالُوا يَاأَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ (6) لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ (7) مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذًا مُنْظَرِينَ (8) إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ (9) وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ (10) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

(15 Hicr Suresi)

Diyorlar ki Allah Kur'an'ı koruyor.

Tevrat'ı, İncil'i niye korumadı Allah o zaman?

Elimizde Hz. Muhammed'in katiplere yazdırdığı bu kitap değil de, Allah'ın bizzat meleklere yazdırıp form olarak bize geldiği kitap bile olsa, onu anlamadıktan sonra onun üzerinde ihtilaf ettikten sonra onun korunmuşluğunu iddia etmek putperestlik olur.

Hikmet ve adalet peşinde olmayanların meselesidir bu. Yani bana bir söz söyle anlamsız da olsa olur yeter ki sen söyle, demek olur. Mucize istemek olur.

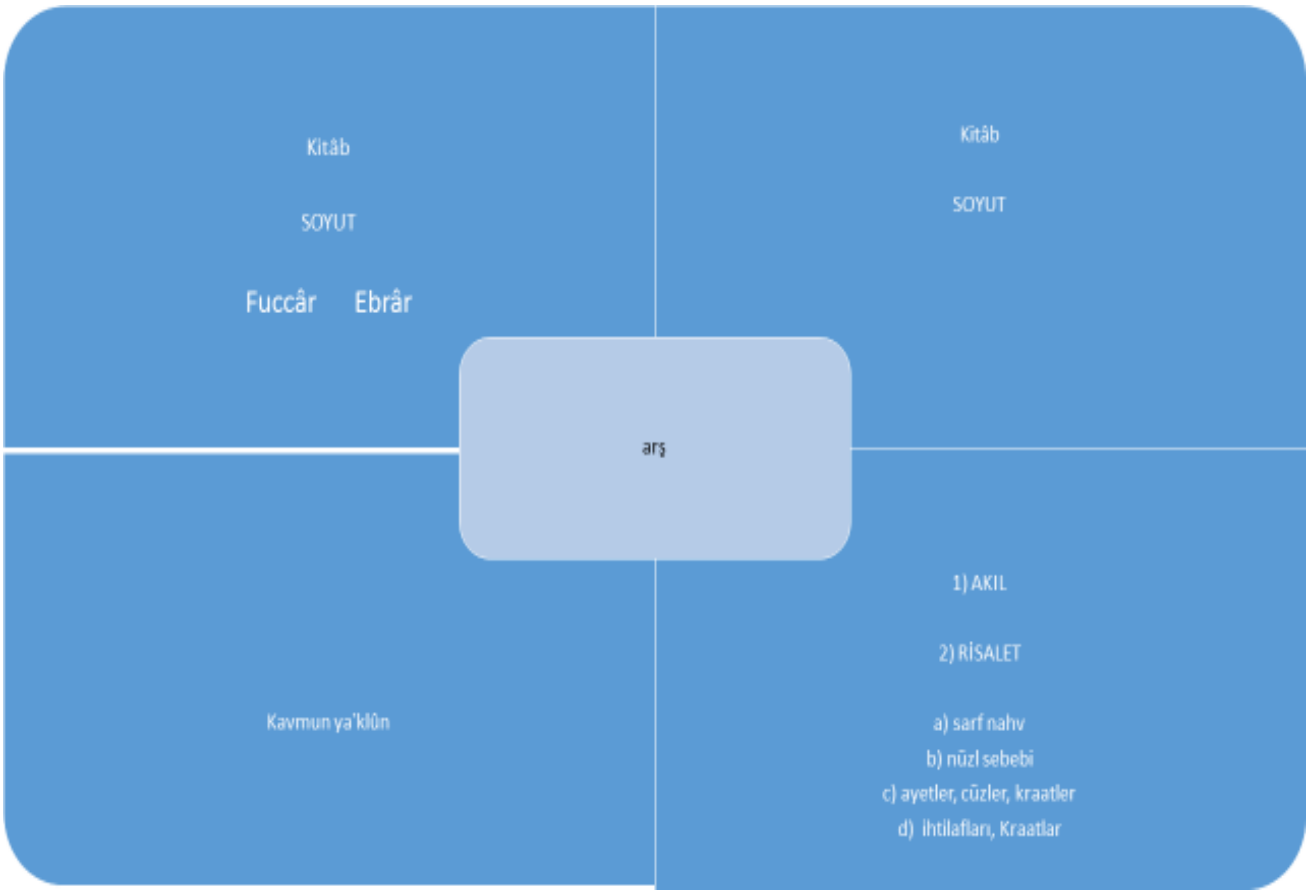

Bu ayeti hatırlıyor olmalısınız:

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ
لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

Nisa 4/82

Kur'an'ı düşünmüyorlar mı?

Tedebbür: Sonuna kadar düşünmek,

Hangi Kur'an? Levhi mahfuzdaki hali değil elbette, onun indirilmiş hali.

Allah'tan başkasından olsaydı eğer, onda pek çok çelişki bulurlardı.

Bu ayet şu açıdan da önemli: Kur'an'ın icazını ***manasında*** aramak gerekir, tutarlılığında aramak gerekir.

Kur'an-ı Kerîm diyor ki *"bu Allah katındandır, nitekim onda çelişki yoktur"*. Manada tutarlılık var, demek istediği. İyi bir şeye kötü, kötü bir şeye iyi demiyor mesela.

"Allah katındandır, nitekim sözleri icazı sizi aciz bırakır ya da sözleri kulağa hoş gelir" demiyor.

Bu ayetin bugün bize anlatması gereken bir şey var!

Siz eğer bu ayet şu ayeti nesh etti, onun hükmü kalktı, derseniz; bu ayeti onunla çelişkili görmüş olursunuz. Bu Kur'an kendi içinde tutarsızdır, çelişkilidir demenin bir başka ifadesi olmuş olur. Ama bu ayet o zamanında doğru bu ayette bu zamanında doğruydu derseniz, ilişki kurup nesh durumunu doğru anlamış ve ikisinin de bağlamında evrensel yanı olduğunu düşünmüş olursunuz, ki doğrusu budur. Tarihsel yanı var, söylediği şey; söylemek istediği var, evrensel tarafı.

Mesela, bir sözünde "hırsıza şöyle muamele edin", bir başka sözünde "hırsıza böyle muamele edin" dediğinde ve her ikisi de cezalandırma yönünde ise, o fiilin cezayı gerektiren yönü evrensel olur; ama verilen ceza "şöyledir" ya da "böyledir" kısmı tarihsel olur.

Bu ayetin devamında (Nisa 83) "***istimbat***" kelimesi geçer: Görev veriyor sanki Kur'an-ı Kerîm. Açıkça şunu söylüyor: Ayetleri tedebbür edenler, ondan istimbat etsinler!

İstimbat: Hüküm çıkarma.

(أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ. . .)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ

وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ

دل أنه من عند اللَّه نزل

Maturîdî.

وقوله: (كِتَابًا مُتَشَابِهًا)

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ
وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ
وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ
لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

Nisâ 4/82

Kur'an-ı Kerîm'de nâsih ve mensuh vardır, *bir kısmı bir kısmına muhalif değildir.* *Allah'ın şu sözü gibi:…* "Nâsih mensuh birbirine muhalif demek değildir" demek istiyor. Bunu düşünmeyen çelişki görecek ve kılasik nesh teorisine sarılacak. Oysa çelişki ***ilahi katta*** değil! Çelişki/ihtilaf/değişim toplumda yani hayatta olduğu için gelen ayet o formda geliyor. Bugün ayet gelseydi senin içtihatla bulabileceğin şeyi söyleyecekti. Hemen bu sözlerden sonra, Maturidi; *Allah'ın şu sözü gibi"* deyip biraz önce okuduğumuz ayeti delil getiriyor: *"Allah katından olmasaydı onda çelişkiler olurdu"* Bu çok önemli bir akış/delillendirme.	Matürîdî (v.330) وكذلك في القرآن ناسخ ومنسوخ، فلم يكن بعضه مخالفا لبعضه، كقوله: « وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا»

Ey şu kitap verilen kimseler! (Tevrat ve/veya İncil) *İndirdiğimize de inanın!* (Yani Kur'an'a) ***Yanınızdakini tasdik edici olarak*** *indirdiğimize inanın!*	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ Nisâ 4/47

Şu soru akla gelebilir: Yanındakiler (Tevrat/İncil) tahrif edilmiş değiller miydi, Kur'an bu kitapları tasdik mi ediyor? Bu soru anlamsız/gereksiz bir sorudur! (Kur'an-ı Kerîm hiçbir yerde Tevrat'ı tahrif ***ettiniz*** demiyor, ***ediyorsunuz*** diyor. yani manasını bozuyorsunuz diyor. Aslında kitap var ama içine bir yığın şey karıştırılmış. Ya da hangileri ilave edilmiş, alimler onu seçip ayırabiliyor. Yorumla metin birbirine karışmış.)

Yanınızdakini tasdik edici:

Yani;

Yanınızdakine uygun/muvafık; manada muvafık, ahkamda muvafık;

Nazımda (cümle dizimlerinde) ve dilde değil.

Çünkü;

Bilinir ki, Kur'an-ı Kerîm önceki kitaplara nazmen ve lisanen muhaliftir.

Diğer kitaplar da böyledir.

Ama mana olarak, hüküm olarak birlerini desteklerler/birlerine muvafıktırlar.

(Tefsirinin bir yerinde; "işte bunun için Ebu Hanife, 'namazda başka bir dilde okunabilir' diye hüküm verdi" diyor, Maturidi. Çünkü manaya uygun olursa, nazm önemli değil diyor/demek istiyor)

مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ

أي: موافقًا لما معكم، وإنَّمَا كان موافقًا لما معهم بالمعاني المدرجة فيه والأحكام، لا بالنظم واللسان؛

لأنه معلوم أن ما معهم من الكتاب مخالف للقرآن نظمًا ولسانًا، وكذلك سائر كتب الله تعالى موافق بعضها بعضًا معاني وأحكامًا وإن كانت مختلفة في النظم واللسان؛

Maturidi

Sizin yanınızdakini/elinizdekini tasdik eden indirdiğimiz kitaba inanın.

Sizinle beraber olan, sizin taşıdığınız.

Asla kendi yorumlarının karıştığı şey kastedilmiyor. Kitap deyince, en azından, alimlerin Allah'tan olduğunu bildikleri/anladıkları hükümler/mana anlaşılmalı.

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ

Bakara 2/41

Ayetin öncesinde Ben-i İsrail'den söz ediyor. Ve devamında bu ifade geliyor.

Maturidi bu ifadeye şöyle açıklıyor:

"Yanınızdakini tasdik edici kitaba uyun/inanın" demek, "kitaplara uygun olan" demektir. Yani Tevrat, İncil, Zebur'a.

Ayette kitap dedi, Maturidi "kitaplar" dedi.

Çünkü tek olandan/kitaptan indi hepsi. Her ne kadar bazılarında şiddetli hükümler (Tevrat/Zebur)bazılarında ruhsatlar/yumuşak hükümler (İncil) olsa da.

Hepsi ondan inmedir. Allah bir yerde emreder, bir yerde nehyeder ama hiç birisinde hikmetten dışarı çıkmaz.

مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ

Bakara 2/41

"Hikmet ve adalet" vurgumuzu hatırlayın!

Hikmet, evrensel olan ruhudur, ayetlerin.

"Allah bir yerde emreder bir yerde yasaklar ama hiçbir zaman hikmetten çıkmaz"

Buradan düşünülebilir ki, mensuh nasıh'a muvafıktır, muhalif değildir.

Aslında Maturidi, zımni bir savaş veriyor: "Şu ayet nâsih şu ayet mensuh" diyorsunuz ya, bu doğrudur ama o onun muhalifi değildir, özünde hikmet aynıdır, diyor. Hikmet özü de evrenseldir. Ama o ikisi tarihseldir. Ya da ikisinden birisi.

*Allah en güzel sözü indirdi, **müteşabih bir kitap** olarak.*

Müteşabih: Benzeşen.

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا
مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ
جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ

Zümer 39/23

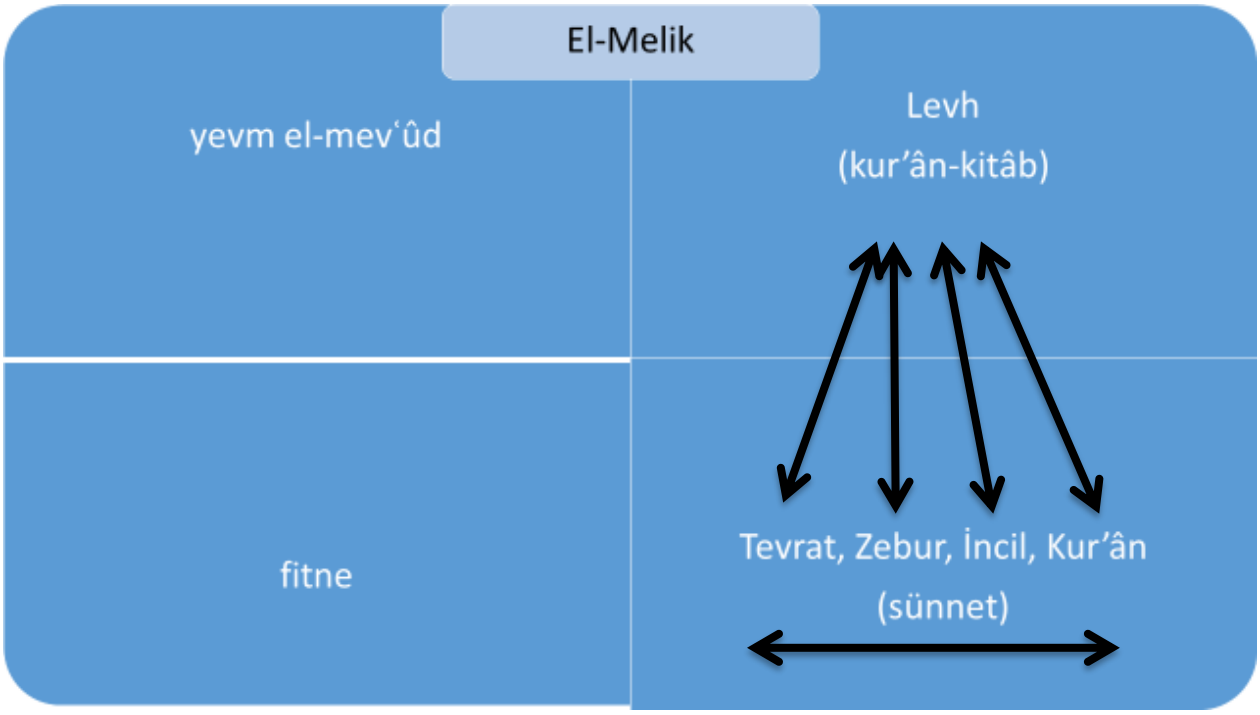

Hem birbirlerine müteşabih (Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an) hem de bunlar Levh-i Mahfuz/ümmül kitaba müteşabih.

Şimdi bu ayetteki kitabın hangi kitap olduğunun ne önemi var? Müfessirler kavga edip duruyor. Gereksiz. Çünkü biliyoruz ki hem birbirlerine müteşabih hem yukarıya/semaya.

Hatta mushafın kendi içindeki ayetleri de birbirine müteşabih, hikmet özünde.

Ama yine de biz biliyoruz ki, levh'deki kitap gayri muayyendir, aşağıdaki kitaplar muayyendir.

Yine biz biliyoruz ki yukarıdaki kitap evrenseldir, aşağıdakiler tarihseldir.

Maduridi'ye bir bakalım, ne diyor ***"müteşabih"*** konusunda.

Yani, ihtilaflı ve çelişkili değil. İnsanların sözleri gibi ihtilaflı ve çelişkili değil. Her ne kadar uzun bir süreç olsa da hepsi birbirine uygun. Şu ayette olduğu gibi: "düşünmüyorlar mı Allahtan başkasından olsaydı onda çok çelişki olurdu" ***Maturidi.***	كِتَابًا مُتَشَابِهًا

Konuyu başladığımız ayetler ile bitiriyoruz:

Tarihsellik evrensellik konusunda uçlarda gezenler yanlış yapıyorlar:

- ***Hristiyanlık*** *evrensellik iddiasındadır: Bittiler. Hristiyanlar var ama Hristiyanlık yok.*
- ***Yahudilik,*** *tarihsel kalmıştır. Bitmek üzereler.*

Uçlarda olmak sapmanın bir göstergesidir.

1- Dikkat edin! (Okuyacağınız sözler sizin bildiğiniz harflerden oluşuyor)	الم (1)
2 - Allah'tan başka hiçbir ilah/Tanrı yoktur. O diridir ve her an ayaktadır. (***Kıyam***: Kayyum atanır işin başına, işi yürütsün diye. Bakara 255 te "hayyel kayyum" şu şekilde açıklanır: Late'huzuhü sinetüvvelanevm: Ne uyuklar ne sayıklar. Unuttuğu görmediği bir şey mi var ki birileri ona hatırlatacak/şefaat edecek? Her an uyanık değil mi, sayıklıyor mu bazen? ***El-Hayy El-Kayyum:*** Her an varlığı elinde tutan. Dinlenme, durma, yorulma yok. Aslında "Tanrı yarattı ve yoruldu, dinlendi" şeklindeki yanlış bir inanışa cevap.)	اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ (2)
*3 - **Hak** bulunduran bir kitap olarak sana indirdi/Kitabı **hak** için indirdi.* **Bu kitabı!!!** ***Semadaki*** kitabı ***arzda*** kitap olarak indirdi. Bu kitabın en önemli vasfı, içinde hak bulundurması, (nazmında, dilinde değil) ***Hakkı*** tavsiye; karşı taraftan zulüm gelince, sabrı tavsiye! (***Hakkı*** tavsiye, zulme karşı durmaktır, hikmet ve adalet önermektir. Hikmet ***evrensel***, adalet ***tarihsel/değişebilir***. Ne demek adalet tarihsel? Örneğin 100 tl'yi bugün paylaşıyoruz; ben 40 tl alıyorum sen 60 tl. Bugün böyle bir paylaşım adaletli olabilir, hikmeti eğer varsa. Ama yarın paylaşacak olsak sen 70 tl ben 30 tl şeklinde olabilir, hikmeti varsa ama. Hikmet, düşünsel yerindelik.) *"Kitap hakk ile indirildi"* demek hakkı gerçekleştirmek/hakkın uygulanması için indirildi, içinde hak bulunduruyor demektir. *Önündekileri (Tevrat'ı, İncil'i...) tasdik edici olarak. Çünkü Tevrat ve İncil'i de indirmişti, O.* Aynı elden inince tasdik etmesi gayet doğal değil mi?	نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ (3)

4 - Daha önce. *İnsanlara hidayet rehberi olarak.* *Ayrıca furkanı da indirdik.* Furkan ne? Kitap ne? Kur'an ne? Bunları birbirlerinden çok ayırmak doğru değildir. Kitap aynı zamanda Kur'an aynı zamanda furkandır ama kitabın bazı ayetlerinin furkanlığı daha bir ön planda olabilir. ***Furkan***: Hakkı batıldan ayırma özelliği. Bazı ayetlerin Kur'an'lığı daha ön planda olabilir. yani duyuru şiddeti ön planda. Nübüvvet bilgisi ön planda. Ahirete yönelik. Bazı ayetlerin de kitaplığı ön plandadır. Yani hüküm/belirleme vardır. *Allah'ın ayetlerini inkar edenler,* *(Allah'ın ayetlerine karşı duranlar)* Allah'ın ayetlerini inkar her zaman ***küfür*** içermez! Küfür kelimesini mutlaklaştırıp politik bir araca dönüştürmemek gerekir. Bu ayette kast edilen tenzili ayetlerin uyarılarını dikkate almamak. *Onlara şiddetli azap vardır,* *Allah intikam sahibidir.* "Sen nasıl zulmetmişsen sana da öyle zulmedilecek". Başka nasıl söylenebilir ki!!! Ya da peygambere diyor ki, sana zulmediliyor. Ama Allah takipte: Sana zulmedenlere O da zulmedecek. O nasıl edecek? Bir başkası eliyle! Yani O'nun kuralı/kanunu bu! Yoksa Allah zulmedecek/intikam alacak değil. Ama ***hakk***ın intikamını alır. Yani adaletin hikmetle gerçekleşmesi onun kanunudur.	مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ (4)
Yerde ve yukarda O'na hiçbir şey gizli kalmaz. 1 - Gayb aleminde ve şehadet aleminde, 2 – Varlığın tamamı (eski dilde). Bizzat bu yer/gök değil.	إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ (5)

Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur. (Hay kayyum demişti ya yukarıda) Durup dururken niye söyledi bunu? Buraya kadar: Kudrete vurgu yaptı, kitapları saydı. Sonra hemen ardından, "*Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur.*" Niye? Muhatapta bir şey var demek ki! Sizde bir karşılığı olmayabilir/sizin için konu problem değildir çünkü ama ayetin nüzül ortamında muhatabını düşünün! Hangi gönülde nasıl bir tesir bıraktığını. Tarihsel okumak bunun için önemli ve gerekli. Hikmeti senin için olabilir. Ama lafızlar o form senin için değil. Çünkü senin öyle bir problemin yok.	هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (6)
Kitabı sana indirdi O, onda muhkem ayetler var; onlar kitabın anasıdır. Ümmul kitap, ilke olarak hepsinde (semadaki –arzdaki kitapların) var. *Diğerleri de/diğer ayetleri de onlara/muhkemlere benzerler.* İlkelere/ummul kitaba benzerler. Hem kendi aralarında hem de yukarıdaki kitaba benzeşirler. *Ama kalplerinde eğrilik/sapma olanlar o müteşabih olanları izlerler.* Yani içindeki hikmeti önemsemezler. *Kendisi fitne çıkarmak istiyor bu amaçla müteşabih olanı izliyor.* ***Nüzul sebebi:*** Hz. İsa'ya Tanrı gözüyle bakan Necranlı Hristiyanlar var. Muhammed aleyhisselamı duyuyorlar, Medine'ye kadar geliyorlar: İsa hakkında Hz. Peygambere soru soruyorlar. Anlaşamıyorlar. Tam ayrılırken, soruyorlar: - "İsa Allah'ın kelimesi mi?" - Evet, diyor Peygamber. - İsa Allah'ın ruhu mu? - Evet, Bunlar bize yeter, biz de zaten öyle inanıyorduk deyip gidiyorlar. Aslında Peygamberimiz onların kitaplarının özünü söylüyor onlara ve doğru olduğunu söylüyor bunların. Bu ayetten sonra 80 civarında ayet iniyor. Ama bu ayette onları	هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ (7)

dövmeye (!) başlıyor: *"Anasının rahminde/karnında İsa'yı şekillendiren O'dur. O her an diridir, her an ayaktadır, bütün işler O'nun elindedir, şefaat sadece O'nundur, -ki Hristiyanlık şefaatle ayakta duran bir inançtır -"* Devamında/bu 80 küsür ayette *"Ademoğullarının hepsinde ruh vardır", "Allah'ın yarattığı bütün varlıklar O'nun kelimesidir"* diyecektir. Allah bir şeyi dilerse "ol" der o da olur. Allah'ın "ol" sözü diğer kelimeleri ortaya çıkarır. Kelime: Varlıklar, yaratılan şeyler. Kelimeden sadır olurlar. "Ol" deyince olanlar. *"İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir, ikisi de topraktandır"* "İsa, Allah'ın ruhudur" demek müteşabihtir. İsa'nın babası olmaması için, Meryem'in eşinin olmaması gerekir. Eşi olmayan bir kadının çocuğu olması gerekir, değil mi? Bu müteşabih bir anlatım mı, muhkem bir anlatım mı? Diyor ki Allah: *(Enam 6/101) "O'nun eşi mi var ki çocuğu olsun"* İsa hakkındaki inancı reddetmek için söylenmiş bir söz/ayet bu. Meryem'in eşi yok iken İsa'yı doğurabileceğini düşünmek bu ayeti görmemek/inkar etmek demek olmaz mı? *Ayetin nihai maksadını ancak Allah bilir.* Mi? Sadece Allah bilir başka kimse bilemez mi? Tartışılan bir konu. Ama aslında gayet açık!!! *Bir de ilimde/bilmede derinleşenler…* Yani "Allah bilir bir de ilimde derinleşenler bilir" mi? Burada önemli bir şey söyleniyor aslında: "Nihai maksadını Allah bilir" den sonra iki nokta koyun. Verrasihunefililm, ehli kitaptan bilenler/alimler (İlimde; Allah'ı bilmede, nübüvveti bilmede) bu ayetler üzerinde derinlemesine vukufiyeti olanlar derler ki; *Biz inanıyoruz ki, hepsi (muhkem de, müteşabihler de) Allah'tandır.* Muhkem de müteşabih de Allah katındandır demek, bütün ayetleri muhkemleri ışığında anlıyorlar demektir. Hikmetiyle birlikte anlıyorlar. *Bunu da gerçekten iyi düşünen akıl/kalp sahibi/lüb sahibi olanlar anlarlar/bilirler.*	

Lüb: Aklın özü ***Bir Küçük Mola:*** Kur'an-ı Kerîm'i tahlil ederek anlamak dünyevi bir ilimdir. Bunu müsteşrikler de yapar. ***Ülül elbab*** olmak, Allah ile bağı kuvvetlendirme gayretinde olmak gerekir o hikmeti yakalamak için. Bir müsteşrikin ulaştığı sonuca bir mümin de ulaşabilir. Ama nihai maksadını aramada, te'vilini yapmada, hikmetini görmede kalbini çalıştırması gerekir, evrenseli yakalamak için. Bu da ancak en dar ifadeyle salatın ikamesiyle (!) olur. Salatı ikame etmeyenin o hikmeti yakalaması zordur.	
(Ve alimler şöyle derler):Rabbimiz! Kalbimizi saptırma, bize hidayetinden sonra. İşte bu salattır/duadır! Hikmetini görelim ayetlerin, müteşabihlerdeki özü görebilelim. Kalbimize zeyğ verme. *Katından bize bir rahmet ver.* Vahiy ver, ilham ver. Torağa yağmur verdiğin gibi. *Sen hep verensin.* Senin hep verdiğini biliyoruz.	رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ (8)
Kuşkusuz gelecek olan o günde, insanları toplayacaksın.ki Allah'lık bunu gerektirir. Allah olan sözünden dönmez, bunu biliyoruz. Yani kitabı birbirlerine müteşabih olarak indirdin, sonra bizi katında toplayıp yargılayacaksın, bunu biliyoruz. Bize yardım et ki o tüm o müteşabihlikleri (yatay ve dikey) görebilelim.	رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ (9) *(Alu İmran)*

Bir Mola: Örneğin içki ayetleri birbirlerine müteşabihtirler. Nâsih mensuhturlar. Hepsi içkiyi kötüler. Ama şiddetleri farklıdır. Şiddetleri farklı da olsa nihai amaçları hepsinin aynıdır. Toplumdaki yaygınlık ya da sebep olduğu kötülüğün şiddetine göre ayetler form kazanmıştır.

Muradı İlahi

Bir Mola!

- Kader!

Nerede bir tartışma varsa, dini konularda, altında ya kader konusu vardır ya da kadın konusu!

Kader konusunda ve kadın konusunda kafalar temiz değil, maalesef. Onun için kuranın ve hadislerin etrafına bir takım bariyerler koymuş bu kafalar.

Hz. Ömer'in olayı önemli. (Veba olayı)

Mehmet Akif bu olayı şöyle şiirleştirmiş:

Kader deyince ne anlardı, dinle bak ashâb:
Ebû Ubeyde'ye imdada eylemişti şitâb,
Maiyyetindeki askerle bir zaman Faruk.
Tereddüt etme sakın çünkü vak'a pek mevsuk.
Tarîk-ı Şam'ı tutup doğru "Surğ"a indi Ömer.
Ebû Ubeyde hemen koştu almasıyla haber.
Halîfe Hz. Serdâr'a: "Nerdedir ordu?
Ne yaptınız? Yapacak şey nedir?" deyip sordu.
Ebû Ubeyde: 'Veba var!" deyince asker de
Tevâbi'iyle Ömer durdu, kalkacak yerde.
"Vebaya karşı gidilmek mi, gitmemek mi iyi?"
Muhâcirîn-i kiramın soruldu hep re'yi.
Bu zümreden kimi: "Maksat mühim,
gidilmeli"der;
"Hayır, bu tehlikedir" der, kalan muhacirler.
Halîfe böyle muhalif görünce efkârı;
Çağırdı: aynı tereddütte buldu ensân.
Dağıttı hepsini lâkin sıkıldı artık ona,
Muhâcirîn-i Kureyş'in müsinn olanlarına
(yaşlılanna)
Müracaat yolu kalmıştı; sordu onlara da.
Bu fırka işte bilâ kayd-u ihtilâf orada:
"Vebaya karşı gidilmek hatâ olur" dediler;
"Yarın dönün" diye ashaba emri verdi Ömer.
Alâ's-seher düzülürken cemaatiyle yola,
Ebû Ubeyde çıkıp: "Yâ Ömer, uğurlar ola!
Firarınız kaderullahtan mıdır şimdi?"
Demez mi, Hz. Faruk döndü: "Doğru" dedi,
"Şu var ki bir kaderullahtan kaçarken biz,
Koşup öbür kaderullaha doğru gitmedeyiz.
Zemini otlu da etrafı taşlı bir derenin
İçinde olsa deven yâ Ebû Ubeyde, senin
Tutup da onları yalçın bayırda sektirsen,
Ya öyle yapmayarak otlu semte çektirsen,
Düşün: Kaderle değildir şu yaptığın da nedir?"
Ömer bu sözde iken İbn Avf olur zahir,
Hemen rivayete başlar hadîs-i tâ'ûn'u.
Ebû Ubeyde tabii susar, duyunca bunu.
Muhâcirîn-i Kureyş'in, kibâr-ı ashabın,
Şerîatin koca bir rüknü: İbn Hatiâb'ın;
Kader denince ne anlardı hepsi, anladın a!
Utanmadan kalkışma Hakk'a bühtana!

*"Her şeyin hazineleri bizim katımızdadır (sema'da), onu **kader**le indiririz" (Hicr 21)*

- Kadersiz indirmeyiz.

*"Sema'dan yağmuru **kader**le indiririz" (Zuhruf 11)*

*"Allah, kullarına rızkı yaysaydı, hepsi isyan ederdi yerde/arzda. Lakin böyle yapmadı (rızkı bast etmedi), **kader**le indirdi. (Şura 27)*

- Yani çalışmadan verseydi, kadersiz verseydi,
- Hepsi hayvanlaşırdı, taşkınlık yapardı, azgınlık yapardı, yeryüzünde (kendi hakimiyet alanlarında) bağîlik yapardı (semaya güçleri yetmez)
- Ama öyle yapmadı: Kaderle indirdi rızkı.
- Rızkın kaderle verilmesi ne demek?
- Kader, bast'ın zıddı, bu ayette.

*"O, gökten su indirdi, **kader**le. Ve onunla ölü araziyi diriltiyoruz. Onların dirilişi de böyle olacak (Zuhruf 11)*

*"Her şeyi **kader**le yarattık" (Kamer 49)*

Bu ayetlerde ***kader***in bir tek anlamı var: ***Ölçü***,

Örnek: Bir fizikçi, suyun kaynama derecesini ölçüyor: Kocaeli'nde 90 metrede, Bolu'da 40 metrede, Erzurum'da 20 metrede kaynadığını tespit ediyor. Şimdi işi bilmeyenler zahiri manada verileri çelişkili/tutarsız bulabilir. Yani bir yerde farklı öbür yerde farklı olur mu? Bunun bir kanunu yok mu? Anlamak için, niye niye niye diye sormamız gerekir, bir bilene. Sonunda anlarız ki hava basıncıyla kaynama derecesinin yakın ilişkisi var. Buradan bir kural elde ederiz. İşte bu ***kural*** kaderdir.

Suyun kaderi kaynamaktır. Farklı yerlerde farklı ısılarda kaynamaktır.

Ateşin kaderi yakmaktır.

İnsanın ömrü uzar mı? Uzar. Kaderini öğrenirsen uzatırsın.

Semadaki kaderi…

Buradaki/yerdeki/eşyadaki kaderi okuduğunuzda, bildiğinizde; dilediğinizi yer içersiniz.

Rızkı ***bast*** etmesi ise, ölçüsüz kuralsız demek.

Sağlığın, sıhhatin kaderini bilirseniz ömrünüzü uzatırsınız ama kaderin dışına çıkamazsınız.

Kaderlerden bir kader seçersiniz.

Hz. Ömeri'in yaptığı gibi. *"Oraya girip hasta olmak da kader, girmeyip hasta olamamak da kader. Biz Allah'ın bir kaderini bırakıp diğer kaderini seçiyoruz.* (Ömer'de peygamberlik görürler eskiler. O gördükleri akli faaliyetten başka bir şey değil) (Ali'de ilim var, Peygambere yakın olduğu için) (Ömer'de akli faaliyet var, Peygambere uzak olsa da)

Bir çok kaderi bilir/anlarsınız, buradan bilmediğiniz şeyin kaderini anlarsınız/ölçersiniz. Bolu'da 40 metrede kaynatmak da kader, Kocaeli'nde 90 derecede kaynatmak da kader. Buradan hareketle İzmir'de kaynama derecesini ve nihayet bu işin kuralını/kaderini anlarsınız/çözersiniz.

Yani siz bir konuda; kader + kader + kader + … diyerek ölçüm yaparsınız, kevni/yaratılışsal ayetlerde. Buradan bilmediğiniz şeyin kaderini anlarsınız.

Bu size hayatı kolaylaştırır.

Bu derslerde (12 ders) yapmaya çalıştığımız buydu.

Tenzili ayetlerin/vahyin de kaderini böyle anlarız işte.

Bir ayet gelmiş, aynı konuda farklı başka bir ayet gelmiş, biraz sonra yine aynı konuda bambaşka bir ayet gelmiş; lafızları sözleri farklı farklı. (Suyun kaynama noktasında olduğu gibi: 50 derecede, 40 derecede, 90 derecede, vs)

Siz eğer bunları çelişki gibi görürseniz fizik farklı derecelerindeki gibi zahiren bir çelişki gibi görmüş olursunuz, kendinizi kandırırsınız.

Size düşen bu kaderleri/ayetleri (!) okuyarak, içindeki hikmeti anlayıp, örneğin o konuda dört ayet gelmişse, beşincisini, altıncısını kendiniz bulmanızdır. Su kaynama örneğinde olduğu gibi eğer fizik bilimci İstanbul'da ölçüm yapmamışsa biz, ölçüm yaptığı yerlerden bir kural çıkartırız (hikmet) o kuralı (yükseklik kaynama derecesi ilişkisi) uygulayarak İstanbul'da suyun kaynama derecesini hesap edebiliriz.

Adam diyor ki yok, edemezsin! Niye? Fizik bilimci yazmamış diyor.

İyi de! Her yeri yazmak zorunda mı?

Sana bir ilke/kural/kader öğretilmiş. Niye öğretilmiş o zaman?

Tabi bu düşünmeyi tekvini ayetlerde yapmıyor! Bilim adamı söylemişse doğrudur, diyor. Çünkü burada yaparsa para kazanamaz ya da derdine çare bulamaz. Bunu biliyor.

Ama tenzili ayetlere gelince yobazlığı tavan yapıyor: Allah demiştir ve iş bitmiştir, diyor. Ben onun hikmetinden anlamam. "Tak diye emreder şak diye yaparım!" Peki ama Allah aynı konuda dört ayrı şey söylemiş, hangisini yapacağız, diye soruyorsun. O zaman daha da yobazca çaresini buluyor: Şu şu şu nesh oldu, geçerli olan budur diyor. Geçerli olan budur dediğini de uygulamak için o güne inmemiz lazım. Yani yine sorun bitmiyor. Ancak o şartlarda uygulanabilir. O ayeti bu güne getirelim, ne olur?

Ne demek istediğini anlayalım. Yok olmaz, diyor. Erzurum'da da aynıdır, Bursa'da da aynıdır, diyor.

Putperestlik işte budur!

Bir Örnek:

Ata bin Ebî Rebah. Tabiin döneminden. Hz. Ömer'i, Osman'ı, Ali'yi görmüş, Peygamberi görememiş. Mekke'nin müftülüğünü yapmış. Maide 5/5. ayetinde, "ehli kitap kadınlarla evlenilebileceğine dair" hükme rağmen, ben yasakladım diyor Ata, "ehli kitap kadınlarla evliliği". Çünkü diyor, "o zaman Müslüman hanımların sayısı azdı, şimdi fazla, gerek yok, Allah'ın ruhsatı bitmiştir" diyor.

Hikmeti görme, anlama bu işte!

Sen bunu göremezsen aileni koruyamazsın, Kur'an'ın istediği şeyi koruyamazsın.

Tabi bugün bunu herkes kendi başına yapsın. Hercümerç olsun, demiyoruz. Asla! Bu toplumun işidir!

Ama bu zihniyet önemli. Bu zihniyeti yakalamazsak akıbet, coğrafyamızda olduğu gibidir.

Kaderi bilemez, kaderci olursanız her türlü felakete hazır olun. Hz. Ömer ile Ata ile devam eden bu çizgi bunlarla sınırlı kalmamış sürekli var olmuş ama topluma yansımadı. Toplumların yobazlığı, ulemaya galip geldi.

Örneğin, Hz. Ömer'in zekât konusundaki içtihadını, "o sadece zekât konusundaydı canım" diyerek boğdular.

Oysa demeleri gereken, ***Ömer'in içtihat yaptığı konu dinin diğer yarısı olan "zekât/toplumsal" alandaydı. Toplumsal alan sürekli değişkendi. Birinci yarısı ise "salat" tır, burada içtihat olmaz, çünkü burada değişim yok, Allah değişmez, içimiz değişmez. (Bakınız Velayet ders notları) Ama ben zekâtı kime vereyim, ne kadar vereyim, ne zaman vereyim, hangi şartlarda vereyim, nasıl vereyim, … sorularının cevabı sürekli değişken. Sosyal hayatta her şey değişiyorsa, sosyal hayatta içtihat olur.***

Amma…

Gelin görün ki, fıkıh kitaplarımızda zekata ayrılan sayfa on ise namaza ayrılan bin sayfadır.

Nasıl karnımızı doyurmak için kevni ayetlerin kaderini bilmek zorundayız, tenzili ayetlerin de kaderini bilmek zorundayız.

Ömrün kısalması uzaması da böyle: Hastalığı da celbedebilirsin, şifayı da. Uzatabilirsin de kısaltabilirsin de: Kaderle. Ama gücün yetmeyeceği şeyler de olabilir. Lakin o da kaderlerdir. Burada asıl olan Allah'ın ihanet etmeyeceğini bilmektir; kafire de ihanet etmez Allah.

Kader bana da sana da aynı şey demektir. (Ömer iyi damdır, askeriyle birlikte veba salgını olan Şam'a girerse ona bir şey olmaz diye düşünmez.) Allah kaderiyle korur, kadersiz korumaz. Sen koruyucu kaderi seçersen korur, seçmezsen korumaz. O kaderi mü'min de seç se korur, kafir de seçse korur. İkisi de O'nun kuludur. Birisi nankör kuludur…

Bir babanın iki oğlu gibi düşünün: Biri iyi, biri asi. Baba ikisine de aynı parayı verir, ayrım yapmaz. Ama iyi olanı teşvik eder, ona arkandayım diye güven verir. Ama diğerinin aleyhine değil.

Musa'ya yardım eder Allah, Firavun'a ihanet etmeden. Musa'ya ilham eder, "şu zamanda çık diye". O da kaderdir. Musa, kendini korumuştur, kalbini temiz tutmuştur, ***sema***ya açmıştır; onun için ***sema***dan alır. Siz de ***sema***dan alabilirsiniz, kaderle.

Şimdi fizik bilimcinin yaptığını araştırmak, niye öyle oluyor diye anlamak faaliyetlerinin adı ***tefsir***dir. Ondan çıkardığınız sonuçla, Trabzon'da kaç derecede kaynar sorusunun cevabını bulmanız ise ***te'vil***dir. İslam dünyasının hiç yapmadığı işte budur.

Tarihsel okumak budur. Onun için ***Maturidi***'nin kitabının adı ***Te'vîlâtü'l Kur'an'***dır.

Mola Bitti!

Kur'an-ı Kerîm'de şeriat arayanlarla, hidayet arayanların Kur'an'ı farklı anlaması doğaldır. (***Tüsteri*** ve ***Kuşeyri*** gibi müfessirler hep hidayeti aramıştır.)

Murad-ı İlahinin ne olduğunu anlama konusunda geleneğimizde iki seçenek var:

1 – Mâtürîdî ekolü

2 – Eş'arî Ekolü

Murad-ı İlahi		
Kaderci	Kadere Göre	
Eser	Rey	
Rivayet	Dirayet	
Muhaddisler	Mütekellimler	
Selef	Eş'ari	Maturidi
Tefsir – Evrensel		Tefsir - Te'vil
Metin		Mana
Lafız		Hikmet
Talim		Nazar

Maturidiler diyorlar ki Allah'ın muradı nazarla anlaşılır. Yani düşünmeyle anlaşılır, akılla anlaşılır.

Eş'ariler diyorlar ki eğitim öğretimle anlaşılır. Yani birisi gelir öğretirse anlarız yoksa anlayamayız.

Bu dinin tamamını etkileyen önemli iki farklı bakış açısıdır.

Eş'ari ***sorumluluk*** için, peygamberliği şart koşuyor.

Maturidi ise doğmuş olmayı ve büyümüş/akıl baliğ olmayı şart koşuyor. Peygamber olsun olmasın, sorumlusun diyor.

Eş'arî:

- *Kaderci*
- *İnsanlar talim altında olurlarsa ancak bize bağlı olurlar demişler ve medreseleri yaygınlaştırmışlardır.*
- *Ehl-i Esercidirler: Peygamberin ve Sahabenin izini sürmek. Talime ihtiyaçları var. Hep oraya atıf, rivayet zinciriyle. (Ör: İmam Ahmed)*
- *Muhaddis adını almışlar ve ilk 400 yüzyıl devam etmiş gelenekleri.*
- *Farklılaşmadan yola devam ediyorlar. Biraz daha genişleyerek*
- *İşleri güçleri tefsir. Tefsiri anlamak için durmadan rivayet. Örneğin bir bilim adamının ne dediğini anlamak için diğer bilim adamına müracaat ederler. Başka türlü anlayamazlar. Akılla tefsir olmaz.*
- *Ulaşılan tefsir evrenseldir. Kur'an'dan anlaşılan her şey evrenseldir. Te'vil yok.*
- *Çelişki yok, nesh var.*
- *Metincidirler, lafız önemlidir.*
- *İcaz vardır, mucizedir. Söz muhteşemdir vs.*
- *Şifreler, hesaplar kitaplar, cifirler vardır.*
- ***Talim** var.*

Mâtürîdî:

- *(Kur'an'daki) Kadere göre düşünüyor ve düşünceyi şart koşuyor.*
- *Ben düşüneceğim ve aklımca hareket edeceğim diyenler saltanata isyancı kabul* edilmişlerdir.
- *Ehl_i Rey: Yani dirayetle. Kur'an lambasını akıl ışığıyla yakarak. (Ör: Ebu Hanife)*
- *İlk adları **mütekellim (Kelam ehli)** sonraki adları **fakih**.h.300 e kadar.*
- *H. 300 de iki önemli adam çıkıyor sahaya: Ve ekol biraz farklılaşıyor. Ama biraz da daralarak (Çünkü öğrencilerden biri ayrılıyor)*
- *Tefsir var, sözü anlama var ama te'vil de var.*
- *Te'vil, Kur'an'ın demediği ama demek istediği şeyi anlamak için yapılır.*
- *Mana ön plandadır. Sadece mana/ anlama önemlidir.*
- *Hikmet peşindedirler.*
- ***Nazar** var.*

İlk tartışma kader konusundadır. Bu tartışma siyasidir ve adam öldürülmüştür.

Konuyu bitiriyoruz.

Tarihsellik de evrensellik de Kur'an-ı Kerîm'de var. Önemli olan tarihsel tarafını ve evrensel tarafını anlama peşinde olmamız.

Bu kitap tarihseldir demek ne kadar yanlış ise bu kitap evrenseldir demek o kadar yanlıştır.

Zahir: Literal anlam. İlk görünüş anlamı.

Batın: Batın zahirin aslı, içi, görünmeyen tarafı. (Batın kelimesi kötü bir kelime değil). Kötü tarafı şu: İlkelere uygun değilse, aklı zorluyorsa, bağlamı zorluyorsa, dili zorluyorsa, Kur'an'ın bütünlüğünü zorluyorsa…